ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Vertrouwen in de politie: trends en verklaringen

Een studie voor het Programma Politie en Wetenschap

Lianne van der Veer

Arie van Sluis

Steven Van de Walle

Arthur Ringeling

31 juli 2013

Over dit project

Dit project naar het vertrouwen van burgers in de politie werd gefinancierd door het Programma Politie en Wetenschap

Over de auteurs

Lianne van der Veer, MSc, was tijdens het schrijven van dit rapport masterstudent en student-assistent bij de Vakgroep Bestuurskunde van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Inmiddels werkt zij als Rijkstrainee.

Dr. Arie van Sluis (vansluis@fsw.eur.nl) is universitair docent bij de opleiding Bestuurskunde van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zijn onderzoek richt zich vooral op de politie en op veiligheidsbeleid.

Prof. dr. Steven Van de Walle (vandewalle@fsw.eur.nl) is hoogleraar Vergelijkende Bestuurskunde bij de opleiding Bestuurskunde van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zijn onderzoek richt zicht op vertrouwen in de overheid, percepties van burgers over publieke diensten, en de interactie tussen burgers en publieke diensten

Prof. dr. Arthur Ringeling (ringeling@fsw.eur.nl) is emeritus hoogleraar Bestuurskunde van de Erasmus Universiteit en verbonden aan de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur.

Inhoudsopgave

Lijst van Figuren

Lijst van Tabellen

1 Inleiding

1.1 Twijfel over vertrouwen

Vertrouwen is een ‘buzz word’ geworden, maar dan vooral in negatieve zin. Het vertrouwen zou afnemen, op allerlei niveaus; tussen burgers onderling, tussen burgers en de (lokale en landelijke) overheid, tussen (publieke) dienstverleners en hun klanten burgers en gezagsdragers van allerlei pluimage. Politici, beleidsmakers en leiders van publieke organisaties maken zich dan ook druk over de vraag hoe het vertrouwen van burgers in hen kan worden versterkt. Zo ook de politie.

Legitimiteit is dan ook, naast professionaliteit en effectiviteit, een belangrijk thema in de Call 2011 van Politie en Wetenschap. De aandacht voor dit thema is terecht. Sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw is de kloof met de burger een belangrijke plaats gaan innemen in het politieke discours. Ook de negatieve houding van burgers ten aanzien van instellingen en overheidsdiensten kreeg meer en meer aandacht. Het verlies aan legitimiteit en vertrouwen wordt vaak als vanzelfsprekend aangenomen. Er zou sprake zijn van een steeds groter kloof tussen overheid en burgers en een afnemend en weinig stabiel vertrouwen. Dit zou qualitate qua ook voor de politie gelden.

Onder meer om deze reden heeft de politie zich de afgelopen decennia allerlei inspanningen getroost om horizontale verbindingen aan te gaan met burgers in het kader van gebiedsgebonden politiezorg en het streven naar allerlei vormen van burgerparticipatie. Voor deze elementen van de politiefunctie zijn immers draagvlak, acceptatie en vertrouwen van burgers onontbeerlijk.

Een van de veronderstellingen (‘beleidstheorie’) achter deze benaderingen van politiewerk is dat de politie het verloren gegane vertrouwen of vertrouwensverlies moet repareren en daar ook toe in staat is. Voorwaarde is dat zij de goede dingen doet en deze dingen ook nog eens goed doet, dus haar werk en organisatie anders (en beter) moet inrichten. Dit is ook een uitgangspunt in de Call 2011 van Politie en Wetenschap (p. 3):

> “Om haar legitimiteitpositie te behouden moet de politie haar meerwaarde ‘bewijzen’ en met overtuiging communiceren naar haar ‘klanten’: burger, politiek en gezagsdragers. De kernvraag is: doet de politie het goede, stelt ze de juiste doelen en prioriteiten, en doet zij dat goed, op een manier die aansluit bij maatschappelijke overtuigingen en verwachtingen en met aantoonbaar behaalde resultaten en concrete opbrengsten”.

In hoeverre is hier de wens de vader van de gedachte? Bestaat er inderdaad een zodanig en rechtstreeks verband tussen activiteiten en opstelling van de politie enerzijds en vertrouwen dat burgers in haar stellen anderzijds? Of is hier sprake van overschatting en van ‘politiecentrisme’, de concentratie op louter de politie en het politiewerk zonder daarbij de context te betrekken waarin de politie opereert en het politiewerk wordt gedaan? Gaat er ook invloed (of wellicht wel meer invloed) uit van bijvoorbeeld het meer algemene vertrouwen dat burgers in elkaar hebben in een land of van vertrouwen van burgers in allerlei andere publieke instituties, om maar iets te noemen? En in hoeverre spelen brede maatschappelijke ontwikkelingen op de achtergrond een rol in het vertrouwen in de politie? De meer algemene vraag die hiermee wordt opgeworpen is die naar welke factoren op welke wijze van invloed zijn op het vertrouwen van burgers in de politie en welke invloed de politie hier zelf op kan hebben.

Het vertrouwen van burgers in de politie is ook voor de overheid in brede zin belangrijk. De politie heeft een bijzondere plaats in de handhaving van het vertrouwen van de burger in de overheid. Zij

functioneert namelijk als een instelling die ervoor zorgt dat alle andere processen in een maatschappij en in de interactie tussen maatschappij en overheid op een democratische manier verlopen. Wanneer iets misloopt tussen burgers onderling of tussen burgers en overheid, dan kunnen burgers nog steeds beroep doen op de politie en op de rechter. De politie is niet alleen een object van vertrouwen, maar zorgt er ook voor dat andere instellingen vertrouwd kunnen worden. De politie zorgt er, als onderdeel van het rechtssysteem, ook voor dat burgers het zich kunnen veroorloven andere burgers te vertrouwen (Uslaner, 2002). Zij zorgt als het ware voor metavertrouwen in de samenleving (Tyler & Huo, 2002).

Het gevolg hiervan is echter wel dat wantrouwen in de politie een potentieel groter effect heeft op de steun voor het politieke bestel dan het geval is voor vertrouwensverlies in andere instellingen. De politie kan worden gezien als een ‘last resort’ voor burgers. Wanneer de instellingen die instaan voor het handhaven van de wet niet langer vertrouwd worden, hebben burgers ook geen stimulans meer om zelf de wet te gehoorzamen.

Als handhaver van het recht en de bewaker van veiligheid, rust en openbaar orde heeft de politie het monopolie op legitiem geweldgebruik. Zij is de sterke arm van de staat en kan dwang uitoefenen op burgers. De relatie tussen politie en burgers is daarmee een asymmetrische. De politie kan interveniëren in het domein van burgers en particuliere organisaties en zo nodig inbreuk maken op grondrechten van burgers. Dat geeft haar een sterke machtspositie.

Burgers moeten er op kunnen vertrouwen dat de politie rechtmatig en rechtvaardig optreedt, zonder aanzien des persoons. In een democratische rechtsstaat is de gezagsuitoefening door de politie gebonden aan het recht; het gaat om legale gezagsuitoefening. In essentie biedt dit een grondslag voor formeel vertrouwen bij burgers dat de politie rechtmatig en rechtvaardig optreedt naar de norm van het recht. En dan niet alleen met de kleine ‘r’ van regels, maar met de grote ‘R’ van rechtsbeginselen (Straver, 2006).

Formeel vertrouwen ontleent de politie ook aan haar relatie met het bevoegd gezag en aan het gegeven dat zij politiek-bestuurlijk is ingebed en democratisch wordt gecontroleerd. De gevoeligheid van de politiefunctie en de noodzaak van 'bescherming tegen de politie' (Cachet, 1990) maakt een adequate gezagsuitoefening over de politie en een adequate democratische controle daarop noodzakelijk (Suyver, 1994). Dit is geen horizontale relatie, maar een vertikale. Goldsmith (2005,p.) stelt dat:

> “The failure of police to be answerable for their acts, and to act responsively to the concerns of the community at large—the two key elements of police accountability—is disastrous for public trust in police. It engenders distrust in them and establishes a lasting legacy of being untrustworthy. Trust arrives on foot, and departs on horseback, it has been observed”.

Er bestaan allerlei opvattingen over hoe het is gesteld met de legitimiteit van de politie bij burgers en het vertrouwen dat zij hebben in de politie. Doorgaans is de toonzetting nogal negatief. In dit onderzoek benaderen wij deze vraag als een empirische vraag die nader onderzoek vergt, niet alleen in Nederland, maar ook – vergelijkend – in andere landen, om na te gaan of deze verschijnselen zich ook ergens anders voordoen en in welke mate dat het geval is.

De bedoeling van dit onderzoek is om in beeld te brengen hoe het vertrouwen van burgers in de politie zich de afgelopen jaren in Nederland heeft ontwikkeld en hoe dit zich verhoudt tot vergelijkbare ontwikkelingen in andere Europese landen. Ook worden de factoren die een rol spelen bij vertrouwen van burgers in de politie geanalyseerd. In concreto wordt getracht deze factoren samen te brengen in een model dat variaties in vertrouwen van burgers in de politie in Nederland zo goed mogelijk kan verklaren.

1.2 Centrale vraag

De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

"Welke ontwikkelingen hebben zich de afgelopen jaren voorgedaan in het vertrouwen van burgers in de politie in Nederland, welke factoren dragen bij aan een verklaring in de variatie in vertrouwen in de politie en welke verschillen en overeenkomsten bestaan er in dit opzicht tussen Nederland en andere West-Europese landen? "

1.3 Onderzoeksvragen

De volgende onderzoeksvragen geven richting aan het onderzoek:

1. Welke aspecten kunnen worden onderscheiden in het begrip 'vertrouwen'? Wat zijn bevindingen uit de nationale en internationale literatuur over vertrouwen van burgers in de politie?
2. Welke ontwikkelingen hebben zich de afgelopen jaren voorgedaan in het vertrouwen van burgers in de politie in Nederland
3. Welke verschillen en overeenkomsten bestaan er in dit opzicht tussen Nederland en andere West-Europese landen?
4. Welke factoren dragen bij aan een verklaring in de variatie in vertrouwen in de politie

1.4 Aanpak

Het onderzoek is in een aantal stappen uitgevoerd.

Stap 1. Literatuuronderzoek van de wetenschappelijke literatuur en van de door de overheid gesteunde of geïnitieerd onderzoek naar de oorzaken van vertrouwen in de politie, met een focus op Nederland, maar ook op internationale ontwikkelingen en ontwikkelingen in andere landen. De focus is op belangrijke trends, en op overeenkomsten en verschillen. We raadplegen de nationale en de internationale literatuur.

Stap 2. Beschrijving van de ontwikkeling van vertrouwen van burgers in de politie in Nederland op basis van literatuur en op basis van een analyse van data uit de European Social Survey.

Stap 3. Onderzoek naar de mogelijke determinanten van vertrouwen van burgers in de politie, op basis van gegevens uit de European Social Survey. We ontwikkelen een model dat een verklaring kan bieden voor het niveau van vertrouwen in de politie met sociaal demografische, socio-economische factoren, interpersoonlijk vertrouwen, gevoelens van veiligheid en ervaren criminaliteit als onafhankelijke variabelen.

Stap 4. Verdiepend onderzoek in Nederland naar factoren die het meeste bijdragen aan een verklaring voor variatie in het vertrouwen van burgers in de politie. Hiervoor proberen wij

een model te ontwikkelen, waarin meerdere variabelen zijn opgenomen, zoals socio-demografische factoren (leeftijd, geslacht, etnische achtergrond), sociaaleconomische factoren (onderwijs, arbeid, inkomen), houdingen van burgers ten opzichte van andere instituties, de houding tegenover criminaliteit, gevoelens van veiligheid, ervaring met de politie (contacten, aard van de contacten met de politie).

1.5 Toelichting

In stap 2, 3, 4 en 5 is gebruik gemaakt van de European Social Survey (ESS). Dit is een internationaal onderzoek van heel hoge methodologische kwaliteit. Ook in Nederland is er een voldoende ruime representatieve steekproef (N-1829), met een response rate van 60%. Deze data laten niet alleen toe naar verschuivingen in vertrouwen in de politie te kijken, maar laten ook toe houdingen ten opzichte van de politie in detail te bestuderen.

Voor fase 4 is gebruik gemaakt van data uit de Integrale Veiligheidsmonitor (IVm). Dit is een jaarlijks terugkerend bevolkingsonderzoek naar veiligheid, leefbaarheid en slachtofferschap. Ook wordt er aandacht besteed aan buurtproblemen, aangiftegedrag, respectloos gedrag, preventiemaatregelen, het functioneren van de politie en het gemeentelijke veiligheidsbeleid. In de Integrale Veiligheidsmonitor 2010 worden de ervaringen van de inwoners van Nederland beschreven rond de leefbaarheid van de woonbuurt, de beleving van buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens, aangiftegedrag, ervaringen met veel voorkomende criminaliteit, het oordeel van de bevolking over het optreden van de politie en preventiegedrag.

Met behulp van de IVm kan een waardevol aanvullend en verdiepend beeld geschetst worden dat aansluit op de bevindingen van het internationaal vergelijkende deel van dit onderzoek. De data uit dit onderzoek bieden de mogelijkheid om vertrouwen in verband te brengen met tal van andere variabalen en een model te ontwikkelen met variabelen die een belangrijke bijdrage leveren aan de variatie in tevredenheid. Daarnaast gebruiken we de bevindingen uit eerder verricht onderzoek om te komen tot zo goed mogelijke interpretaties.

1.6 Opbouw van deze studie

De opbouw van deze rapportage is als volgt. In hoofdstuk 2 wordt de begrippen vertrouwen en legitimiteit verkend en wordt nagegaan waarom vertrouwen van burgers belangrijk is voor de politie en wordt ingegaan op determinanten van vertrouwen, gebaseerd op bevindingen uit de literatuur. In hoofdstuk 3 wordt vervolgens het bestaande cijfermateriaal over het vertrouwen van burgers in de politie in Nederland en andere Europese landen samengebracht, waardoor een overzicht ontstaat over trends in de tijd en de relatieve positie van Nederland in vergelijking tot andere Europese landen. In hoofdstuk 4 worden de bevindingen gepresenteerd van de analyse van oorzaken van vertrouwen op de data uit de European Social Survey. In hoofdstuk 5 worden de bevindingen gepresenteerd van de analyse van data uit de Integrale Veiligheidsmonitor. In hoofdstuk 6 worden de conclusies uit dit onderzoek getrokken.

2 Wat weten we over vertrouwen in de politie?

2.1 Kernbegrippen: vertrouwen en legitimiteit

Vertrouwen

Vertrouwen in de politie kan worden omschreven als de overtuiging van het publiek dat de politie bevoegd is om op te treden op een bepaalde manier in specifieke situaties en daarbij de juiste intenties heeft tegenover de burgers (Fitzgerald e.a., 2011). Vertrouwen impliceert dat medewerking en gehoorzaamheid niet elke keer opnieuw moeten worden bevochten (Van Reenen, 2012, p. 116). Vertrouwen kan betrekking hebben op de politie als institutie of als organisatie. In het twee geval is vertrouwen gerelateerd aan het optreden van de politie en persoonlijke ervaringen met de politie. Dit vertrouwen op basis van het optreden is veel kwetsbaarder dan het vertrouwen van burgers in de politie als institutie (vgl. Jackson en Bradford, 2009). Tevredenheid is weer iets anders en heeft betrekking op een geleverde dienst of op de prestaties van de politie (vgl. Van Reenen, 2012)

Vertrouwen in de politie betekent geloven dat politiemensen de juiste motieven hebben en technisch bekwaam zijn om hun taken te vervullen en dat zij zich daarbij laten leiden door de eisen van de professie en de belangen van het publiek in meer algemene zin (Hohl e.a., 2010). Zo wordt vertrouwen bij burgers gegenereerd dat gebaseerd is op de overtuiging dat de intenties en de waarden van de politie nauw zijn afgestemd met die van henzelf ('motive-based trust').

> "Motive-based trust turns on whether the police are seen as having the best interests of the community at heart, that they share their values, goals and priorities, and that they are working on behalf of the community to deliver order, to defend norms and values, and to secure a sense of justice for offenders that represents the rights and dignity of citizens. A sense of shared motivation and goals may thus be central to trust in the police" (Fitzgerald e.a., 2011, p…).

Verschillende typen vertrouwen

Motive-based trust vertoont overeenkomsten met wat Lewicki en Bunker 'identification-based trust' noemen. Deze identification-based trust is gebaseerd op een zich identificeren met de wensen en intenties van de ander (Lewicki en Bunker, 1996, p. 122):

Dit vertrouwen is van een andere kwaliteit dan 'calculus-based trust' en 'knowledge-based trust'. Beide zijn van een meer instrumenteel karakter:

> "Calculus-based trust is based on a calculus of the rewards of being trusting and trustworthy, and the reputation effects of not being trusted. The fear of the effects on trust of certain behaviours thus acts as a deterrent. Where there is calculus-based trust, it is assumed that actors will act in a trustworthy way because of the benefits this brings, or the costs incurred by not being trustworthy. For public officials, such rewards may include receiving a new contract or a promotion, and likely costs are a reputation loss or losing a lucrative job. Knowledge-based trust is based on information, not on deterrence. Predictability is a key value in knowledge-based trust relations. Actors can only trust each other when they have sufficient information about each other's behaviour and intentions. Knowledge-based trust thus implies that trust is not possible where information and knowledge are limited. In a

public sector context, knowledge-based trust can be fostered through inserting more and better information into the system" (Van de Walle, 2010, pp. 315-316).

Inzake de politie berusten deze meer instrumentele vormen van vertrouwen bijvoorbeeld op noties dat burgers willen dat de politie vooral effectief is in het oplossen van misdrijven en het vangen en doen vervolgen van boeven.

Motive-based of identification-based vertrouwen ontstaat als de overheid doet wat er van haar wordt verwacht. Vertrouwen is dan een bron van legitimiteit. Een overheid met een grote mate vertrouwen vindt daarin een belangrijke basis voor de toekenning van legitimiteit. Legitimiteit betekent dat burgers het bestaan en de handelingen van de overheid (en de politie) accepteren (Van der Vijver, 2006). Een overheid die beschikt over legitimiteit wordt als gerechtvaardigd beschouwd en haar beslissingen en optreden worden geaccepteerd. Legitimiteit van de politie biedt een kader waarbinnen politieoptreden wordt begrepen en als rechtvaardig wordt gezien door burgers. Legitimiteit maakt dat burgers accepteren dat binnen een bepaalde context politiemensen als gezagsdragers bepalen hoe zij zich behoren te gedragen.

De legitimiteit van politieoptreden houdt de vrijwillige aanvaarding van politieoptreden in. Er is sprake is van vrijwillig gedrag: de persoon in kwestie zou anders kunnen willen. Dit onderscheidt legitimiteit van welbegrepen eigenbelang (Wyers en Hertogh, 2007). Legitimiteit verwijst ook naar duurzaamheid en stabiliteit, niet naar incidenten en tijdelijkheid. Het is niet zo dat een enkele daad van de overheid die leidt tot ontevredenheid, de legitimiteit aantast.

Legitimiteit

Legitimiteit rechtvaardigt ook waarom burgers regels en aanwijzingen van de politie zouden moeten opvolgen. Tegelijkertijd verschaft het burgers een basis om de politie en haar motieven te vertrouwen (Terpstra, 2010b). Als burgers de politie meer legitimiteit toekennen, leggen zij zich eerder neer bij besluiten omdat zij menen dat degelijk wordt opgetreden en omdat zij de motieven van politiemensen vertrouwen. De betekenis van legitimiteit ligt in het effect dat legitimiteit heeft op het gedrag van burgers. Als burgers een autoriteit als legitiem ervaren, gehoorzamen zij zonder dwang en bieden eerder hun medewerking aan (Tyler, 1997). Een vermindering in legitimiteit vergroot de kans dat de politie geweld moet gebruiken om de wet te handhaven en verkleint de kans dat burgers informatie geven of aangifte te doen (Van Reenen, 2010). Om efficiënt te functioneren is de politie afhankelijk van vrijwillige gehoorzaamheid en medewerking van burgers (Tyler, 2003). Minder legitimiteit kan leiden tot een minder effectieve politie.

Deze gedachtegang en de relatie tussen vertrouwen, legitimiteit en 'compliance' is ontleend aan het werk van Tyler. Hij stelt dat de vraag of mensen de regels zullen naleven en accepteren, afhangt af van de vraag of zij deze regels als 'legitiem' ervaren:

> "Legitimate authority is not dependent upon people's judgments about the rewards or punishments that are likely to follow from engaging in cooperative behavior. To the degree that people are motivated by legitimacy, people cooperate because they feel it is the right thing to do, not because of material gains or loses" (Tyler en Fagan, 2008, p. 240).

Van naleving en acceptatie is alleen sprake indien de regels tot stand komen volgens een – in hun ogen – rechtvaardige procedure. Dit wordt het beginsel van 'procedural justice' genoemd.

> "Legitimacy is a product of how the police treat people and make decisions when they are exercising their regulatory authority – that is, procedural justice. Fairness in decision-making

> – that is, neutral and nondiscriminatory behavior – and fair interpersonal treatment are the key to securing cooperation" (Tyler, 2011, p 257).

En:

> "The experience of procedural justice is marked and demonstrated by transparency, fair, equitable and respectful treatment, following correct procedure, and a feeling of control over the processes through which people interact with authorities. In particular, people value voice during interactions, neutrality on the part of the authority, treatment with respect and dignity and a sense of trust" (Bradford, 2011, p. 348).

De kwaliteit van de besluiten en de bejegening die burgers ondervinden van de politie kunnen door burgers al dan niet worden ervaren als eerlijk en rechtvaardig. Dat op zijn beurt vertrouwen kan genereren, tevredenheid over en legitimiteit van de politie. Volgens Jackson e.a. (2009, p. 104):

> "This perspective proposes that the police are viewed as representatives and guardians of the community. Individuals look to the police to strengthen moral structures. According to this perspective, more day-to-day concerns over anti-social behaviour, disorder and incivilities, signs of low community cohesion and declines in moral authority move towards the foreground of public confidence in policing. In part this is because these things loom larger in most people's lives than do more serious crimes".

De politie is het symbool voor de strijd tegen het kwaad. Haar gedrag kan belangrijke maatschappelijke waarden en normen uitstralen en bevestigen.

> "Public perceptions of fairness, equitability and transparency of procedure may be central in securing support for and cooperation with institutions such as the police" (Jackson en Bradford, 2008).

Volgens Rosenthal (2006) is een van de vuistregels voor behoud van vertrouwen dat de politie consistent is. Gelijke gevallen moeten gelijk behandeld worden. Dat geldt voor alle onderdelen van de politietaak, surveillance, dienstbetoon aan burgers, bestrijding van criminaliteit en het gebruik van dwang en geweld meer.

Deze benadering impliceert ook dat legitimiteit kan worden verzwakt door erosie van het vertrouwen in de politie, bijvoorbeeld door een blijvend hoog niveau van criminaliteit of door schandalen in de politieorganisatie. Ook kan het zijn dat de politie burgers schoffeert of dat er een grote afstand ontstaat tussen de politie en het normale, dagelijkse leven waardoor zij minder zichtbaar en toegankelijk is, en zo haar symbolische rol als hoeder en beschermer van de stabiele gemeenschap kwijt raakt. Jackson en Bradford (2008, p. 7) stellen:

> "In contrast, if the police are perceived to be illegitimate not only will cooperation decline but people will be less likely to obey the law, encouraging or forcing authorities to take a more punitive and/or aggressive stance – which will likely be perceived as procedurally unfair by members of the public. A downward spiral of increasing distance and antagonism between police and public is therefore one possible outcome from public perceptions that police are procedurally unfair or unjust".

Het optreden van de politie kan leiden dat zij in aanraking komt met de grenzen aan de legitimiteit.

2.2. Vijf perspectieven op vertrouwen

Er kan tegenwoordig een omvangrijke bibliotheek opgebouwd worden met onderzoek naar vertrouwen in publieke organisaties in het algemeen, maar ook naar vertrouwen van burgers in de politie.

In het onderzoek naar vertrouwen in de politie kan een onderscheid worden gemaakt tussen de volgende perspectieven:

- Het *instrumentele perspectief*, waarin vertrouwen in de politie te maken heeft met de (gepercipieerde) performance van de politie en haar effectiviteit. Slaagt zij er in haar doelen te realiseren en de criminaliteit adequaat aan te pakken?
- Het *legitimiteitsperspectief*, waarin vertrouwen in de politie primair te maken heeft met het vertrouwen dat de politie doet wat er van haar mag worden verwacht. Dit kan ook worden gerelateerd aan persoonlijke ervaringen in contacten van burgers met de politie. Procedurele rechtvaardigheid is een belangrijk onderdeel van legitimiteit, maar vervangt dit begrip niet.
- Het *contextuele perspectief*. Hierin wordt vertrouwen van burgers in de politie in relatie gebracht met kenmerken van de woon- en leefomgeving van burgers, de veiligheid en leefbaarheid van de buurt en de kans om slachtoffer te worden van een misdrijf.
- Het *politie-georiënteerde perspectief*, waarin wordt verondersteld dat de organisatie van de politie en haar wijze van werken (met name community oriented policing) van invloed is op het vertrouwen van burgers in de politie.
- Het *perspectief van algemeen en interpersoonlijk vertrouwen in de samenleving* als factor die van belang is voor vertrouwen van burgers in de politie. Dit is een macro-perspectief.

In de eerste twee perspectieven gaat het om persoonskenmerken (demografische variabelen) en opvattingen en houdingen van burgers en hun ervaringen met interacties en contacten met de politie. In het derde perspectief staan contextvariabelen centraal, in het vierde perspectief variabelen met betrekking tot de organisatie en de werkwijze van de politie. In het laatstgenoemde perspectief wordt aandacht gevraagd voor variabelen op macroniveau. Deze perspectieven zijn als het ware conceptuele lenzen die elkaar aanvullen, met elk hun specifieke aandachtspunten en mogelijke verklaringen voor het ontstaan en toe- of afnemen van het vertrouwen van burgers.

Wij werken deze perspectieven hieronder uit.

2.3. Het instrumentele perspectief

Burgers willen dat de politie effectiever is bij het opsporen van strafbare feiten en dat ze beter begrijpt met welke problemen burgers worden geconfronteerd. Burgers geven hun steun aan een politie die effectief is bij het handhaven van de openbare orde en bij strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde (Van der Torre e.a., 2010). Als de politie haar doelen niet realiseert ondermijnt dit het vertrouwen in haar. De politie behoort goed te presteren op de harde kern van haar wettelijke opdracht, omdat dit haar legitimiteit en vertrouwen oplevert. Van der Vijver (2006) noemt deze vorm

professionele legitimiteit. De politie moet, zo lijkt een algemene eis geworden te zijn, concrete en bij voorkeur meetbaar resultaten boeken. Het bezit van een formele bevoegdheid en een morele uitstraling alleen lijken steeds meer als ontoereikend gezien (Terpstra, 2010b).

De Vries en Van der Vijver (2002) trokken een steekproef uit de bevolking voor onderzoek naar de legitimiteit van de politie. Zij onderscheiden een aantal gezagsgronden die voor burgers van belang zijn in hun oordeel over de politie; harder en consequenter optreden, de bereikbaarheid van de politie, de wijkgerichtheid, en de mate waarin het handelen van politiemensen in overeenstemming is met regels. Twee andere gronden zijn handhaving en traditie. Bijna iedereen vindt dat de politie burgers moet aanspreken op hun gedrag en dat burgers moeten luisteren naar aanwijzingen van de politie. Een netter uiterlijk is een voorwaarde voor het terugwinnen van het gezag door de politie

Uit hun onderzoek kwam naar voren dat burgers overwegend negatief zijn over de effectiviteit van de politie. Een meerderheid vindt dat de politie naar verhouding veel te weinig doet aan gewone criminaliteit, dat de politie niet effectief optreedt tegen baldadige en vernielzuchtige jeugd en dat de politie te angstig is om de grote jongens aan te pakken. Daarnaast houdt de politie burgers niet voldoende op de hoogte van wat er met hun meldingen gebeurt.

De bereikbaarheid van de politie wordt door bijna de helft van de burgers in 2002 als voldoende beoordeeld, terwijl een ruime meerderheid aangeeft de politie hulpvaardig te vinden. Ook geeft een meerderheid aan dat de politie niet onverschillig reageert op de problemen van burgers. Over de beschikbaarheid van de politie is een meerderheid van de burgers ontevreden en een derde van de burgers geeft aan dat zij als zij de politie bellen, kunnen wachten tot ze een ons wegen. De bereik- en beschikbaarheid van de politie wordt door burgers als een belangrijke factor gezien bij het al dan niet verkrijgen van respect van burgers.

Over de zichtbaarheid en het op de hoogte zijn, zijn burgers in 2002 - dus voor de Fortuyn-revolte- niet te spreken. Een meerderheid vindt dat de politie niet goed op de hoogte is en dat er onvoldoende gesurveilleerd wordt. Bijna de helft van de burgers is van mening dat de politie niet effectief optreedt tegen onveiligheid in wijken en buurten. Meerdere respondenten merken op dat dit afbreuk doet aan het gezag van de politie (De Vries en Van der Vijver, 2002).

Enkele onderzoeken bevestigen dat de ontwikkeling in de richting van steviger en meer repressief optreden aansluit bij wensen en verwachtingen van burgers en de beelden die burgers hebben van dienders (onder meer De Vries en Van der Vijver, 2002; Egelkamp e.a., 2003; Vlek en Loef, 2007). Burgers eisen en verwachten een 'nieuwe barsheid'. Zij willen een diender zien waarin ze het vertrouwen hebben dat die kan zorgen dat 'onze kinderen en ouderen veilig over straat kunnen. De ideale diender van deze tijd heeft een combinatie van hersens en handen als kolenschoppen. Een diender moet er netjes en correct bij lopen. Dat is een onderdeel van gezag kunnen uitstralen op straat. Maar van 'sportschooltypes' moeten burgers weinig hebben. De algemene tendens uit de gesprekken was 'de tijd van kijk-maar-hoe-je-erbij-wilt-lopen' is voorbij en er gelden striktere regels. Volgens sommigen moet de politie overgaan tot de invoering van een draagcode (Egelkamp e.a., 2003).

Onderzoekers van Intomart (Van Dijk e.a., 2007) zijn nagegaan hoe de politie eruit ziet die het vertrouwen geniet van burgers. Een dergelijke politie heeft twee gezichten. Enerzijds is het een wederkerige politie, die een min of meer gelijkwaardig onderdeel van de samenleving (één van ons) en een bondgenootschappelijke ondersteuner van mensen en initiatieven (helpt burgers de misdaad te bestrijden, heeft hier contact met de bewoners uit de buurt, werkt goed samen met de bewoners, heeft contact met de bewoners uit de buurt). Géén organisatie die burgers ook af en toe laat participeren, maar die zelf participeert in bewegingen van de samenleving en dus ook voluit geïnteresseerd is in de samenleving. Anderzijds willen burgers een betrouwbare en daadkrachtige vechtmachine, die gezag heeft en respect verdient en heeft. Waar samenwerking en gelijkwaardigheid bij de wederkerige politie centrale noties zijn, is bij de politie in de rol van crime fighter juist sprake van politiële dominantie en professionele autonomie.

Vlek en Loef (2007, ongepubliceerd, p. 256) stellen:

> “Wat burgers ervaren is dat ze wel, zeker de laatste jaren, te vaak (en niet zelden ook nog eens op onprettige wijze) worden geconfronteerd met boetes voor allerlei 'onbenullige' verkeersovertredingen, terwijl de 'echte boeven' - criminele jongeren bijvoorbeeld - ongemoeid worden gelaten. Tevens ondervindt men dat de politie uitblinkt in afwezigheid op momenten dat de burger haar nodig heeft, bijvoorbeeld bij slachtofferschap van een misdrijf. Ten slotte missen burgers de politie bij de actieve aanpak van 'echte' problemen in de eigen woonomgeving. Denk daarbij aan optreden tegen hufterig gedrag, verloedering of overlast”.

In de kern gaat het bij vertrouwen om één ding: de verwachting dat de politie er voor de burgers is, als het gaat om zaken die er echt toe doen:

> “Die laatste toevoeging - er echt toe doen – is wezenlijk. Bij vertrouwen gaat het om de grote dingen en in de essentie niet om de kleine irritaties, flauwe bekeuringen en andere (bureaucratische) humbug. In situaties die er echt om spannen wordt niet verlangd dat de politie er vrijwel altijd is. De onvoorwaardelijke eis - bij zaken en situaties die er echt toe doen - is véél absoluter” (Van Dijk, 2008, p. 132). Niets is zo desastreus voor het vertrouwen in de politie als wanneer de politie niet komt als er problemen zijn of wel komt, maar niets zichtbaars doet. Burgers letten op de snelheid waarmee de politie ter plekke is en hoe zij worden bejegend. Aanspreekbaarheid en benaderbaarheid zijn voor het verkrijgen en behouden van gezag cruciaal”.

Niet, niet tijdig of niet krachtdadig genoeg optreden van de politie in situaties waarin voor burgers de nood aan de man is, is een van de meest krachtige ‘dissatisfiers’. Dit raakt namelijk de kern van de symboolfunctie van de politie. Als de politie het op essentiële punten laat afweten kan dat een emotionele impact hebben met mogelijk traumatische gevolgen. Burgers willen bevestigd worden in hun beeld van een competente, rechtvaardige en alerte politie. Politieoptreden dat daar afbreuk aan doet, roept heftige emoties op. Dit verklaart mede waarom een ongelukkig optreden van een individuele politieagent het imago van een heel korps kan beschadigen.

Toch blijkt dat burgers de politie slechts in beperkte mate beoordelen op het feitelijke functioneren van de politie en op de resultaten die zij behaalt. Het is eerder het resultaat van een verwachting en

de manier waarop aan die verwachting wordt voldaan. Bij lage verwachtingen zijn burgers al snel tevreden. Aan hoge verwachtingen valt slechts met moeite te voldoen. Zichtbaarheid, aanwezigheid, openheid laten zien dat de politie problemen van burgers serieus neemt (Tyler, 1990). Burgers willen vooral serieus genomen worden.

Zo blijkt uit (ongepubliceerd) onderzoek van Vlek en Loef (2007) gebaseerd op 140 diepte-interviews met burgers, blijkt dat 'de burger' een politiekorps verwacht dat de juiste prioriteiten stelt en deze vervolgens aanpakt, dat de politie beschikbaar is op momenten waarop de burger de politie hard nodig heeft (dit past in het instrumentele perspectief). Maar ook verwacht de burger correct worden bejegend, bijvoorbeeld bij staandehoudingen en aangiften.

2.4. Het legitimiteitsperspectief

Hiermee komen we bij het tweede perspectief. Volgens Flight e.a. (2006) die een internet enquête en diepte-interviews deden, draait het bij vertrouwen in de politie vooral om betrouwbaarheid, eerlijkheid en het idee dat de politie burgers als gelijkwaardig behandelt. Volgens deze onderzoekers hangt vertrouwen in de politie samen met:

- Praten over de politie: mensen die in gesprekken, bijvoorbeeld op feestjes, vaak negatieve verhalen over de politie horen of vertellen, hebben weinig vertrouwen in de politie.
- Het beeld uit de media: mensen die vaak negatieve berichten uit de media (televisie of radio) horen over de politie, hebben weinig vertrouwen in de politie. Mensen die vaak positieve berichten horen, hebben juist veel vertrouwen in de politie.
- Negatieve ervaringen met de politie: mensen die de afgelopen twaalf maanden contact hebben gehad met de politie waar ze ontevreden over waren, hebben weinig vertrouwen in de politie. Mensen die geen contact hadden, of een positief contact, wijken niet af van het gemiddelde.

Deze factoren verklaren 25% van de variantie in het vertrouwen in de politie. Een kwart van de ondervraagden vond dat meer blauw op straat het vertrouwen in de politie zou vergroten, vooral op tijdstippen dat de politie echt nodig is (’s avonds, tijdens uitgaansuren). Vooral in de eigen leefomgeving wil men meer politie zien. Daarnaast vinden veel burgers dat de politie beter moet luisteren en meer de dialoog moet aangaan. Het verbeteren van vertrouwen in de politie moet vooral op lokaal niveau vorm en inhoud krijgen. Communicatie is het sleutelwoord: terugkoppelen, doen wat er is beloofd, uitleggen wat er gedaan wordt en vertellen hoe procedures verlopen. De deelnemers gaven aan dat burgers het niet erg vinden als de politie iets niet kan of niet doet; het gaat erom dat de politie de redenen goed terugkoppelt (Flight e.a., 2006).

Jackson en Sunshine (2007) vonden in een studie gebaseerd op een random steekproef in een landelijk gebied in Noordoost Engeland naar vertrouwen in de politie dat niet zozeer criminaliteit en risico het vertrouwen in de politie bepalen, maar de beoordeling van burgers van cohesie, vertrouwen en morele consensus. De politie wordt beoordeeld naar de mate waarin zij zich identificeert met en zich betrokken voelt bij de lokale gemeenschap en op een eerlijke wijze optreedt tegen burgers (procedural justice). Het publiek verwacht van de politie dat zij heersende sociale

normen verdedigt en lokale waarden belichaamt. Als zij dit niet doet, daalt het vertrouwen, ook als blijkt dat zij wel effectief in de aanpak van criminaliteit.

Volgens Holdaway (2010, p. ..) bevestigt dit onderzoek wat al veel eerder bekend was uit een van de eerste sociologische studies naar de politie van Banton uit 1964, namelijk dat:

> "Public confidence, trust, and legitimacy are related through, 'judgements about cohesion, trust and moral consensus' (ibid,. p. 230). Further, '. . . . . one way in which the police communicate the values that they espouse is through the dignity and fairness with which they treat people (ibid)".

'Contacts matter'

Een belangrijke verklarende factor voor de toe- of afname van vertrouwen in de politie is de beleving van contacten die burgers hebben met de politie. Burgers willen eerlijk en objectief tegemoet getreden worden, in hun verhaal serieus genomen worden en met respect behandeld worden (Vlek en Loef, 2007). Vertrouwen van de burgers in de politie moet als het ware elke dag weer opnieuw worden bevochten in contacten met burgers. Jackson en Bradford (2010, p. 7) formuleren het zo:

> "The actions of officers, especially during interactions with the public, are vital in forming and influencing perceptions of police legitimacy, and, through this, cooperation, compliance, and readiness to obey the law. The legitimacy of the police is not simply a given, or pre-ordained, but is in an important sense created and reproduced by the mundane actions of officers going about their daily business".

In die opvatting is elk contact een leermoment. In het kader van bijvoorbeeld community oriented policing wordt gestreefd naar intensievere contacten van de politie met burgers. En als de politie dat adequaat doet, zou zij winnen aan vertrouwen, zo is de redenering. Maar het probleem voor de politie is dat contacten van burgers met de politie 'asymmetrisch zijn' (Skogan, 2006, P. 99).

> "The relationship between how people recall being treated and their general confidence in the police may be asymmetrical. At its worst, the police may get essentially no credit for delivering professional service, while bad experiences can deeply influence peoples' views of their performance and even legitimacy."

Overigens is een contact minder eenduidig dan op het eerste gezicht lijkt.

> "Dat een feitelijke persoonlijke ontmoeting, bijvoorbeeld bij een aangifte, een getuigenverhoor, een controle of een bekeuring als een contact wordt gedefinieerd roept weinig twijfel op. Waarschijnlijk wordt ook een telefonisch contact door de meeste respondenten als een contact gedefinieerd. Maar hoe zit dat met een e-mailcontact, bijvoorbeeld bij een elektronische aangifte? En maakt het dan nog verschil of er echt wordt gecommuniceerd naar aanleiding van deze aangifte? Hoe zit het met een vluchtige groet op straat? Een eenzijdige melding aan de politie, bijvoorbeeld het aangeven dat men met vakantie gaat? Een bekeuring voor een roodlicht- of snelheidsovertreding die men per post

> thuis ontvangt? Deze laatste voorbeelden zullen door slechts weinigen als een 'contact' worden gedefinieerd. Maar geldt dat voor iedereen en in alle gevallen?" (van der Vijver e.a., 2009, p…).

Overall is de invloed van contacten op vertrouwen negatief (Bradford en Jackson, ongedateerd). Contacten waar burgers over tevreden zijn leiden niet tot meer vertrouwen. Contacten waar zij ontevreden over zijn leiden echter wel tot een afname van vertrouwen. De conclusies zijn meestal dezelfde:

> "Numerous studies have shown that the police are on average rated more highly by individuals who had no contact with them in the previous year than by those who did have such contact. That personal experience seems to reduce citizen confidence in the police is an outcome unlike that found in other public services" (Bradford e.a., 2009, p. 21).

Negatieve ervaringen hebben een sterkere invloed op de houding ten opzichte van de politie dan positieve ervaringen. Volgens Rosenbaum et al. (2005, geciteerd in Van der Vijver e.a., 2009) blijkt dat negatieve attitudes (op twee momenten - met een jaar ertussen - gemeten) over een langere periode in hoofdlijnen gelijk blijven, dat direct contact met de politie op zich niet tot verandering van attitude leidt, maar dat burger-geïnitieerde contacten die negatief worden beoordeeld wel tot significant negatievere attitude leiden.

Lammers (2004) komt deels tot andere conclusies. Hij deed onderzoek op basis van data uit een aantal peilingen van de Politiemonitor Bevolking. Ervaringen met de politie beïnvloeden het oordeel van burgers. Burgers die recent contact hadden gehad oordeelden minder gunstig over het algemene functioneren van de politie dan burgers die geen contact met de politie hebben gehad. Ook positief verlopen contacten met de politie leiden meestal tot een negatiever oordeel over het algemene functioneren van de politie in vergelijking met burgers die geen contact met de politie hebben gehad. Dit is overigens opmerkelijk. Want het algemene inzicht uit studies over de contacten met overheidsorganisaties is dat algemene oordelen doorgaans slechter uitpakken dan specifieke oordelen (zie Ringeling, 2004). Bij de politie lijkt dat andersom te zijn. Lammers stelt dat zowel bij het oordeel over de politie als bij het oordeel over het contact sprake is van een grotere invloed van negatieve ervaringen dan van positieve ervaringen met de politie. Contacten met de politie leiden tot een negatiever oordeel over het functioneren van de politie.

Van der Vijver e.a. (2009) komen tot een vergelijkbare conclusie. Zij concluderen dat optreden dat niet voldoet aan de verwachtingen snel leidt tot ontevredenheid. Omgekeerd houdt goed optreden de tevredenheid hooguit constant; het leidt niet tot een hogere tevredenheid. Het is moeilijk voor de politie om een substantieel hogere tevredenheid van burgers te realiseren.

Volgens Van Dijk e.a. (2007) zijn de tevredenheid over het 'laatste' politiecontact en de communicatieve kwaliteit van de politie van invloed op het vertrouwen in de politie. Door beschikbaar te zijn wordt de politie gezien als een buurtrelevante, wederkerige en communicatieve partij. Als burgers tevreden zijn over het contact met de politie dan vergroot dat hun vertrouwen in de politie. Onvrede over het contact met de politie heeft een negatief effect op het vertrouwen in de politie. Een politie die benaderbaar is, contact wil hebben met burgers en dus de tijd neemt voor

burgers en hen informeert vertoont gedrag bij een politie waarin burgers vertrouwen. Ten slotte, een kleine maar significante rol in het vertrouwen is de mate waarin de politie wordt verbonden met niet-uitlegbare bekeuringen.

Volgens Van der Vijver e.a. (2009) zijn de uitkomsten van onderzoek naar contacten met de politie over de jaren behoorlijk consistent. Mensen baseren hun oordeel over de politie in sterkere mate op hoe zij zijn behandeld, veel meer dan op de (succesvolle) uitkomst van het politieoptreden (Van der Vijver 1983, Tyler en Huo 2002, Sunshine en Tyler 2003, Skogan en Frydl, 2004). Luisteren, begrip tonen, maar ook beleefdheid, hulpvaardigheid, een eerlijke behandeling, en vooral ook goed informeren (bijvoorbeeld over het verloop van een zaak) en adviseren blijken effect te hebben op tevredenheid van burgers over het contact dat zij hebben gehad. Het (nodeloos) laten wachten van burgers, ongeïnteresseerd zijn en onbehoorlijk optreden zijn punten die voor een belangrijk deel een negatief oordeel verklaren. De burger wil in een contact vooral serieus worden genomen. Hij verwacht dat de politie zijn verhaal aanhoort, de problemen als ernstig beschouwt en bereidheid toont iets aan die problemen te doen (Van der Vijver, 2007, 2009).

Volgens Akkermans (2012) is de tevredenheid over de contacten met de politie in Nederland in 2011 vergelijkbaar met 1993, het eerste meetjaar. Hij baseert dit op een analyse van gegevens uit de Integrale Veiligheidsmonitor. Patronen die in de lange termijnontwikkeling van de tevredenheid over de politie overall zichtbaar worden, zijn een daling aan het begin van deze eeuw met een dieptepunt in 2003, een herstel daarna tot 2007, een licht dalende trend tot en met 2010, en weer een stijging in 2011.

'Procedural justice'

Skogan (2006) onderzocht de impact van contacten met de politie in Chicago op basis van data van de Chicago city survey uit 2003 die hij met behulp van regressieanalyse analyseerde . Hij vond dat zowel contacten die door burgers waren geïnitieerd als die welke door de politie waren geïnitieerd, asymmetrisch waren. Burgers bellen bijvoorbeeld de politie met ene verzoek om assistentie en zijn dus vrijwillig. Als het initiatief bij de politie ligt, is het vaak (vanuit de burger gezien)onvrijwillig contact waar dwang wordt uitgeoefend of zelfs geweld wordt gebruikt, waarin het moeilijk is voor de politie om vertrouwen te winnen of te behouden.

Skogan (2006, p. 18) verklaart dit uit de negatieve bias die er bestaat tussen de impact van positieve en negatieve ervaringen.

> "Negative events are given more weight, people pay more attention to negative cues, the lessons they carry are learned more quickly and negative experiences have more impact on behaviour. Negativity bias thus provides a psychological foundation for possible asymmetry in the consequences of police activity on the street".

De politie is enerzijds gericht op service aan het publiek, maar anderzijds moet zij handhaven en corrigerend optreden, desnoods met dwang en geweld. Maar het uitgangspunt van 'procedural fairness' is in alle contacten met burgers van belang, zo blijkt uit onderzoek.

Tyler en Fagan (2008) deden een onderzoek onder een panel van burgers die contact hebben gehad met de politie, voor en na het contact, dus op een aantal meetmomenten. De data werdfen geanalyseerd met ene regressietechniek. In tegenstelling tot Skogan vonden zij dat politiecontacten wel degelijk konden leiden tot een toename van vertrouwen in de politie.

> "Procedural justice is the central factor that shapes people's reactions to their experiences with the police. The second is that, if people experience positive procedural justice during a personal experience with the police, their trust and confidence in the police increases, independent of the valence of their personal outcomes".

Kautt (2011) deed een regressieanalyse op data afkomstig uit de British Crime Survey. Ook zij vond dat in Engeland, in tegenstelling tot de Verenigde Staten, politiecontacten wel degelijk konden leiden tot meer vertrouwen in de politie. Zij verklaart dat onder meer met verwijzing naar de terreurdreiging in Engeland waardoor mensen vaker worden staande gehouden in 'high-risk area's'. Deze door de politie geïnitieerde contacten orden door het publiek als noodzakelijk gezien en dus geaccepteerd. Maar burgers moeten wel met respect worden bejegend.

> "If procedural fairness arguments are correct, police initiation of contact need not undermine confidence at all. Indeed, research shows that arrestees can have positive views of the police when they feel the police treated them with dignity and respect" (Kautt, 2011, p. 372).

De verwachting en de politieprestatie zelf hebben een direct verband met het oordeel. Hoe beter de prestaties, hoe positiever het oordeel (Van der Vijver e.a., 2009). Alleen hebben burgers voorafgaand aan het contact met de politie niet vaak duidelijke en specifieke verwachtingen.

Dai e.a. (2011|) deden een observatieonderzoek naar politie-burgercontacten om het effect van 'procedural justice' op het gedrag van burgers in beeld te krijgen. Ruim 400 observaties werden gedaan. Deze waren geselecteerd uit een grotere verzameling van 'encounters' tussen de politie en burgers. Verreweg het meeste onderzoek op dit gebied wordt gedaan door middel van survey. Dat zagen deze onderzoekers als een tekortkoming vanwege het subjectivisme dat de beoordeling binnensluipt. Procedural justice heeft een effect, maar minder direct dan vaak wordt verondersteld volgens de onderzoekers.

> "The results show that only two types of procedurally fair behavior by the police are significant in promoting citizens' cooperative behavior during interactions. In particular, police demeanor and consideration of citizen voice can reduce citizen disrespect and citizen noncompliance, respectively." (Dai e.a., 2011, p. 165)

Bradford e.a. (2009) komen tot enigszins andere conclusies over de impact van politiecontacten op vertrouwen. Op basis van een meta-analyse van uitkomsten van de London Metropolitan Police Service's Public Attitude Survey laten zij zien dat contacten van burgers met de politie kunnen leiden tot een (bescheiden) toename van vertrouwen, mits burgers zorgvuldig worden bejegend.

> "On an instrumental or material level relatively few encounters with the police initiated by crime victims are likely to result in a favourable outcome in terms of sanctions applied to the

> offender (arrest or a prosecution) or the return of stolen property. Those stopped by officers on foot or in motor vehicles will, at the very least, be inconvenienced. It is often hard for the police to 'return' to the public what they have lost, either in terms of the crime experienced or the inconvenience or humiliation resulting from being stopped. This will often be the case even in well-handled contacts – perhaps the best that can be expected is that these factors might be counterbalanced by the way officers treat people on a personal basis".

Een mogelijke verklaring is dat de politie in Engeland het publiek vaker benadert vanuit de service-gedachte. Dit is landelijk beleid en er zijn allerlei performance standaards in gebruik genomen. Als het contact wordt geïnitieerd door burgers, is het vaker lastig om burgers tevreden te stellen, omdat zij bepaalde verwachtingen hebben als zij contact opnemen met de politie. Materieel moet de politie hen vaak teleurstellen.

Betrouwbaarheid

Vertrouwen is ook voor een groot deel betrouwbaarheid. Burgers moeten erop kunnen rekenen dat de politie de problemen van burgers serieus neemt en burgers moeten weten waar ze aan toe zijn. De politie moet zichtbaar zijn, inzicht geven in het werk en burgers weer aanspreken als er iets is afgesproken. Ook gelijkwaardigheid, "als volwassenen" met elkaar omgaan werd in interviews aangemerkt als een voorwaarde voor vertrouwen. Denigrerend taalgebruik en niet luisteren naar wat de burger te zeggen heeft, wekt veel ergernis en levert geen bijdrage aan vertrouwen (Flight e.a., 2007).

Een fatsoenlijke bejegening, goed communiceren en 'fairness' lijken belangrijke succesfactoren te zijn voor de politie in het contact met burgers (vgl. Jackson e.a., 2012). Veel onderzoek op dit thema is geïnspireerd door de inzichten van Tyler inzake het belang van 'procedural justice' en 'fairness' die in de woorden van Dai e.a. (2011) in het kort neerkomen op het volgende:

> "According to the theory, people's evaluations of and reactions to legal authorities are shaped by their judgments about the fairness of the procedures used by legal authorities. Particularly, people are more likely to accept the constraints imposed by the law and legal authorities if they believe legal authorities use fair procedures in their decision-making and treatment of members of the public. In addition, the effects of judgments concerning procedural justice are often found to be stronger than judgments about outcome fairness and outcome favorableness. When people believe that they are treated in a procedurally fair manner, they are more willing to cooperate with police officers during encounters and defer to their decisions. In the long run, citizens will view the police as having more legitimacy. This process-based approach to policing is therefore different from the traditional view of policing that emphasizes forceful words and deeds as central to achieving control.

Wells (2007) onderzocht het effect van het optreden van politiemensen op de waardering van die contacten door burgers op een vijfpuntschaal, op basis van data uit een service audit van de politie in Nebraska. Hij maakte een onderscheid in drie groepen burgers: slachtoffers van misdrijven, automobilisten die bij een verkeersongeluk waren betrokkenen en burgers die een bon kregen:

> "Findings showed actions that reflect procedural justice and outcome-oriented behaviors, including professionalism, competence, and contact-specific behaviors, had important effects on how citizens evaluated the officers with whom they had contact; citizen demographics were relatively unimportant determinants of the overall ratings that officers received. As expected, procedural justice effects were robust and significant across the three types of contacts studied here; effects were relatively more important than outcome-oriented behaviors in all models. Procedurally fair treatment appeared to matter least to victims of crime. These citizens were likely to provide favorable evaluations of officers who were professional, appeared competent, recontacted as expected, made them feel more secure, and provided a referral to another agency" (Wells, 2007, p. ..).

Respect van de kant van de politie verhoogde de kans op respect bij burgers. Krachtig optreden van de politie (het creëren van situationeel overwicht) verminderde de kans op gebrek aan respect bij burgers. Burgers waren meer geneigd tot medewerking als politiemensen in hun optreden met hun rekening hielden en goed inspeelden op hun vragen en verzoeken of uitleg gaven als ze deze niet konden inwilligen. Dit scheelde ongeveer 60%. Procedural justice heeft effect, maar een beperkt effect, afhankelijk van het gedrag van burgers:

> "In particular, police demeanor and consideration of citizen voice can reduce citizen disrespect and citizen noncompliance, respectively. It further demonstrates the need for respectful policing as advocated by the community policing movement which calls for cooperation and partnership"(Dai e.a., 2011 p. 165).

De verwachtingen van burgers en hun tevredenheid worden positief beïnvloed als politiemensen hun gedrag goed kunnen uitleggen. Op zijn beurt werkt dit medewerking van burgers in de hand:

> "Respectful policing with citizen participation in police decision-making is an effective strategy to promote citizen cooperation during interactions. There is also evidence that citizen complaints can be significantly reduced if policing is done with courtesy and respect.

Volgens Van der Vijver e.a. (2009) is vooral het ontbreken van terugkoppeling van resultaten een belangrijke reden voor ontevredenheid. Er zijn sterke aanwijzingen dat telefonische contacten gemiddeld tot lagere tevredenheidsscores leiden dan persoonlijke contacten. Bij onvrijwillige contacten weegt niet uitsluitend de wijze van bejegening in de tevredenheid van burgers. Ook de gepercipieerde rechtvaardigheid en de redelijkheid van het optreden, kortom normatieve elementen waaraan de betrokken burger het optreden van de politie toetst, speelt een rol.

De ene burger is de andere niet

Vertrouwen in de politie is niet gelijk verdeeld over alle burgers, zo blijkt uit veel onderzoek.
In een overzichtsstudie van Brown en Reed (2002) van meer dan 100 artikelen blijkt volgens hen dat variabelen op individueel niveau, zoals ras en socio-economische status consistent een impact hebben op vertrouwen in de politie. De meest bestudeerde minderheid in het (vooral Amerikaanse) onderzoek is zwart en het grootste deel van dit onderzoek geeft aan dat het oordeel van zwarten over de politie negatiever is dan blanken. Overigens zien we in Europees onderzoek dat vertrouwen

in politie en justitie soms net vaak hoger zijn bij allochtonen als gevolg van het contrast met de werking van deze instellingen in het land van herkomst (Röder en Mühlau, 2012).
De overgrote meerderheid van de studies geeft aan dat ouderen een gunstiger oordeel hebben over de politie dan jongeren. Ouderen vinden doorgaans dat de politie harder moet optreden tegen de criminaliteit en zijn vaker ontevreden over de behandeling die zij krijgen van de politie. Er is geen consensus over de effecten van geslacht.

Kautt (2011) vergeleek de opbrengsten van Amerikaans en Engels onderzoek naar vertrouwen in de politie. Zij concludeert dat onderzoek veelal kwantitatief van aard is, met toepassing van multi-level analysetechnieken op grote databestanden. Volgens haar zijn demografische factoren altijd van belang. Amerikaans onderzoek laat consistent zien dat het vertrouwen van zwarten in de politie consistent lager is dan dat van blanken. De variabelen sekse en leeftijd hebben uiteenlopende effecten volgens haar. Hoewel mannen en jongeren vaak minder vertrouwen hebben in de politie dan vrouwen en ouderen. Ook de impact van socio-economische status en immigratiestatus wordt uiteenlopende beoordeeld.

Volgens Skogan (2006) is ras een persoonskenmerk dat vooral in de Verenigde Staten een rol speelt. Sommige groepen uit de bevolking hebben vaak negatieve contacten met de politie. Zwarten worden bijvoorbeeld vaker aangehouden, zonder voor hen duidelijke redenen. Bovendien zij ze vaker slachtoffer en doen meer aangiften van misdrijven dan blanken. Ook leeftijd speelt een rol. Jongeren worden vaker aangehouden en zijn vaker slachtoffer van geweldsmisdrijven. Dat geldt nog meer voor jonge zwarte mannen. Ouderen hebben vaak een andere (positievere) kijk op de politie dan jongeren. Het verband tussen sekse en houdingen ten opzichte van de politie is niet eenduidig., hoewel mannen vaker contact hebben met de politie dan vrouwen. Oudere mensen lijken meer vertrouwen te hebben in de politie dan de jongeren, en vrouwen hebben meer vertrouwen in de politie dan mannen. Daarnaast hebben mensen die thuis werken meer vertrouwen in de politie dan mensen die in loonarbeid werken en, hiermee samenhangend, vertrouwen werklozen de politie minder dan werkenden (Skogan, 2006).

Vooral minderheidsgroepen en dan vooral allochtone jongeren zijn minder geneigd de politie te vertrouwen. Degenen die vaak met politie te maken hebben als doelwit hanteren zoals jongeren die vaak op hun gedrag worden aangesproken, hanteren wellicht andere criteria dan andere burgers. Zij zijn meer gericht op een eerlijke behandeling. Andere burgers hebben andere verwachtingen (Van der Vijver, 2006). Minderheidsgroepen zijn eerder geneigd autoriteiten en hun beslissingen te wantrouwen omdat zij zich vaak minder eerlijk bejegend voelen.
Overigens toon Brits onderzoek voor sommige minderheidsgroepen net het omgekeerde aan! Ook Europees vergelijkend onderzoek toont dat het juist minderheidsgroepen zijn die vaak meer vertrouwen hebben[1].

---

[1] Zie bijvoorbeeld http://euc.sagepub.com/content/9/4/370.shortwillen.

Volgens Van den Brink (2006) zijn er burgers die negatief staan tegenover de rechtsstaat; zij zijn ook negatief tegenover de politie. Het zijn burgers die de beginselen van de rechtsstaat aan hun laars lappen. Het kan gaan om jongeren met riskante leefstijl met asociaal en agressief gedrag, voetbalvandalen of criminelen die zich bezig houden met vrouwenhandel, drugsvervoer, wapenhandel en andere vormen van georganiseerde criminaliteit. Daarnaast zijn er drie categorieën van niet-criminele burgers.

De eerste groep bestaat uit bedreigde burgers, bescheiden inkomen, weinig opleiding en vaak woonachtig in wijken met problemen. Ze verwachten niet veel van de overheid en hebben weinig politieke interesse. Ze neigen tot een autoritaire instelling. De tweede groep bestaat uit mensen die loyaal zijn aan de rechtsstaat, maar daar weinig uitgesproken opvattingen over hebben. Het zijn berustende burgers die vooral in middenstandswijken wonen. De derde groep bestaat uit bedrijvige burgers, goed inkomen, opleiding, veel politieke belangstelling die niets van autoritair optreden of sterk leiderschap moeten hebben. Dit zijn de zogenaamde 'voorstandsbuurten' (Van den Brink, 2006).

In Londen onderscheidde de Metropolitan Police, op basis van de scores in de Public Attitude Survey (PAS) de volgende groepen burgers:

- *The supporters* (making up just under a half of all respondents – 49%). The most satisfied and confident about police and feel positive about improvements in policing, these respondents believe police will be fair and respectful, but have little direct experience to draw on. Within this cluster, few people have experiences as victims and few have had direct contact with police.
- *The contents* (13% of respondents) are in the main satisfied with policing, but less effusive. They have low levels of victimisation and police contact, and tend not to express strong opinions on any matter.
- *The needy* (16% of respondents) expect policing to get worse and only a quarter say they are satisfied with policing. These respondents are much more vulnerable than others, with high levels of victimization and high levels of police contact. Gangs and guns are more often mentioned as local problems, and these respondents have high levels of worry about crime and anti-social behaviour.
- *The demanding* (22% of respondents) are less likely to have been a victim of crime or to express worry about crime and anti-social behaviour than the 'needy' but have similar levels of police contact. Less than half of this cluster are satisfied with policing, but are more likely to feel informed about and know about neighbourhood policing (Bradford en Stank, 2009, p. 7).
-

Het inzicht dat de en burger de andere niet is heeft gevolgen voor het vertrouwen in de politie. Dat is immers niet gelijk verdeeld onder de bevolking. De legitimiteit van het politieoptreden is in de ogen van sommigen groter dan voor anderen.

2.5. Het contextuele perspectief

In de overzichtsstudie van Brown en Reed (2002) wordt gesteld dat in de literatuur ook contextuele variabelen, zoals de kans op slachtofferschap en de angst om slachtoffer te worden, de buurt waarin burgers wonen en of zij in de stad of op het platteland wonen een rol spelen in het vertrouwen in de politie. Onderzoek naar de effecten van slachtofferschap en angst voor slachtofferschap op vertrouwen laten wisselende uitkomsten zien. In buurten met vele criminaliteit, is het vertrouwen in de politie doorgaans minder.

Ander onderzoek, zoals dat van Jackson en Sunshine (2007), Jackson en Bradford (2009) en Jackson e.a. (2009) laat andere uitkomsten zien. Vertrouwen in de politie werd vooral gevoed als de politie zich betrokken toonde bij de gemeenschap en liet zien dat zich iets aantrok van de gevoelens van burgers over hun buurt. Als de buurt achteruit gaat en problemen in de openbare orde ontstaan, wordt de politie daar op aangekeken. Als de informele controle groot is, is er ook vertrouwen in de politie.

Jackson en Sunshine (2007) vonden in hun studie naar vertrouwen in de politie op het Engelse platteland dat niet zozeer criminaliteit en risico bepalen vertrouwen in de politie maar de beoordeling van burgers van cohesie, vertrouwen en morele consensus. De politie wordt beoordeeld naar de mate waarin zij zich identificeert met en zich betrokken voelt bij de lokale gemeenschap en op een eerlijke wijze optreedt tegen burgers. Het publiek verwacht van de politie dat zij heersende sociale normen verdedigt en lokale waarden belichaamt. Als zij dit niet doet, daalt het vertrouwen, ook als blijkt dat zij wel effectief in de aanpak van criminaliteit.

“High impact crimes (‘signal crimes’) zijn voor veel burgers een teken zijn van verloedering en fragmentatie van de gemeenschap. Jackson e.a. (2009) deden een regressieanalyse op data van een aantal British Crime Surveys en zijn van oordeel:

> “The police need to re-engage as an active part of the community, representing and defending community values, norms and morals. Dealing with disorder and anti-social behavior - and being a visible and accessible symbol of social control -may address both fear of crime and public confidence in policing.(..) People look to the police to defend community norms and values, especially when those norms and values are seen to be declining. This same decline creates a lack of comfort and trust in one’s environment, which can then bring forth anxieties about victimization. Signal crimes like public drunkenness, signs of drug use, graffiti or litter represent danger and a lack of social control and have particular importance for people in forming their opinions about law, order and policing”.

De ‘broken window theory’ van Wilson en Kelling (1982) legt een verband tussen decentralisatie van het politiestelsel en de hoofdtaak van de politieorganisatie. De basis van de theorie ligt in de aanname dat onrust en wanorde burgers het idee geeft dat niemand controle heeft over de buurt. Dit leidt tot verminderde sociale controle en meer angst voor criminaliteit. De verminderde sociale controle maakt een buurt kwetsbaarder voor meer serieuze criminaliteit. Deze auteurs zien het als de belangrijkste taak van de politie om de onrust in de buurt te verminderen. Hiervoor dient de politie aanwezig te zijn in de wijk en onruststokers direct aan te pakken. Wilson en Kelling zien de inzet van voetpatrouilles als een essentieel middel bij het handhaven van orde. Een agent te voet is benaderbaar voor gesprekken met burgers. Een politieagent die open staat voor de burgers kan

burgers het gevoel geven dat de burgers er toe doen. Dit leidt volgens Tyler (1997) tot meer legitimiteit.

De relatie die Wilson en Kelling leggen tussen onrust en criminaliteit is verschillende keren bekritiseerd (zie o.a. Harcourt en Ludwig, 2006). Enkele studies tonen aan dat de relatie in de praktijk wel zichtbaar is, al is hij niet altijd even sterk (o.a. Skogan, 1990; Sampson en Cohen, 1988; Braga et al, 1999). Minder betwist is dat werken volgens de 'broken window theory' leidt tot een hogere waardering voor de politie in een buurt. Ren, Cao, Lovrich en Gaffney (2006) leggen in hun studie naar 838 inwoners van een Amerikaanse stad de relatie tussen het verminderen van onrust en groeiend vertrouwen in de politie als gevolg van de wijze waarop de politie optreedt.

Volgens Flight e.a. (2006) hebben inwoners van de vier grote steden van Nederland minder vertrouwen in de politie dan de rest van de Nederlanders.

Volgens Kautt (2011) worden de kenmerken van buurten in onderzoek vaak geoperationaliseerd als niveau van criminaliteit, mate van deprivatie of uitsluiting, bevolkingssamenstelling of, op individueel niveau, als opvattingen over de buurt en leefbaarheid en veiligheid.

Buurtkenmerken hebben invloed op het vertrouwen in de politie, zo bleek eerder, maar het verband is gecompliceerd en niet rechtlijnig volgens Skogan (2006):

> “Police often act differently in high-crime, disorderly neighbourhoods. They are likely to be more aggressive in stopping people there, and more suspicious and wary of the people they stop. They may perceive often rightly hat they have fewer friends around. Police do not have a very good track record of working collaboratively with people from poor and disenfranchised communities, one of the requirements of community policing. Furthermore, because of the confluence of drugs and corruption, police may also be more prone to this abuse of power in poor and minority neighbourhoods where the business is more likely to be conducted in public view”.

Volgens Van der Vijver (2006) is de beleving van de buurt belangrijk voor burgers in relatie tot de politie. Als maatschappelijk bedreigend worden vooral geweldscriminaliteit, overvallen, moord, doodslag en verkrachting genoemd, en terrorisme. Maar in de eigen omgeving ervaart men vooral problemen als vervuiling, baldadigheid, vandalisme, overlast van jongeren op straat. Deze uiteenlopende behoeften leiden tot verschillende eisen aan de politie. De burger wil voor zichzelf aanwezigheid, beschikbaarheid en morele ondersteuning van de politie. Burgers hebben een dringende behoefte aan voortdurende signalen dat alles veilig, rustig, voorspelbaar en leefbaar is in eigen omgeving. Dat geldt overigens niet in zeer onveilige wijken. Maar voor anderen en elders in de samenleving vinden zij een steviger aanpak van problemen en meer repressie op zijn plaats. Tegen anderen moet hard worden opgetreden, voor zichzelf verwacht men vooral ondersteuning, nabijheid en beschikbaarheid (Van der Vijver, 2006).

Sindall (2012) onderzocht de ontwikkeling van vertrouwen in de politie in Engeland tussen 2001 en 2008. Zij had kritiek op de eenzijdigheid in veel onderzoek naar vertrouwen in de politie, dat veelal bestond uit momentopnames. Daarom deed zij een time-series regressie analyse op de ontwikkeling van vertrouwen in de politie. De data waren afkomstig uit een aantal peiljaren van de British Crime Survey. Op basis van literatuurstudie ging zij er op voorhand van uit dat slachtofferschap en

onveiligheidsgevoelens vertrouwen in de politie verminderden, ook al was het bewijs daarvoor niet sluitend. Volgens Sindall laat de literatuur zien dat vertrouwen in de politie niet uitsluitend afhangt van een reeks van individuele kenmerken, maar ook van:

> "…a broad range of area-level characteristics, such as perceptions of disorder, crime, collective efficacy, policing practice and experience of and sources of information about the police. However, this body of research is based almost entirely on analyses of cross-sectional survey data".

Uit haar eigen onderzoek (Sindall, 2012, p…) blijkt echter dat deze factoren geen rol spelen.

> "Counter to cross-sectional findings, time-series analyses reveal that confidence in the police is not related to aggregate worry about crime and perceptions of social cohesion, nor informal social control, but only to perceptions of crime and the property crime rate. (..) Our analyses show that, between 2001 and 2008, monthly fluctuations in perceptions of crime, perceptions of disorder and rates of property crime are significant predictors of the level of public confidence in the police"

Uiteenlopende verwachtingen van burgers over politieoptreden in de buurt en in de rest van de samenleving stellen de politie voor problemen. Wat voor de ene groep positief is en vertrouwen schept, is voor de ander wellicht negatief (Van der Vijver, 2006).

2.6.Het politie-georiënteerde perspectief

Daarmee komen we bij het politie-georiënteerde perspectief. Vertrouwen moet als het ware elke keer weer verdiend worden in het politiewerk van alledag. Maar politiewerk heeft meerdere gezichten. De politie is de sterke arm van de staat en heeft repressieve taken waarbij soms geweld moet worden gebruikt ('hard policing'). Aan de andere kant is zij een serviceorganisatie die gericht is op wensen en behoeften van de lokale gemeenschap ('soft policing'). Dit is de dubbele functie van de politie. De politie heeft naar burgers verschillende rollen, als hulpverlener en als boeman. Voor het vertrouwen maakt het nogal wat uit welke taak zij uitvoert en of burgers te maken hebben met een wijkagent, de mobiele eenheid, een rechercheur of een arrestatieteam. Burgers zijn bovendien soms daders, soms slachtoffers en soms getuigen.

Optreden op straat

Vlek en Van der Vijver (2006) constateren dat politiemensen klagen dat slecht naar hen wordt geluisterd als zij aanwijzingen geven aan burgers op straat. Gehoorzaamheid is een indicatie voor legitimiteit. Van Stokkom (2005) verklaart dit gebrek aan 'complicance' uit het gegeven dat nogal wat mensen geen functionarissen boven zich verdragen, dat zij functionarissen als gelijke wensen te beschouwen en dat ze zelf met respect behandeld wensen te worden. Het feit dat functionarissen als de politie optreden in de publieke ruimte, waar dus ook anderen aanwezig zijn, lijkt deze wens nog sterker te maken.

Opvallend is daarbij nog dat formeel optreden ervaren kan worden als weinig respectvol. Normaliter wordt verondersteld dat politiemensen bij bekeuringen en controles een dominante houding ten toon spreiden die een onderdanige houding van de burger vooronderstelt. Maar de legitimiteit van

autoritair optreden is niet meer vanzelfsprekend. De status van agenten – als vertegenwoordigers van het bevoegde gezag – wordt regelmatig uitgedaagd. Veel personen die aangehouden worden voor belediging menen dat politiemensen niet het recht hebben om hen 'lastig te vallen' dat uitschelden het geven van een mening is en zien zichzelf als 'gelijke' van de agent: veel klagers vinden het vreemd en irritant dat een politiebeambte eigenlijk boven ze staat (Van Stokkom, 2005). Deze auteur constateert een grote samenhang tussen politiestijl en weerstand van burgers: agenten die probleemoplossende en coöperatieve benaderingen prefereren, stuiten op minder weerstand. Agenten die ferm en dwingend optreden en meer bekeuren, stuiten op meer weerstand.

De kans op repressief optreden is groter wanneer een burger geen respect toont (Van Stokkom, 2005). Assertieve en moderne burgers dwingen tot een verstandige benadering waarbij machtsvertoon moet worden vermeden. Een dwingende houding brengt vaak onnodige problemen mee, terwijl agenten die zich probleemoplossend en coöperatief opstellen meer succes hebben. Dit soort gedrag zou een elementaire vaardigheid van politiemensen moeten zijn aldus Van Stokkum. De politie moet ook een hulpvaardige, responsief en flexibele houding kunnen aannemen. Handhaving krijgt ook de nodige sociale intelligentie. Modern gezag veronderstelt dat toezicht en betrokkenheid elkaar niet uitsluiten maar versterken, aldus Van Stokkom (2005).

Integer en competent politiewerk

Meer in het algemeen geldt dat als de politie op essentiële onderdelen van haar werk steken laat vallen dit ernstig afbreuk doet aan haar legitimiteit en neemt het vertrouwen in haar af (WRR, 2002). Er ontstaat politieke en maatschappelijke onrust als de politie misstappen maakt of als ze niet optreedt tegen zichtbare en aanstootgevende criminaliteit of tegen ernstige verstoringen van de openbare orde. Dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar bij kritische incidenten die duidelijk maken dat de politie niet op haar taak is berekend, zoals de affaire Dutroux. Ook grote juridische dwalingen en politieschandalen kunnen de legitimiteit beïnvloeden, evenals incidenten, waarin gemanipuleerd wordt met bewijsmateriaal, of zaken als de IRT affaire in Nederland. Dit leidt tot vermindering van vertrouwen. Dit is nog meer het geval als misstappen of gedoogsituaties niet meer als incidenten worden gezien, maar als structureel incidentalisme: manifestaties van structureel onvermogen en van een systematisch tekortschieten bij essentieel politiewerk. Een stapeling van incidenten kan op den duur leiden tot aantasting van het institutionele gezag en het vertrouwen.
Volgens Van der Torre e.a. (2007) leidt veronachtzaming van de politie in dossiers als 'plankzaken' (strafrechtelijke zaken met opsporingsindicaties die de politie niet in onderzoek neemt); 'vrijplaatsen' (locaties waar veel criminaliteit werd of wordt gedoogd); 'dwalingen' bij spraakmakende moordzaken en oplossingspercentages die achterblijven bij internationaal gangbare scores tot forse politiek-maatschappelijke kritiek op de politie en mogelijk tot legitimiteitsverlies.

"Closing the gap"

Volgens Straver (2006) is een hechte maatschappelijke verankering van de politie, tot in de haarvaten van de samenleving, nodig om vertrouwen van burgers te krijgen. 'Community policing' is daarvoor een oplossing. In community policing staat het bouwen aan wederzijds vertrouwen tussen politie en buurt waarbij het reageren op wensen van buurtbewoners centraal staat (Skogan en Hartnett, 1997).

De onderliggende aanname is dat interactie met bewoners en fysieke aanwezigheid in de wijk, en dus nabijheid, een positief effect heeft op de houding van burgers.

Studies laten dit ook vrij eenduidig zien. Zo laten Skogan en Hartnett (1997) in een casestudie naar een project in Chicago zien dat de verhoogde zichtbaarheid door community policing leidt tot een meer positieve evaluatie van de politie. Ook een eerdere studie van Skogan (1995) over zes projecten in Amerika liet zien dan bij vijf van de zes projecten een positief effect te vinden was op de evaluatie van de prestaties van de politie. Een zelfde conclusie trokken Xu, Fiedler en Flaming (2005) in hun studie naar 900 inwoners van Colorado Springs.

Community policing is in veel (West)-Europese landen tot ontwikkeling gekomen en een dominant kenmerk geworden van het politiewerk. Community policing en een lokale oriëntatie van de politie versterken decentrale tendensen in het politiebestel. Volgens Osborne and Gaebler (1992) is een gedecentraliseerde organisatie meer flexibel, reageert ze beter op de wensen van de burgers en beschikt over meer kennis van de lokale situatie. Ook de literatuur over community policing lijkt dit laatste te suggereren (Ren et al., 2006).

Een verhoogde aanwezigheid van de politie kan de indruk geven van een verhoogde pakkans. Hierdoor kan de criminaliteit en onrust in de buurt verminderen. (Wilson en Kelling, 1982). Daarnaast kan de aanwezigheid van de politie het idee geven dat de politie hard werkt waardoor de houding van burgers tegenover de politie verbetert (Hawdon et al. 2003).

Een meta-analyse van vijf onderzoeken naar verhoogde politie-inzet op crime hotspots in Amerikaanse steden concludeert dat verhoogde politie-inzet in vier onderzoeken de onrust in een buurt vermindert en de criminaliteit in kleine mate beperkt (Braga, 2005).

Kelling, Dieckman en Brow (1974) concluderen echter dat er geen relatie is tussen meer politiepatrouilles en verlaagde criminaliteit. De relatie tussen aanwezigheid van de politie en de perceptie van de politie is niet geheel onbetwist. Uit een meta-analyse van elf verschillende studies over politiepatrouilles kwam naar voren dat bij vijf projecten de houding van burgers verbeterde, vijf andere projecten geen verschuivingen teweeg brachten en één project een klein negatief effect had op de houding van burgers tegenover de politie (Zhau, Schneider en Thurman (2002). Enkele andere studies laten een positief effect op de houding van de burger zien (Skogan, 1996; Trojanowicz, 1986 en Hawdon et al., 2003).

Geredeneerd vanuit de betekenis van 'broken windows' voor het vertrouwen van burgers in de politie (Wilson en Kelling, 1982) is het de belangrijkste taak van de politie om de onrust in de buurt te verminderen. Hiervoor dient de politie aanwezig te zijn in de wijk en onruststokers direct aan te pakken. Wilson en Kelling zien de inzet van voetpatrouilles als een essentieel middel bij het handhaven van orde. Een agent te voet is benaderbaar voor gesprekken met burgers. Een politieagent die open staat voor de burgers kan burgers het gevoel geven dat de burgers er toe doen. Dit leidt volgens Tyler (1997) tot meer legitimiteit.

Volgens Bayley en Shearing (2001) is community policing, waarin de politie de verantwoordelijkheid voor criminaliteitsbestrijding deelt met maatschappelijke en belangengroepen op lokaal niveau, een kenmerk van democratische stelsels. Typerend voor autoritaire landen is juist dat de politie wordt gecontroleerd door de regering. De politie is een repressief instrument ten dienste van de staat (Cao

e.a., 2012). Regeringen proberen daarom hardnekkig het monopolie op de politie voor zichzelf te houden. Ook zij mobiliseren groepen, maar staan hen geen zeggenschap toe. Goldsmith (2005, p. 449)

> "Incompetence, dishonesty and an absence of benevolence towards ordinary citizens do little to inspire citizen confidence and trust. In divided or authoritarian societies, sustained neglect and abuse of citizens is common as well as destructive of public regard for government. Government may take the form of a distant, often weak, state that has had little regular or positive contact with significant sectors of civil society; their weakness typically makes them unable to perform basic state functions (e.g. monopolize legitimate violence). Alternatively, there is the claustrophobic (or police) state that also is associated with high levels of citizen distrust".

Volgens Goldsmith hebben autoritaire landen een zeer afstandelijke relatie tot hun burgers, met als gevolg een tekort aan dienstverlening op het gebied van veiligheid. Dat werkt wantrouwen van burgers in de hand. De staat zelf vormt in dat geval het veiligheidsprobleem. Bescherming tegen de politie is onder die omstandigheden een groter probleem dan bescherming door de politie. Of er is sprake van een politiestaat waarin juist veel publieke middelen worden besteed aan het in stand houden en opbouwen van allerlei veiligheidsorganen. Maar die hebben dan vooral tot taak om burgers te bespioneren en in het gareel te houden (Goldsmith, 2005).

Met andere woorden, er bestaat een relatie tussen de nabijheid van de politie en de hiermee samenhangende vorm die de politieorganisatie kan aannemen, het democratisch gehalte van een staatsvorm en het vertrouwen van burgers.

2.7. Algemeen en interpersoonlijk vertrouwen

Daarmee zijn wij bij het vijfde perspectief. Eerder hebben wij dit perspectief getypeerd als een macro-perspectief. Vertrouwen in de politie vertoont een relatie met ontwikkelingen in de samenleving als geheel. Volgens Reiner (2000) heeft de Engelse politie zich vanaf de Tweede Wereldoorlog vanuit de 'Golden Age' – toen het vertrouwen groot was en criminaliteit en ordeproblemen gering – ontwikkeld van 'sacred' naar 'profane', niet in het minst door tal van schandalen. Vertrouwen moet nu keer op keer worden bevochten, in een veranderde samenleving, die veel pluriformer is geworden. Het beeld van de vriendelijke, door de bevolking gerespecteerde 'bobby' is een beeld uit een grijs verleden. Als oorzaken noemt hij een andere cultuur onder de jeugd, chronische werkloosheid in delen van het land en heftige maatschappelijke conflicten.

De samenleving is conflictvoller en meer gedifferentieerd geworden met veel spanningen en conflicten tussen individuen en categorieën van de bevolking. Verhoudingen tussen mensen zijn veranderd. De sociale cohesie is voor een deel verdwenen, de vastigheid ontbreekt. Er worden weinig normen en waarden gedeeld wordt waardoor de voorspelbaarheid van gedrag minder is geworden. Traditionele conflictregulering op grond van informele sociale controle werkt minder goed (vgl. Cachet, 1990).

Een andere ontwikkeling die effect heeft op vertrouwen is de individualisering (Van der Vijver, 2006). Steeds meer burgers ontwikkelen een zelfbewuste en assertieve levensstijl, in combinatie met hoge

eisen aan de publieke omgeving. Burgers eisen respect voor zichzelf, maar hebben moeite dat respect jegens anderen op te brengen. Individualisering is gepaard gegaan met minder respectvolle of zelfs onbeschofte wijze van behandelen van anderen, ofwel, de ‘verhuftering’ op straat. Over de gehele linie is het gezag afgenomen van beroepsgroepen als leraren, controleurs in het openbaar vervoer, scheidsrechters, artsen en advocaten. Mensen zijn kritischer. De acceptatie van autoriteit is fors lager geworden. Met die veranderde maatschappelijke verhoudingen wordt ook de politie mee geconfronteerd (Ringeling en Van Sluis, 2011). De politie heeft te maken met meer assertieve en mondige burgers, die, zo luidt de veronderstelling, steeds minder vertrouwen hebben in de overheid en in de politie (als zichtbaar onderdeel van diezelfde overheid) en zich ook nog eens als veeleisende klant opstellen.

Er is een nadrukkelijke vraag naar effectieve probleemoplossing, professionaliteit en ‘value for money’, zowel bij burger als bij politiek en bestuur. Maar het is voor de politie moeilijker geworden om burgers, politici en bestuurders tevreden te stellen. Het lijkt er op alsof het nooit goed is. Bovendien zijn burgers niet altijd consequent in hun eisen en verwachtingen. Enigszins overdreven, zij eisen absolute veiligheid en een perfecte politie, maar zelf willen ze niet worden geremd in hun eigen gedrag (vgl. Boutellier, 2006).

De burger lijkt pas tevreden als hij op zijn wenken wordt bediend. De overheid heeft hier zelf aan bijgedragen door overspannen verwachtingen te wekken en beloften te doen over de aanpak van veiligheid die niet konden worden waargemaakt. Dat leidt tot een imago van een steeds weer tekortschietende overheid (vgl. Ringeling, 2004).

Enerzijds zijn de verwachtingen van burgers en hun eisen ten aanzien van de politie hoger geworden, anderzijds is het vertrouwen van burgers in de politie en haar gezag afgenomen. Het vertrouwen van burgers in de politie is tijdelijk en voorwaardelijk (Terpstra, 2010). Maatschappelijke gezien is er een trend naar een sterke gevoeligheid voor incidenten en mediagestuurde hype's. Een rol hierbij speelt ‘mediatisering’. De strijd om beeldvorming is van groot belang voor legitimiteit en het gezag van de politie. Daarbij is politisering van veiligheid opgetreden die het maatschappelijk gezag van de politie beïnvloedt:

> “Er is een sterk gepolitiseerde politieagenda die gestuurd wordt door incidenten en door de media uitvergrote drama's als ook pogingen van politici en bestuurders een legitimiteit door daadkracht terug te krijgen. De vraag naar wat politiewerk inhoudt, wordt steeds meer bepaald door maatschappelijke tegenstellingen, nieuwe populistische stromingen en een punitief verlangen en daarmee onderwerp van politisering. Het is steeds minder een technisch professionele discussie, maar meer een kwestie van maatschappelijke keuzes en opstelling” (Terpstra, 2010b, p. 16).

De politie staat inzake vertrouwen niet op zichzelf, maar is verbonden met andere organisaties in de publieke sector en de publieke sector als geheel. Er bestaat waarschijnlijk een nauwe relatie tussen een meer algemeen (‘generalized’) vertrouwen in de samenleving en in publiek instituties en vertrouwen in de politie.

Volgens Flight e.a. (2006) speelt de maatschappelijke visie van burgers een rol. Mensen met een negatief beeld van de maatschappelijke ontwikkelingen hebben relatief weinig vertrouwen in de politie.

Kääriäinen (2007) deed een multi-levelanalyse op basis van data uit de European Social Survey en keek op nationaal niveau naar de structuur en de kwaliteit van het bestuur als variabelen op nationaal niveau, geoperationaliseerd als respectievelijk het niveau van uitgaven voor veiligheid en corruptie. Daarnaast betrok hij een tal variabelen op individueel niveau in zijn onderzoek zoals leeftijd, sekse, opleidingsniveau, positie op de arbeidsmarkt, SES en woonsituatie. Ook besteedde hij aandacht aan contextvariabelen op het niveau van de buurt of de gemeenschap, zoals onveiligheidsgevoelens, slachtofferschap, kenmerken van de buurt en persoonlijke ervaringen met corruptie. Hij is van oordeel:

> "Generalized trust is created by societal institutions rather than by nongovernmental organizations, in particular, the policy-implementing institutions, that is, public service systems. Societal institutions that are based on inequality among citizens and on a manifestation of distrust towards citizens create distrust between different groups of citizens. The police force is a part of government and thus anything that has an effect on generalized trust towards government also has to be taken into account when examining trust in the police. In other words, if government is trustworthy in general, trust in the police is probably a reflection of its functions".

Cao en anderen (2012) deden onderzoek naar de rol van politieke regimes en de regeringsvorm op het vertrouwen in de politie. De data waren afkomstig uit vijf bronnen die betrekking hadden op landen, moordcijfers, democratisch gehalte en individuele kenmerken Factoren op nationaal niveau werden naar hun mening ten onrechte veronachtzaamd. Volgens hen spelen daarnaast variabelen op zowel micro als op contextniveau een rol in vertrouwen in de politie, zoals leeftijd en sekse. De impact van ras, opleiding, werkgelegenheid en huwelijkse status is volgens hen diffuus. Belangrijke contextuele variabelen die effect hebben op vertrouwen in de politie zijn op buurtniveau het niveau van geweldscriminaliteit en de opeenhoping van leefbaarheidsproblemen. Ook het aantal moorden heeft effect, in tegenstelling tot het aantal berovingen.

In hun eigen onderzoek in 50 landen onder bijna 70.000 respondenten betrokken zij het aantal moorden (als maatstaf voor geweldscriminaliteit) in een land en de inkomensongelijkheid bij hun onderzoek.

Hun bevindingen zijn, wat betreft de individuele en de contextvariabelen, in lijn met ander, voorgaand onderzoek. Maar de contextuele variabelen en die op nationaal niveau hadden een veel grotere impact, zo bleek uit de regressieanalyse die zij gebruikten . Het vertrouwen in de politie verschilt aanzienlijk tussen democratische landen en autoritair bestuurde landen. Maar vertrouwen heeft ook een relatie met stabiliteit. Hoe stabieler, hoe hoger het vertrouwen. En in autoritaire landen nog hoger dan in de democratische landen met hun altijd kritische burgers. De oorzaken zijn echter verschillend:

> "Residents in long-term and stable authoritarian states have mass media filtering of negative news about the police, they have collective orientation cultures, and they are afraid of unpredictable hassles of capricious persecution. The conflation of these factors creates a different social reality for citizens of these nations, which colors their opinions about the police. Once these nations move away from authoritarianism and toward democracy, confidence in the police in these nations is expected to plunge" (Cao et al., 2012, p. 47) .

Omgekeerd, onder instabiele regimes hebben burgers een relatief gering vertrouwen in de politie. Het minste vertrouwen in de politie komt voor in de voormalige socialistische landen in Oost-Europa en de grootste mate van vertrouwen in de Scandinavische landen. De burgers verwachten van de overheid dat zij eerlijk en onpartijdig optreedt, ongeacht of ze de gewenste diensten en resultaten realiseert.

Het aantal moorden in een land bepaalt mede het vertrouwen in de politie. Burgers houden de politie verantwoordelijk voor het niveau van gelwedscriminaliteit. Ten slotte is ook de effectiviteit van de regering een factor. Het vertrouwen van burgers in de politie is mede afhankelijk van hun oordeel over het politieke systeem als geheel

Ook Jang e.a. (2010) betrokken variabelen op landniveau bij hun onderzoek naar vertrouwen in de politie, namelijk het aantal moorden en de mate van democratie, naast variabelen op individueel niveau. De analyse werd uitgevoerd met behulp van logistische regressie. De bevindingen wat betreft de impact van variabelen op individueel niveau lijken op die van eerder onderzoek. Leeftijd, en opleiding waren van invloed op het vertrouwen in de politie (hoe ouder en boe hoger de opleiding, hoe groter het vertrouwen in de politie). Vrouwen hadden iets meer vertrouwen in de politie dan mannen, SES had slechts een geringe invloed op vertrouwen. Ook politieke oriëntatie speelde een rol in vertrouwen; conservatieven hadden meer vertrouwen in de politie dan mensen met een andere politieke voorkeur.

Kääriäinen (2007) vond dat mensen die leefden in een land met een gering aantal moorden meer vertrouwen hadden in de politie dan burgers in landen met relatief vel moorden. Dit was een sterk verband. Ook de mate van democratie was van invloed op vertrouwen in de politie, maar in mindere mate dan het aantal moorden. Ook tevredenheid met de democratische ontwikkeling in het eigen land was van invloed op vertrouwen in de politie.

De integriteit van de overheid heeft een grote impact op het publieke vertrouwen in de politie. Ook de investeringen in instanties voor openbare orde en veiligheid hangen samen met het vertrouwen in de politie, hoewel niet zo sterk als corruptie. Deze variabelen verklaren de verschillen tussen landen.

Kortom, burgers in democratieën hebben ook meer vertrouwen in instituties. Vertrouwen in de politie hangt samen met vertrouwen in andere instituties.

2.8. Samenvattend

Ongetwijfeld is dit overzicht niet volledig. Maar we denken met deze inventarisatie de belangrijkste publicaties in beeld gebracht te hebben, zowel in Nederland als in andere landen. Voor de inventarisatie van de internationale literatuur hebben we ons voornamelijk gericht op publicaties in peer reviewed wetenschappelijke tijdschriften, waar empirisch sociaalwetenschappelijk onderzoek aan ten grondslag lag. Voor het overzicht van onderzoek in Nederland hebben we ook andere publicaties gebruikt, bijvoorbeeld publicaties die niet gebaseerd op empirisch onderzoek maar zich richten op conceptuele verheldering.

Als we de studies in dit overzicht naast elkaar zetten, zien we naast overeenkomsten ook tal van verschillen, in conceptueel opzicht (wat is vertrouwen), in operationalisaties (indicatoren voor

vertrouwen) , in aanpak (kwalitatief casusonderzoek, kwantitatieve surveys), qua time frame (meestal momentopnames, een enkele keer een panel van burgers dat gedurende een langere tijd wordt gevolgd), en qua scope (burgers in een wijk of stad, in een landen of soms in meerdere landen in een vergelijkend design), en in uitkomsten.

Het bestaande onderzoek vertoont de nodige lacunes en onvolkomenheden en is weinig cumulatief. Van Reenen(2012) komt in zijn overzicht van onderzoek naar de legitimiteit van de politie tot een zelfde conclusies. Bovendien is het de vraag of het altijd wat zegt over vertrouwen. De meeste empirische studies worden gedaan met data die met surveys zijn verzameld, door onderzoekers zelf of door anderen. Regressieanalyse in diverse varianten wordt vaak gebruikt. Veel minder gebruik wordt gemaakt van panelstudies, observaties en kwalitatieve onderzoeksmethoden, hoewel er wel degelijke voorbeelden zijn gevonden van deze typen onderzoek. Het bestaande onderzoek kenmerkt zich door een zekere eenzijdigheid. Panelstudies zijn van belang om evoluties in het vertrouwen te onderzoeken Zo kunnen de opinies van dezelfde mensen voor langere tijd worden gevolgd. Kwalitatief onderzoek is een noodzakelijke aanvulling op kwantitatief onderzoek, bijvoorbeeld om de diepere redenen voor wantrouwen bloot te kunnen leggen. Hierbij kan gedacht worden aan onderzoek bij groepen die een hoge mate van wantrouwen aan de dag leggen, of groepen waarbij het vertrouwen snel is gestegen of gedaald.

Er is daarnaast een tekort aan meta-evaluaties en secundaire evaluaties. Meta-evaluaties zijn wel nodig, evenals versterking en systematisering van de wijze waarop kernbegrippen worden geoperationaliseerd. Ook is er weinig onderzoek gedaan naar de vraag of vertrouwen in de politie echt wel een houding is die afwijkt van vertrouwen in anderen instellingen – m.a.w. is het uniek, en te verklaren vanuit wat de politie doet.

Sommige onderzoeksuitkomsten lijken meer robuust dan andere, en worden vaak in ander onderzoek bevestigd. Persoonskenmerken doen er iets toe, zo lijkt het, maar de gevonden verbanden variëren op een aantal punten. Op individueel niveau is sprake van vertrouwen dat zowel met vertrouwen op basis van veronderstelde competentie van de politie te maken heeft als met de verwachting dat de politie zorgvuldig optreedt en burgers gelijk behandelt, ook in contacten.

'Contact matters, volgens de literatuur. In dit opzicht zijn de bevindingen redelijk eenduidig. Vertrouwen is sneller verloren dan dat vertrouwen wordt gegenereerd. Contacten zijn in die zijn asymmetrisch. Maar hoe dit exact werkt, is minder duidelijk. En hoe ver of diepgaand of op welke termijn vertrouwen wordt beïnvloed door contacten en wat het effect is op het institutionele vertrouwen in de politie, blijkt diffuus. Meer diepgaande analyses van de effecten van contacten tussen politie en burgers ,de betekenis van het soort contact en het verloop daarvan zijn nodig. Intensief onderzoek in verschillende micro-contexten waarin de interactie tussen politie en burgers gestalte krijgt, zijn hiervoor een vereiste.

De literatuur laat ook zien dat vertrouwen gerelateerd kan worden aan variabelen op een hoger aggregatieniveau dan individuele opvattingen en oordelen van burgers. Dat wordt weerspiegeld in de vijf perspectieven die wij in dit hoofdstuk ontwikkelden. De eerste twee perspectieven gaan uit van het niveau van individuele burgers, de andere van een hoger aggregatieniveau. In het contextuele perspectief de buurt en in het politie-georiënteerde perspectief staat de politieorganisatie en haar beleid centraal. In het perspectief van algemeen vertrouwen gaat het om de (nationale) samenleving

en variabelen die iets zeggen over nationale structuren, dus op macroniveau en over vertrouwen in andere publieke organisaties.

Zicht krijgen op de determinanten veronderstelt een analyse op meerdere niveaus (multi-level analyse). Anders wordt een analyse van vertrouwen gereduceerd tot een analyse van allerlei opvattingen van burgers en de samenhang daarin en ontstaat ene hoge mate van subjectivisme. Een interessante vraag hoe de determinanten op de verschillende niveaus zich tot elkaar verhouden. Wat weegt het zwaarst?

Tot slot zij opgemerkt dat de verschillende perspectieven die wij hanteren niet op zichzelf staan. Zij kunnen elkaar ook onderling beïnvloeden. Het effect van de buurt bijvoorbeeld, lijkt mede te worden beïnvloed door de bewoners die er wonen en hun ervaringen of contacten met de politie en de wijze van optreden of stijl van werken door de politie.

3 Trends in vertrouwen in de politie

In dit hoofdstuk brengen we de beschikbare Europese statistieken over het vertrouwen van burgers in de politie samen. Gegevens zijn gebaseerd op gevestigde datasets zoals Eurobarometer, de European Social Survey, of Culturele Veranderingen in Nederland van het SCP. Gegevens uit de International Crime Victims Survey (ICVS) worden buiten beschouwing gelaten[2]. De beschikbaarheid van data is leidinggevend in de afbakening van de analyse in ruimte en tijd. Goede tijdsreeksen die een Europese vergelijking toelaten zijn schaars. Dit betekent ook dat deze analyse niet alleen gebruik maakt van het concept vertrouwen, maar ook van gerelateerde concepten, en van gedragsmatige variabelen die kunnen worden beschouwd als uitingen van hoog of laag vertrouwen. Er wordt niet uitsluitend naar het vertrouwen in de politie gekeken. Vertrouwen in andere instellingen komt ook aan bod, omdat dit toelaat de cijfers voor de politie in perspectief te plaatsen.

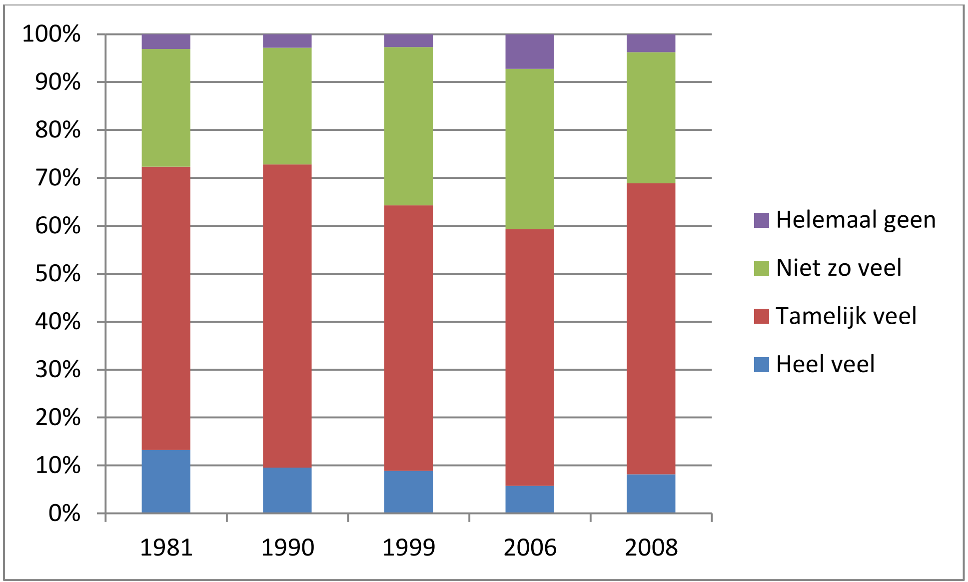
Achtereenvolgens worden trends in Nederland en trends in andere Europese landen beschreven.

3.1 Trends in Nederland

Het eerste deel van de analyse richt zich op Nederland. We beginnen met een aantal tijdsreeksen. Goede en vergelijkbare gegevens door de tijd heen zijn moeilijk te vinden, omdat perceptiemetingen een relatief recent fenomeen zijn, en omdat meetmethoden en vraagstellingen herhaaldelijk zijn aangepast zodat vergelijking onmogelijk wordt. Twee bronnen laten ons toe ver terug te gaan in de tijd: De European Values Study, met metingen in 1981, 1990, 1999 en 2008, en de survey Culturele Veranderingen in Nederland, die echter vraagt naar een beoordeling van politieprestaties, niet naar vertrouwen. We beginnen met de World & European Values Study. Deze meet het vertrouwen in een aantal instellingen. Wanneer de cijfers voor 2006 met oudere cijfers worden vergeleken, dan is een afname in het vertrouwen zichtbaar. Een vergelijking van de cijfers voor 2008 met oudere gegevens toont echter geen substantiële veranderingen.

[2] De ICVS bevat geen vertrouwensvraag maar alleen een vraag die refereert aan de prestatie van de politie in de eigen regio. Daarnaast zijn er maar enkele landen die in al de onderzoeken zijn meegenomen en is het percentage missing values boven de 20 procent. Dit laatste komt door het hoge percentage respondenten dat gebruik maakt van de categorie 'ik weet het niet'. Na een zorgvuldige overweging is er voor gekozen de ICVS buiten beschouwing te laten.

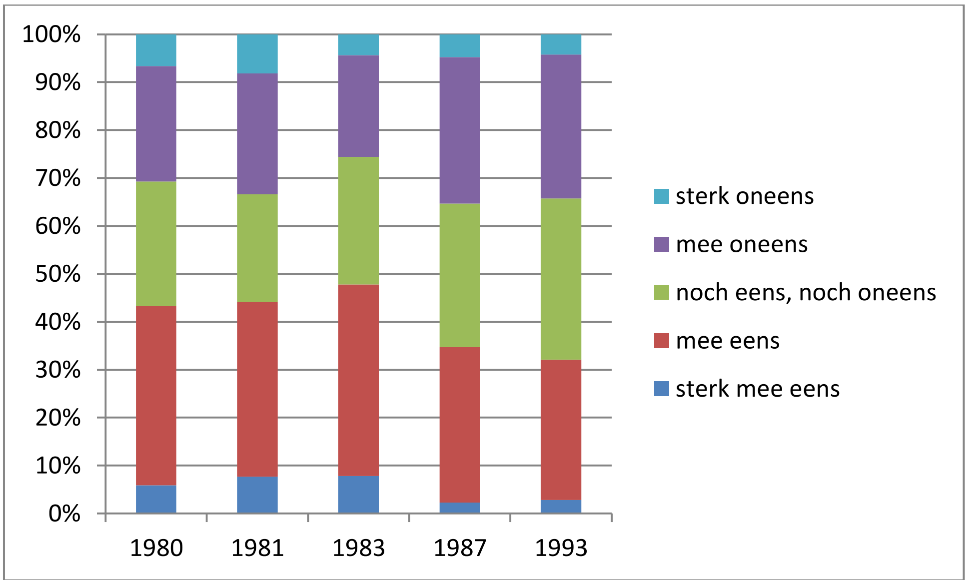
Figuur 1: Vertrouwen in de politie, Nederland, 1981-2008

Bron: World & European Values Study. Originele vraag: 'Wilt u mij voor elk van de instellingen op deze kaart vertellen of u er heel veel, tamelijk veel, niet zo veel of helemaal geen vertrouwen in heeft?' 'Politie' De categorie 'weet niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is lager dan vier procent.

In de Survey Culturele Veranderingen in Nederland vinden we een aantal oudere cijfers. Vergelijking met recente cijfers kan helaas niet door het ontbreken van dezelfde vraag in later onderzoek. Ook de gegevens uit 1975 worden niet weergegeven, omdat het aantal antwoordcategorieën is gewijzigd. In deze cijfers valt een dalende evaluatie van het politiewerk op.

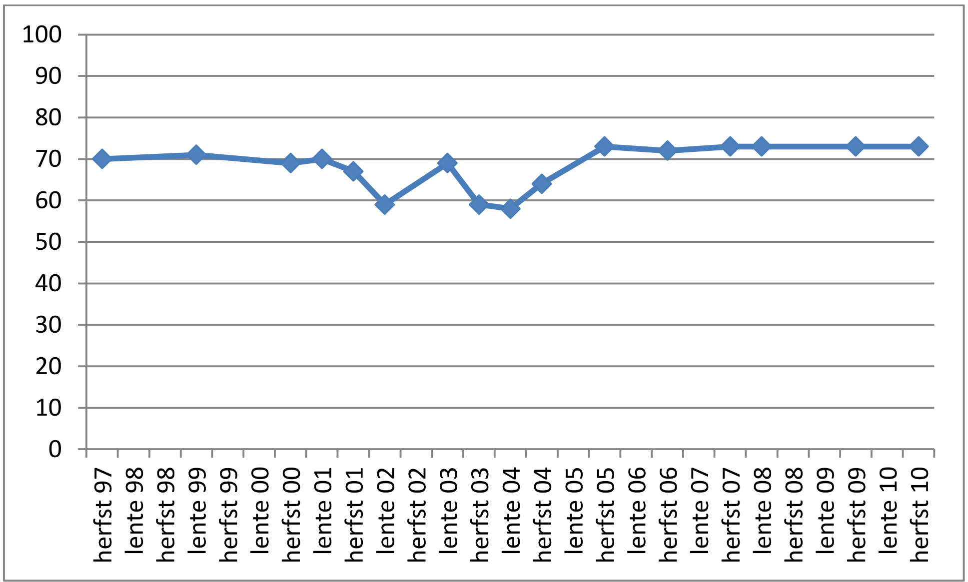
Figuur 2: De politie doet haar werk uitstekend, Nederland, 1980-1993

Bron: Culturele Veranderingen in Nederland. Originele vraag: In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling: 'de politie doet haar werk uitstekend'. De categorie 'geen mening' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is lager dan zeven procent.

Recentere, en meer gedetailleerde trends zijn te vinden in twee andere bronnen: De Eurobarometer en de European Social Survey. Eurobarometer meet het vertrouwen in de politie sinds 1997. De cijfers laten een stabiel beeld zien. In de lente van 2002 en eind 2003- begin 2004 is een daling zichtbaar. De eerste daling zou kunnen toegeschreven aan de opkomst van Fortuyn, die de werking van de overheid en het veiligheidsbeleid op de agenda plaatste. De twee afwijkende perioden vallen samen met een periode waarin ook het volledige Nederlandse politieke bestel onderhevig was aan een vertrouwenscrisis. Deze tijdelijke neerwaartse bijstelling is in alle statistieke over politieke vertrouwen in Nederland zichtbaar (zie bijv. Bovens en Wille, 2008).

Figuur 3: Vertrouwen in de politie, Nederland, 1997-2010

Bron: Eurobarometer; Originele vraag: Ik wil u nu een vraag stellen over het vertrouwen dat u heeft in bepaalde instellingen. Zegt u mij voor elk van de volgende instellingen of u er eerder wel vertrouwen of eerder geen vertrouwen in heeft? De politie. De categorie 'weet ik niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is voor al de jaren en variabelen niet hoger dan negen procent. Waar data ontbreken zijn datapunten met elkaar verbonden.

Cijfers van de European Social Survey, met metingen om de twee jaar sinds 2002, laten een positieve trend zien.

Tabel 1: Vertrouwen in de politie, Nederland, 2002-2010

	2002	2004	2006	2008	2010
% eerder vertrouwen in de politie	62,2%	66,6%	72,4%	72,8%	74,6%

Bron: European Social Survey; Originele vraag: 'Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk heeft in elk van de instellingen die ik oplees' 0-5 zijn samengevoegd tot 'geen vertrouwen' 6-10 zijn samengevoegd tot 'wel vertrouwen'. De categorie 'weet niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is voor alle variabelen lager dan vier procent

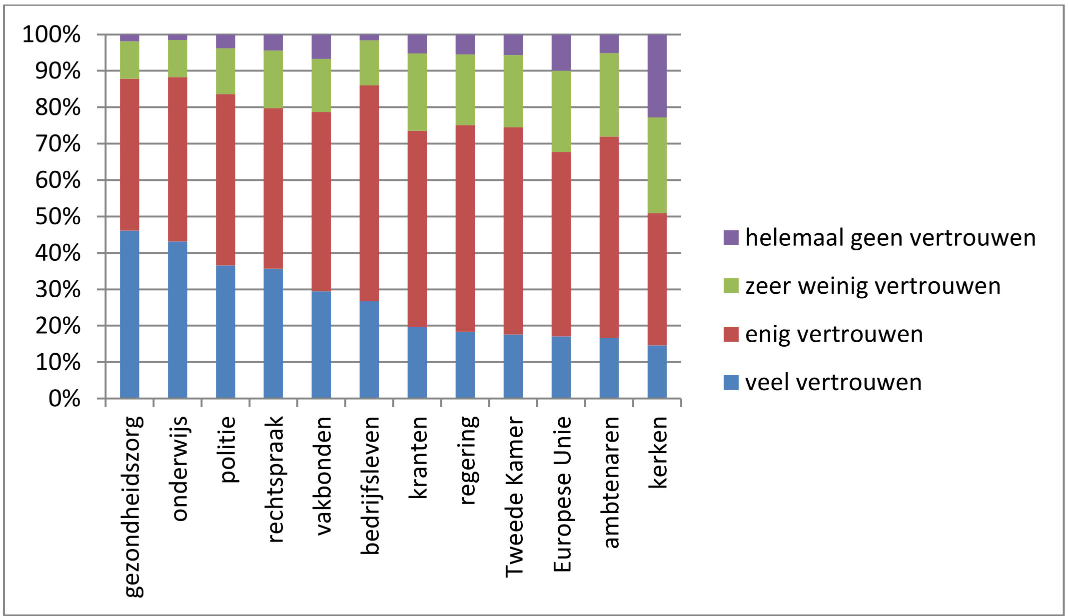
De beschikbare cijfers laten dus geenszins een daling in het vertrouwen zien. Daar waar cijfers voorhanden zijn, zien we hoogstens een stabiel beeld. Om het hier geschetste beeld over de politie beter te kunnen interpreteren zullen we in de volgende sectie het vertrouwen in de politie in Nederland vergelijken met dat in andere instellingen.

3.2 Vertrouwen in Nederland: politie versus andere instellingen

In de vorige sectie zagen we dat er geen duidelijke trends in het vertrouwen in de politie zijn vast te stellen. Dit hoeft, gezien het bestaande onderzoek naar vertrouwen in instellingen, niet te verwonderen (Van de Walle et al., 2008). Om echter de (afwezigheid van) trends goed te kunnen duiden, moeten we niet alleen naar de politie kijken, maar ook naar de hoogte van en trends in het vertrouwen in andere instellingen. In deze sectie vergelijken we daarom het vertrouwen in de politie met dat in de belangrijkste andere instellingen.

Twee bronnen tonen dat het vertrouwen in de politie in Nederland relatief hoog is in vergelijking tot dat in andere instellingen. Cijfers uit 2008 van het SCP tonen dat alleen de gezondheidszorg en het onderwijs meer vertrouwen genieten. Politieke instellingen, ambtenaren en kerken worden weinig vertrouwd.

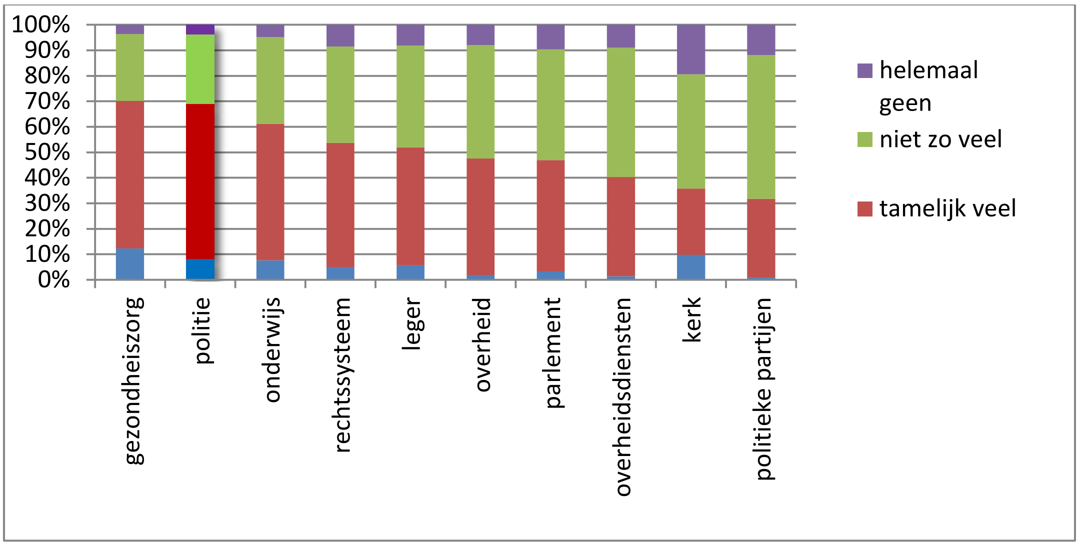
Figuur 4: Vertrouwen in instellingen, 2008, SCP

Bron: Culturele veranderingen in Nederland 2008 (SCP); Originele vraag: Laat de ondervraagde de volgende vragen zelf lezen en het antwoord van zijn/haar keuze ZELF INTIKKEN, hoeveel vertrouwen heeft u in: de categorieën onbeperkt vertrouwen en veel vertrouwen zijn samengevoegd tot veel vertrouwen. De categorie 'weet niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is lager dan elf procent

Dit beeld wordt bevestigd door cijfers uit de European Values Study, die opnieuw de politie bij de meest vertrouwde instellingen plaatst, na gezondheidszorg, en ruim voor de overheid als geheel, of de overheidsdiensten.

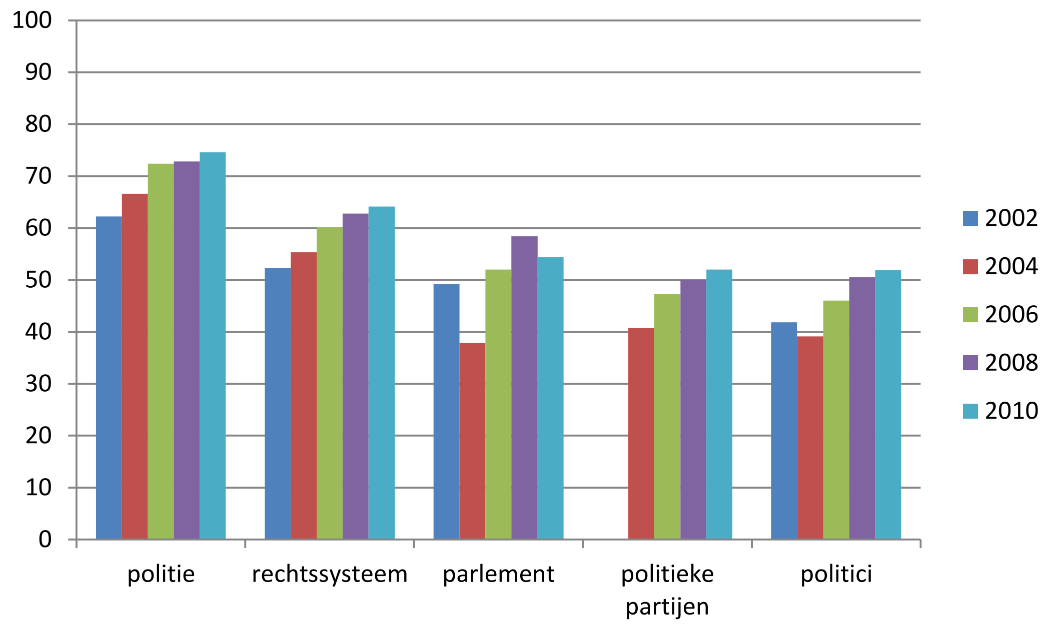
Figuur 5: Vertrouwen in instellingen, 2008, WVS

Bron: European Value Survey 2008; Originele vraag: Wilt u mij voor elk van de instellingen op deze kaart vertellen of u er heel veel, tamelijk veel, niet zo veel of helemaal geen vertrouwen in heeft? De categorie 'weet niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is lager dan vier procent.

Ook een bestudering van trends toont een stabiel of zelfs positief beeld. De European Social Survey, bijvoorbeeld, laat zien dat de politie meer vertrouwen geniet dan het rechtssysteem of politieke instellingen.

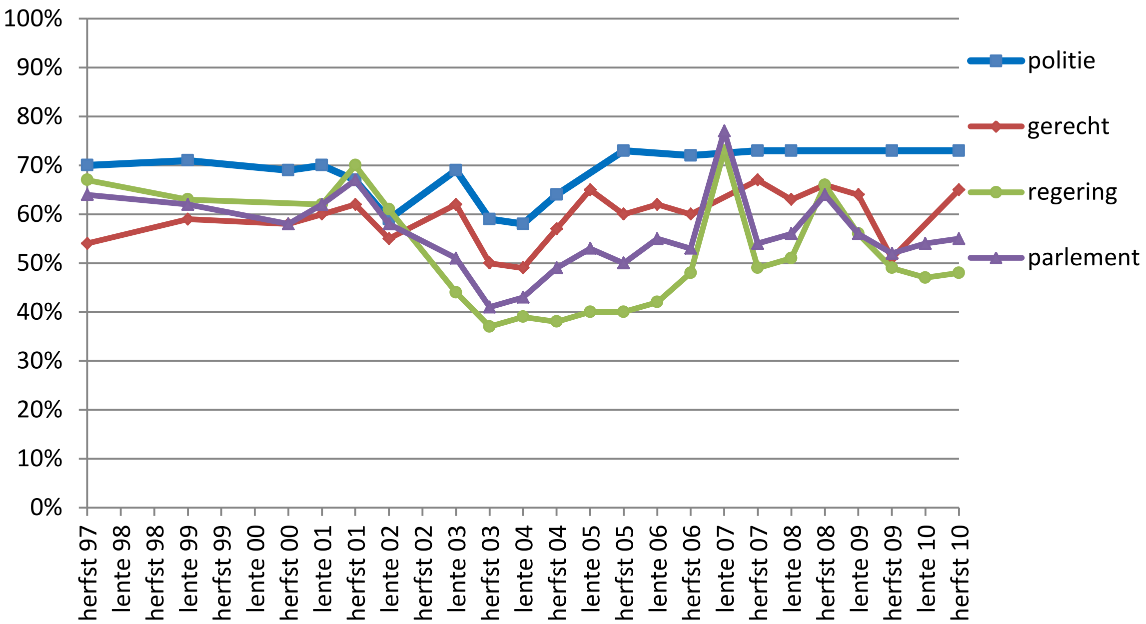
Figuur 6: Vertrouwen instellingen, 2002-2010, ESS (% vertrouwen)

Bron: European Social Survey; Originele vraag: Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk heeft in elk van de instellingen die ik oplees. 0-5 zijn samengevoegd tot 'geen vertrouwen' 6-10 zijn samengevoegd tot 'wel vertrouwen'.

Eenzelfde beeld zien we in de cijfers van de Eurobarometer, waar de politie doorheen de tijd consequent goed scoort in vergelijking met andere instellingen. Ook hier valt de vertrouwenscrisis in politieke, en bij uitbreiding alle publieke, instellingen vanaf de vroege jaren negentig. Dit vertrouwen lijkt zich intussen te hebben hersteld.

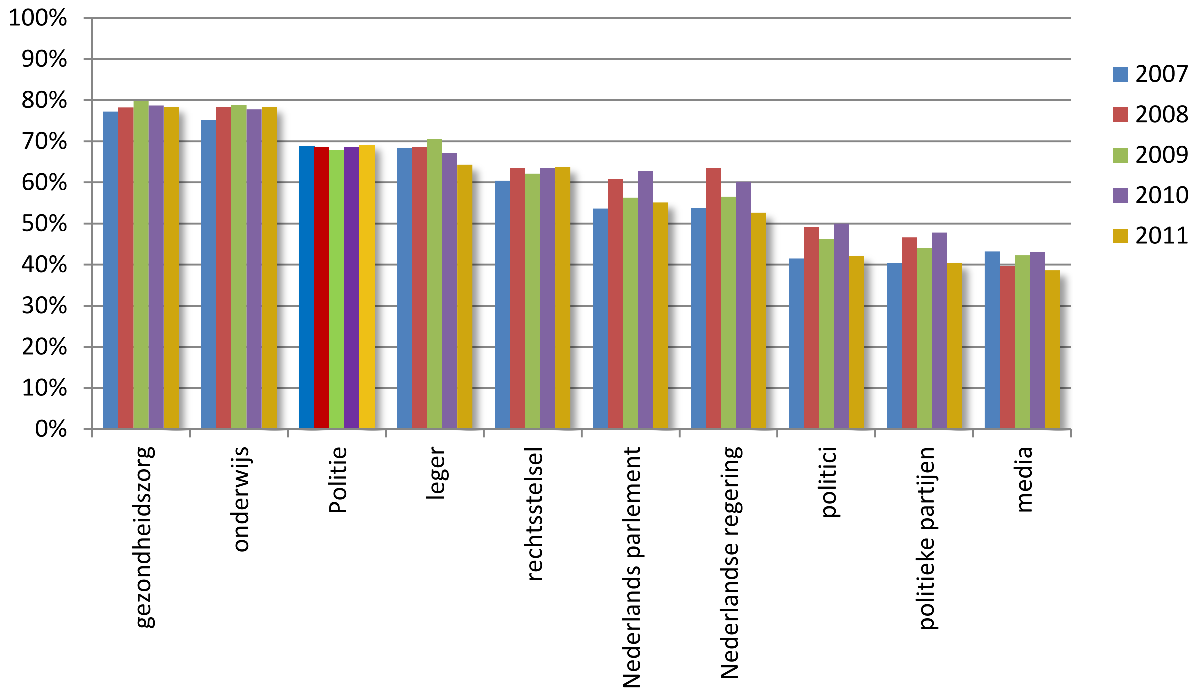
Figuur 7: Vertrouwen in instellingen, 1997-2010, Eurobarometer

Bron: Eurobarometer; Originele vraag: Ik wil u nu een vraag stellen over het vertrouwen dat u heeft in bepaalde instellingen. Zegt u mij voor elk van de volgende instellingen of u er eerder wel vertrouwen of eerder geen vertrouwen in heeft? De categorie 'weet ik niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is voor al de jaren en variabelen niet hoger dan tien procent. Waar data ontbreken zijn datapunten met elkaar verbonden.

Ten slotte bevestigen ook cijfers uit de Liss Panel Study on Political Values het eerder geschetste beeld.

Figuur 8: Vertrouwen in instellingen, 2007-2011, LISS (% vertrouwen)

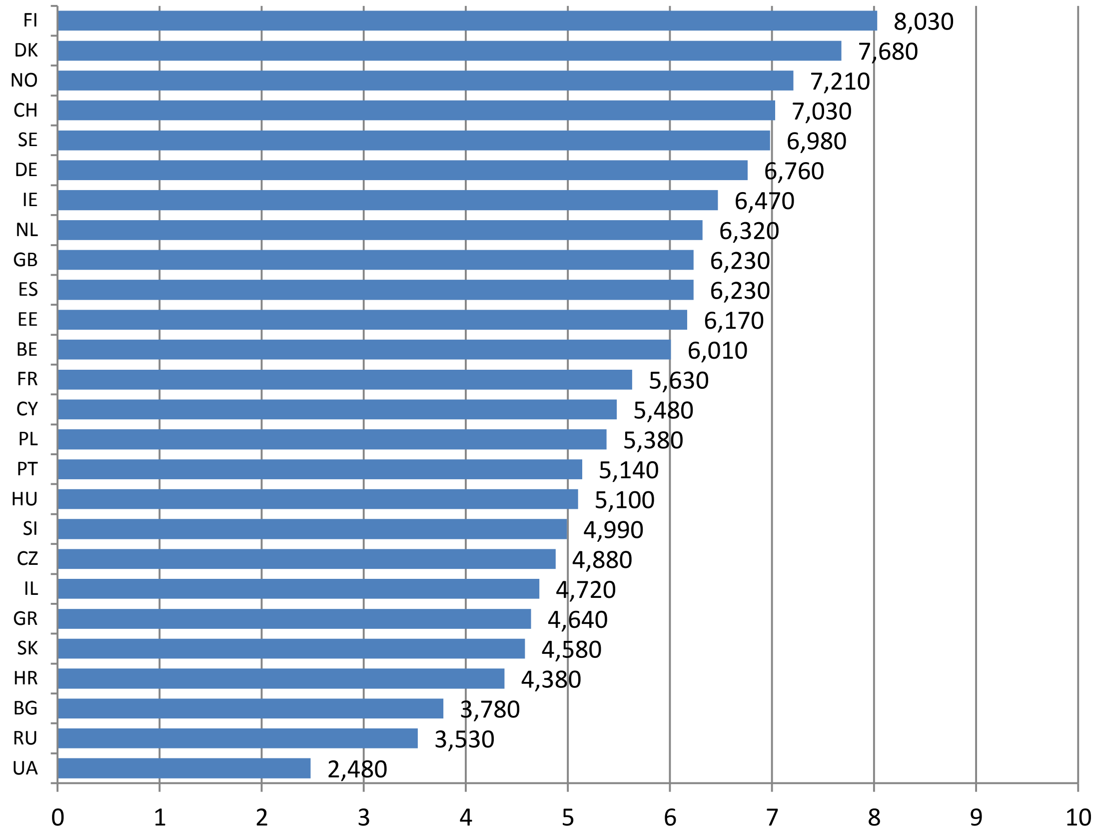
Bron: Liss Panel Study on Political Values; Originele vraag: Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk hebt in elk van de volgende instellingen? De categorie 'weet niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is lager dan 6,3 procent.

Dit overzicht van cijfers liet zien dat de politie in Nederland veel vertrouwen geniet, zowel in absolute zin als in vergelijking tot andere instellingen. Bovendien zijn er geen duidelijke trends vast te stellen in dit vertrouwen. In de volgende sectie onderzoeken we hoe het is gesteld met het vertrouwen in de politie in Nederland, in vergelijking tot het vertrouwen dat de politie geniet in anderen landen.

3.3 Een internationale vergelijking van het vertrouwen in de politie

In deze sectie vergelijken we het vertrouwen van burgers in de politie over landen heen. Cijfers uit de European Social Survey, die in 2010 voor een groot deel was gewijd aan politie en gerecht, toont dat de politie gemiddeld een 6.3 op 10 scoort op de vertrouwensschaal. Het vertrouwen ligt daarmee lager dan in de Scandinavische landen, Duitsland, Zwitserland of Ierland, maar hoger dan in andere Europese landen.

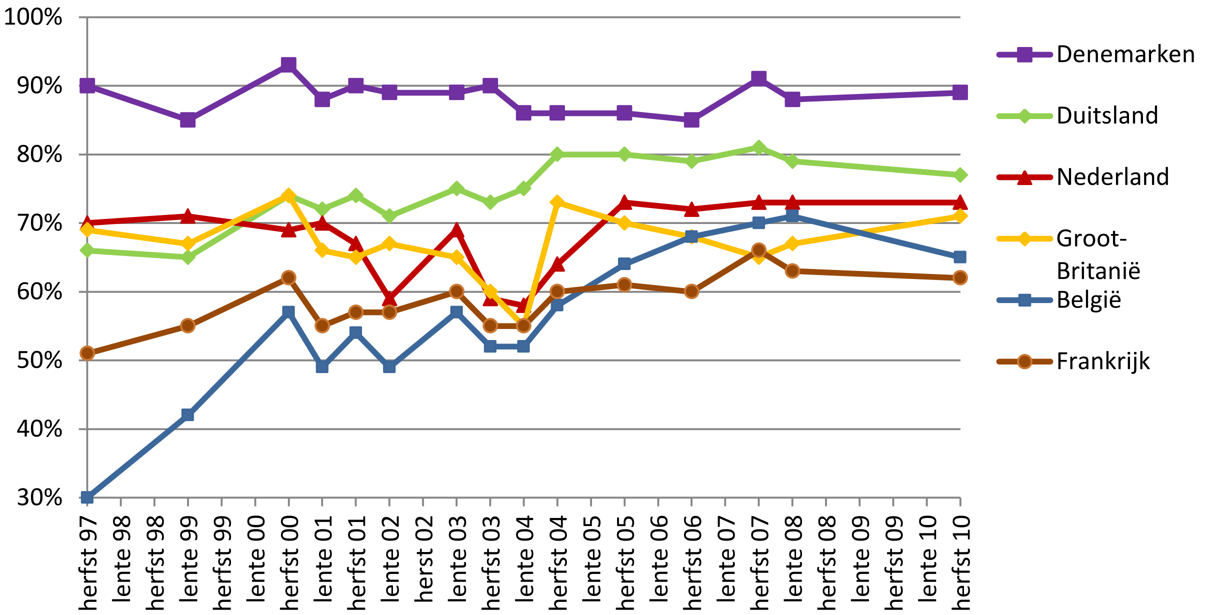
Figuur 9: Gemiddelde score op vertrouwen in de politie

Bron: European Social Survey 2010; Originele vraag: 'Gebruik deze kaart. Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk heeft in elk van de instellingen die ik oplees? 0 betekent dat u helemaal geen vertrouwen heeft in een instelling en 10 dat u volledig vertrouwen heeft. Ten eerste de politie'

Dit beeld wordt bevestigd door andere databronnen. Gegevens uit de Eurobarometer tonen dat het vertrouwen in de politie in Nederland lager is dan in Denemarken, maar vergelijkbaar met dat in de meeste naburige landen. Overigens is België het enige land waar zich echt een duidelijke opwaartse trend aftekent. Deze heeft echter vooral te maken met een herstel na het uitzonderlijk lage niveau van vertrouwen in de jaren '90 volgend op de Dutroux-crisis.

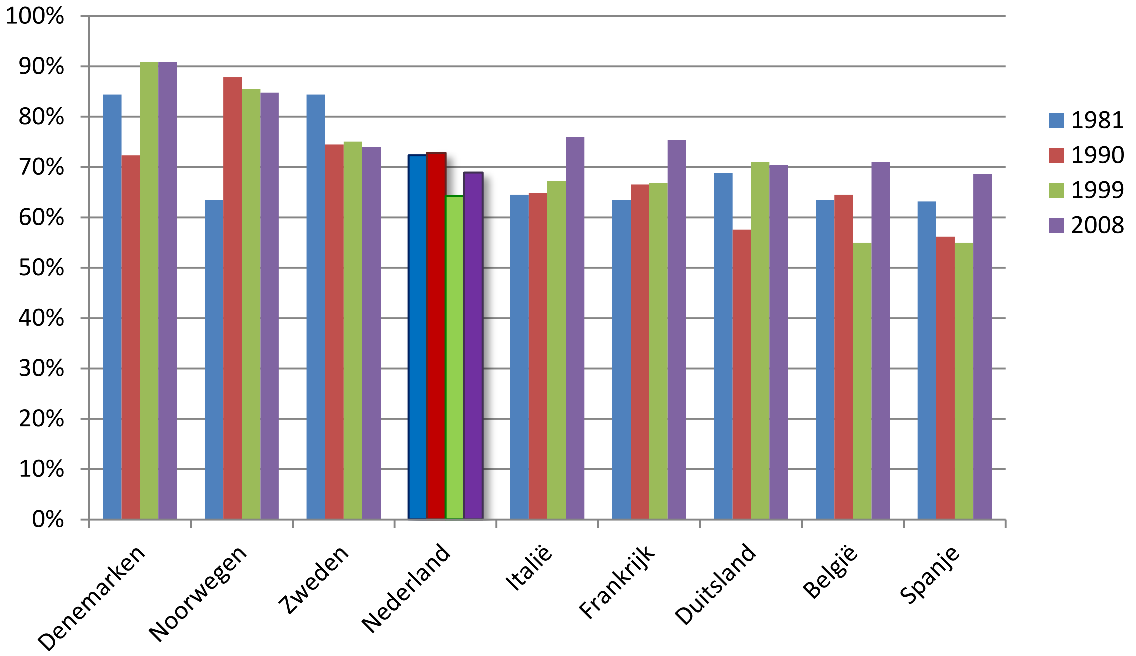
Figuur 10: Vertrouwen in de politie, landenvergelijking 1997-2010, Eurobarometer

Bron: Eurobarometer; Originele vraag: 'Ik wil u nu een vraag stellen over het vertrouwen dat u heeft in bepaalde instellingen. Zegt u mij voor elk van de volgende instellingen of u er eerder wel vertrouwen of eerder geen vertrouwen in heeft? De politie'. De categorie 'weet ik niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is voor al de jaren en variabelen niet hoger dan negen procent. Waar data ontbreken zijn datapunten met elkaar verbonden

Ook de European Value Survey toont dat het vertrouwen in de Nederlandse politie weliswaar lager ligt dan in de Scandinavische landen, maar verder verglijkbaar is met dat in anderen landen. Opvallend is overigens dat de cijfers voor 2008 tonen dat het vertrouwen in de politie in 2008 relatief laag is.

Figuur 11: Vertrouwen in de politie (% wel vertrouwen)

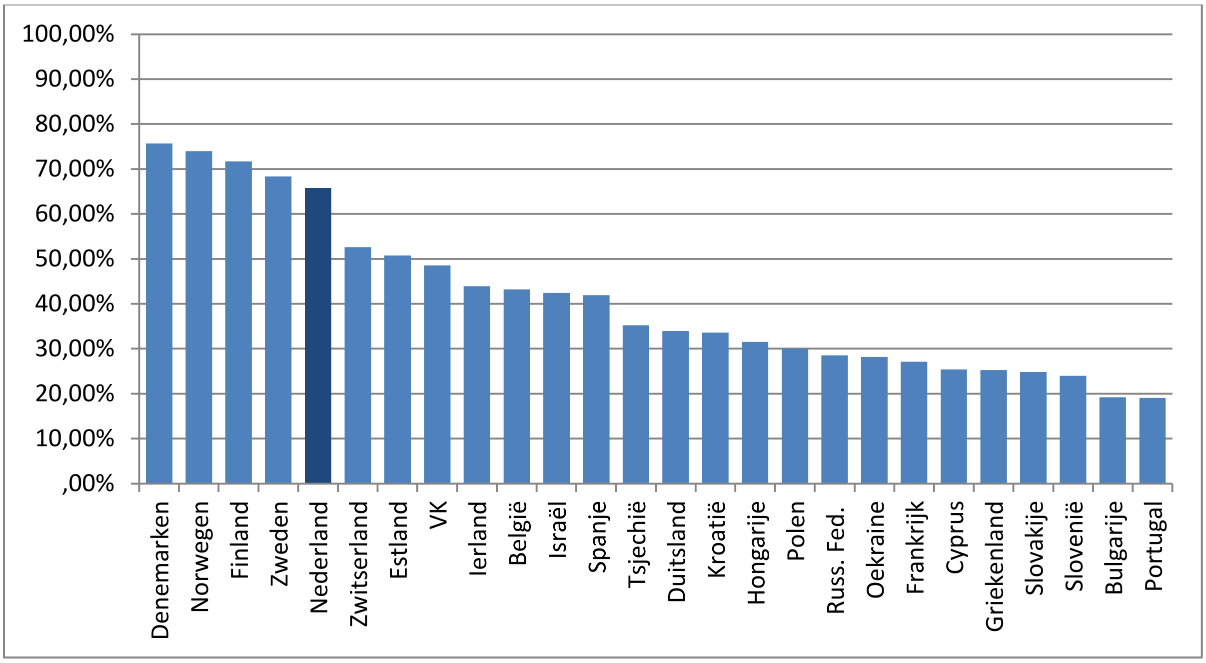

Bron: European Value Survey; Data voor Noorwegen en Zweden 1981 komt uit de European Value Survey van 1982, data voor Zweden 1999 komt uit de World Value Survey van 1996, data voor België, Italië en Zweden voor 2008 is data uit de European Value Survey van 2009; Originele vraag: 'Wilt u mij voor elk van de instellingen op deze kaart vertellen of u er heel veel, tamelijk veel, niet zo veel of helemaal geen vertrouwen in heeft?' De categorie 'weet niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is lager dan drie procent. Al de landen waar voor vier jaren data beschikbaar is zijn in deze tabel opgenomen.

3.4 Intersubjectief vertrouwen en vertrouwen in de politie

Om het vertrouwen in de politie goed te kunnen vergelijken over landen heen, moeten we ons niet blind willen staren op absolute cijfers. Om vergelijking toe te laten, is een nullijn nodig. Ook deze is te vinden in de European Social Survey. Deze survey stelde de vraag of men van mening is dat mensen over het algemeen te vertrouwen zijn. In de vakliteratuur wordt dit aangeduid met de ter interpersoonlijk of intersubjectief vertrouwen. Nederland bevindt zich hier aan de top, net achter de Scandinavische landen. Overigens vertonen de Nederlandse cijfers sinds 2002 een stijgende lijn.

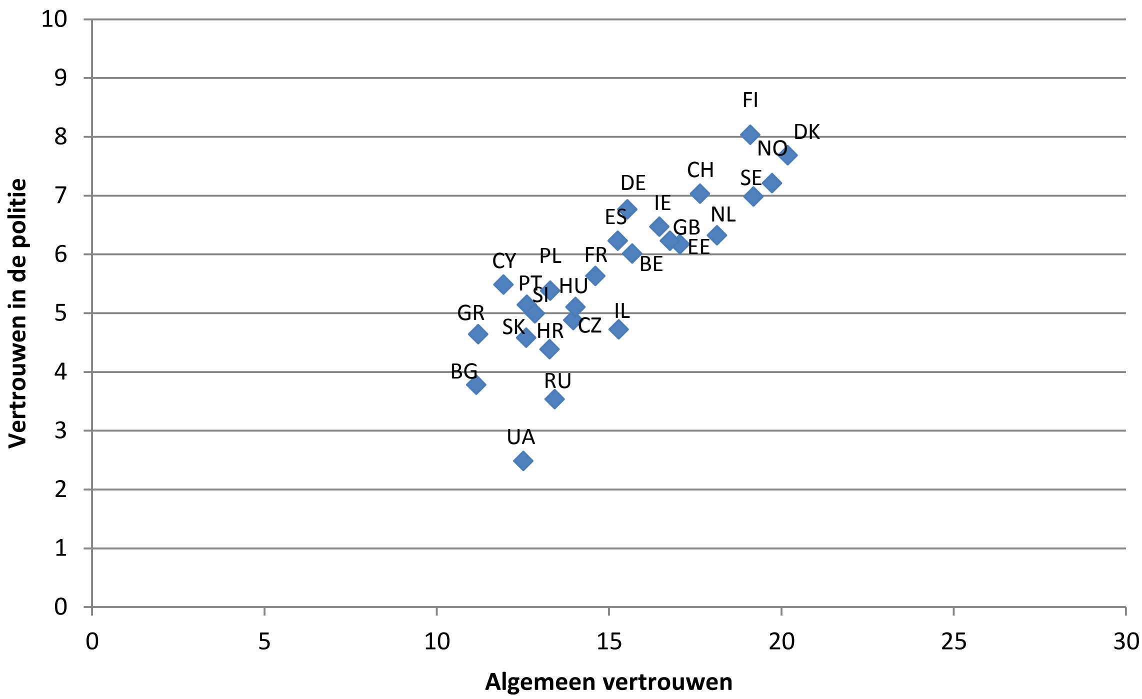
Figuur 12: Intersubjectief vertrouwen (% De meeste mensen zijn te vertrouwen)

Bron: European Social Survey; Originele vraag: 'Denkt u, in het algemeen, dat de meeste mensen te vertrouwen zijn, of dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn in de omgang met mensen?'. De categorie 'weet niet' is niet mee genomen. De frequentie van deze categorie is voor alle jaren lager dan één procent

Een scatterplot waarin dit intersubjectief vertrouwen wordt afgezet tegen het vertrouwen in de politie in een land, toont een erg sterke samenhang. Dit betekent dat beide in feite grotendeels hetzelfde meten, en vertrouwen in de politie niet noodzakelijk een reflectie is van de manier waarop burgers de politie percipiëren.

Figuur 13: Samenhang tussen vertrouwen in de politie en intersubjectief vertrouwen op landniveau

Bron: European Social Survey, 2010; Het concept algemeen vertrouwen is voor deze figuur gebaseerd op drie items: 'Denkt u, in het algemeen, dat de meeste mensen te vertrouwen zijn, of dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn in de omgang met mensen?'; 'Denkt u dat de meeste mensen zouden proberen misbruik van u te maken als zij daartoe de kans krijgen, of zouden zij proberen eerlijk te zijn?'; 'Denkt u dat mensen meestal behulpzaam proberen te zijn of denkt u dat zij meestal aan zichzelf denken?'. Scores van 0 tot 10 werden opgeteld.

3.5 Vertrouwen en het gedrag van burgers ten opzichte van de politie en omgekeerd! [3]

Vertrouwen wordt belangrijk geacht omdat het zou leiden tot een hogere legitimiteit en betere medewerking met de politie. Het gaat hierbij onder meer om het volgen van bevelen, de bereidheid aangifte te doen, of de bereidheid daders van misdrijven te identificeren. De cijfers – uit de European Social Survey van 2010, laten toe Nederland te vergelijken met andere landen. De hiernavolgende figuren tonen ook dat er een sterk verband bestaat tussen het vertrouwen dat mensen hebben in de politie, en de bereidheid mee te werken met de politie.

Het relatief grote vertrouwen dat burgers in Nederland hebben in de politie wordt niet vertaald in gedrag. Zo zien Nederlanders het niet als hun plicht achter besluiten te staan van de politie waarmee zij het niet eens zijn. Men is echter wel bereid te doen wat de politie zegt, zelfs wanneer men de redenen niet begrijpt of u het er niet mee eens bent. Doen wat de politie zegt valt dan weer net iets moeilijker wanneer men vindt dat de politie iemand niet prettig behandelt. Ook zijn Nederlanders minder dan de meeste Europeanen geneigd de politie te bellen wanneer iemand op straat wordt bestolen. Toch is men bereid de dader te identificeren, hoewel optreden als getuige dan weer minder animo oproept.

[3] De scatterplots waarop deze paragraaf is gebaseerd, zijn te vinden in Appendix 1.

4 Wat bepaalt vertrouwen en legitimiteit? Een analyse op basis van de European Social Survey[4]

In dit hoofdstuk maken we een eerste analyse van de determinanten van vertrouwen pop basis van gegevens uit de European Social Survey. Eerst kijken we naar de resultaten voor Nederland, en vervolgens wordt de analyse uitgebreid naar 16 Europese landen. We doen dit op twee manieren. Eerst kijken we naar vertrouwen in het algemeen. Vervolgens kijken we naar drie deelaspecten van deze vertrouwensrelatie. In het volgende hoofdstuk worden onderdelen van deze analyse herhaald op een uitgebreidere Nederlandse dataset, de Integrale Veiligheidsmonitor.

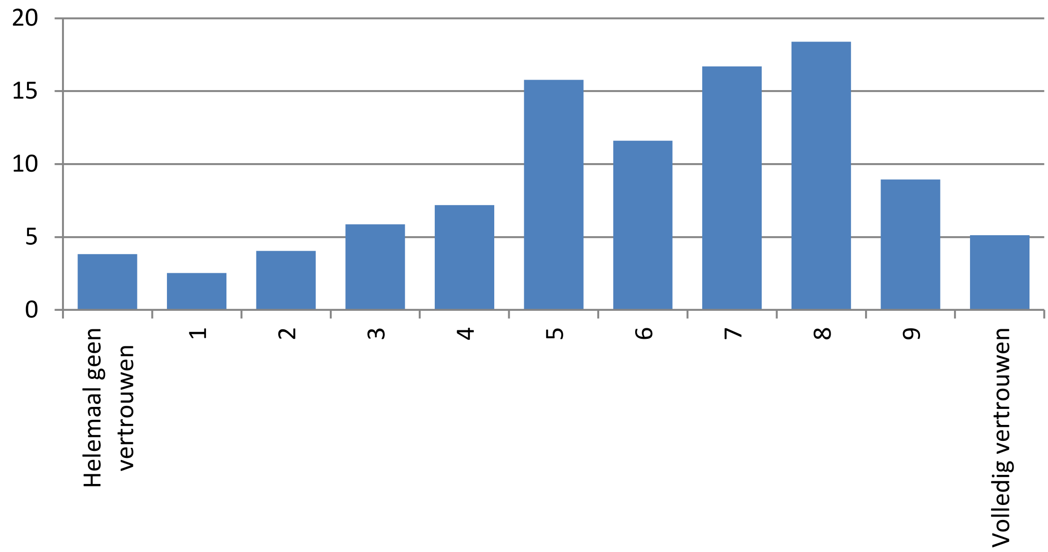
Voor dit onderzoek gebruiken we data afkomstig uit de vijfde ronde van de European Social Survey (ESSS) uit 2010. De data is verzameld in 26 landen via simple random sampling uit de populatie boven de 15 jaar. De 16 landen in deze studie zijn geselecteerd op basis van de beschikbaarheid van de data op landniveau. De definitieve dataset bestaat uit België, Denemarken, Duitsland, Engeland en Wales, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Nederland, Polen, Portugal, Slovenië, Slowakije, Spanje en Zweden. Zie ESS (2010) voor meer informatie over de survey.

4.1.1 Afhankelijke variabelen: Vertrouwen en legitimiteit

De afhankelijke variabele 'vertrouwen in de politie' is een single-item construct en is gemeten aan de hand van een schaal van 0 tot 10. De vergelijking tussen landen werd al in een vorige sectie gepresenteerd. De verdeling van het vertrouwen over de 16 landen heen is weergegeven in de onderstaande figuur.

[4] Voor deze studie is een hiërarchisch lineair model uitgevoerd met SPSS 20. De data kent twee niveaus. Het laagste niveau zijn de respondenten (N=31.251) en het hoogste niveau de landen (N=16). Het intercept is in ieder model als random gespecificeerd. De slope voor de variabelen op landniveau is gespecificeerd als fixed. Voor variabelen op respondent-niveau is de slope als random gespecificeerd wanneer dit het model significant verbetert. Alle modellen zijn berekend met maximum likelihood estimation en variance component.

Figuur 14: Vertrouwen in de politie – 16 landen (%)

Naast het algemene vertrouwen gebruiken we als afhankelijke variabele ook legitimiteit, die is uitgesplitst in drie deel-concepten:

- Bereidheid te gehoorzamen (zie ook sectie 3.5 voor de resultaten op landniveau)
    - In hoeverre is het uw plicht om achter de besluiten van de politie te staan, zelfs als u het er niet mee eens bent?
    - In hoeverre is het uw plicht om te doen wat de politie zegt, zelfs als u de redenen niet begrijpt of u het er niet mee eens bent?
    - In hoeverre is het uw plicht om te doen wat de politie zegt, zelfs als u de manier waarop zij u behandelt niet prettig vindt?
- Perceptie van politieprestaties
    - Hoe succesvol denkt u dat de politie is in het voorkomen van misdrijven in Nederland waarbij geweld wordt gebruikt of met geweld wordt gedreigd?
    - Hoe succesvol denkt u dat de politie is in het aanhouden van mensen die inbraken plegen?
- Morele overeenstemming met de politie.
    - De politie heeft over het algemeen hetzelfde gevoel als ik over wat goed en fout is.
    - De politie verdedigt waarden die belangrijk zijn voor mensen zoals ik.
    - Over het algemeen sta ik achter de manier waarop de politie doorgaans optreedt.

De eerste twee zijn afgeleid uit de omschrijvende benadering van legitimiteit; het laatste concept komt voort uit de normatieve benadering van legitimiteit. De drie concepten zijn opgebouwd uit twee tot drie Likertschaal items, elk met een Cronbach's α hoger dan 0,8. Een Principal component Analysis met Oblique rotation (oblimin) is gebruikt om te bepalen of de drie deel-concepten in de European Social Survey van elkaar te onderscheiden zijn. Dat blijkt inderdaad het geval te zijn (zie tabel 6, Appendix 2).

Vertrouwen en legitimiteit hangen samen in deze dataset. Een factoranalyse (niet weergegeven) suggereert overigens dat vertrouwen in de politie eerder lijkt aan te sluiten bij de legitimiteitsdimensies 'morele overeenstemming' en 'perceptie van politieprestaties', en niet met 'bereidheid te gehoorzamen'.

4.1.2 Controlevariabelen

In de regressie wordt gecontroleerd voor demografische variabelen en variabelen waarvan we verwachten dat ze legitimiteit van de politie sterk beïnvloeden. Deze variabelen zijn geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, inkomen, woonplaats, algemeen vertrouwen, perceptie van corruptie en moordcijfers. De details van de operationalisatie van de variabelen zijn te vinden in Appendix 14.

Algemeen vertrouwen is het vertrouwen in iemand die met niet direct kent (Nannestad, 2008). We controleren voor algemeen vertrouwen omdat dit gezien kan worden als een basisniveau van vertrouwen (Liu and Crank. 2010). Andere attitudes bouwen voort op deze basis. Zmerli en Newton (2008) vinden een sterke relatie tussen algemeen vertrouwen en vertrouwen in politieke instituties in 23 Europese landen en Amerika. In deze studie is algemeen vertrouwen gemeten aan de hand van de drie items uit ESS met een Cronbach's α van 0,78.

Als controlevariabele gebruiken we verder ook corruptie. Corruptie vermindert de transparantie van een institutie en strookt niet met de waarden in de maatschappij. Dit resulteert in een verlaagde legitimiteit (Kääriäinen, 2007). Anderson en Tverdova (2003) vinden dat meer corruptie leid tot lagere legitimiteit en perceptie van de politie in 23 democratieën. Kääriäinen (2007) vond ditzelfde resultaat in 16 Europese landen. Hij vond daarnaast ook een relatie tussen de perceptie van corruptie en verminderd vertrouwen in de politie.

Ervaring met de politie is gemeten met de onderstaande twee items uit ESS. Deze items zijn als zelfstandige variabelen in de analyse opgenomen.

- Heeft de politie u in de afgelopen 2 jaar benaderd, staande gehouden of contact met u gezocht om welke reden dan ook (Door politie geïnitieerde ervaring)
- Bent u of is iemand in uw huishouden in de afgelopen 5 jaar slachtoffer geweest van een inbraak of van lichamelijk geweld? (ervaring – slachtofferschap)

Het eerste item meet politie-geïnitieerde ervaring. Het tweede item is een vraag naar slachtofferschap. Op basis van de aanname dat na een inbraak of confrontatie met lichamelijk geweld een aangifte volgt, is dit item gebruikt om burger-geïnitieerde ervaring te meten

4.2 Resultaten voor Nederland

We beginnen de resultatensectie met een analyse op de Nederlandse data. Uiteraard worden in deze modellen alleen de op individueel gemeten variabelen meegenomen. We werken met vier modellen, die respectievelijk vertrouwen, en drie dimensies van legitimiteit verklaren. De tabel waarnaar wordt verwezen is tabel 7 (Determinanten van vertrouwen en legitimiteit in Nederland, ESS, 2010). Deze is te vinden in Appendix 3.

De analyse maakt een aantal zaken duidelijk. Ten eerste valt op dat de modellen relatief weinig verklaren. Dit is zeker het geval voor de legitimiteitsmodellen. Het model voor vertrouwen verklaart 13.5% van de variantie, terwijl dit voor de legitimiteitsmodellen slechts respectievelijk 3.1%, 4.4%, en 7.5% is. Zeker de bereidheid de politie te gehoorzamen laat zich moeilijk verklaren door deze reeks variabelen.

Een tweede belangrijk resultaat is dat één van de variabelen het grootste deel van de verklarende kracht op zich neemt: het algemene vertrouwen, of het vertrouwen in andere mensen. Respondenten die stellen vertrouwen te hebben in anderen zijn ook eerder geneigd de politie te vertrouwen of de politie legitimiteit toe te bedelen. Andere variabelen zijn substantieel; minder belangrijk.

Ten derde vinden we een aantal socio-demografische effecten. Oudere respondenten hebben meer vertrouwen, zijn meer bereid de politie te gehoorzamen, en ervaart morele overeenstemming met de politie. Leeftijd heeft echter geen effect op de beoordeling van politieprestaties. Vrouwen zijn minder geneigd de politie te gehoorzamen, maar beoordelen de prestaties van de politie dan wel weer positiever. De hoogste opgeleide groepen hebben het meest negatieve beeld van politieprestaties. Bij vertrouwen zien we dat het de groepen zijn met een gemiddelde opleiding (d.w.z. niet laag en niet hoog opgeleid) die het meeste vertrouwen hebben. Inkomen is nergens significant. Woonplaats heeft, op één uitzondering na, geen effect.

Ten vierde zien we geen effecten van het al dan niet hebben van een door de politie geïnitieerde ervaring met de politiek. We zien ook dat slachtofferschap een positief effect heeft op het vertrouwen in de politie en op de perceptie van politieprestaties. Slachtofferschap heeft echter geen effect op de andere twee legitimiteitsvariabelen.

De controlevariabele corruptie heeft het verwachte effect: personen de van mening zijn dat de politie corrupt is, zijn uiteraard ook minder vertrouwend, en hebben een negatiever beeld van de politie.

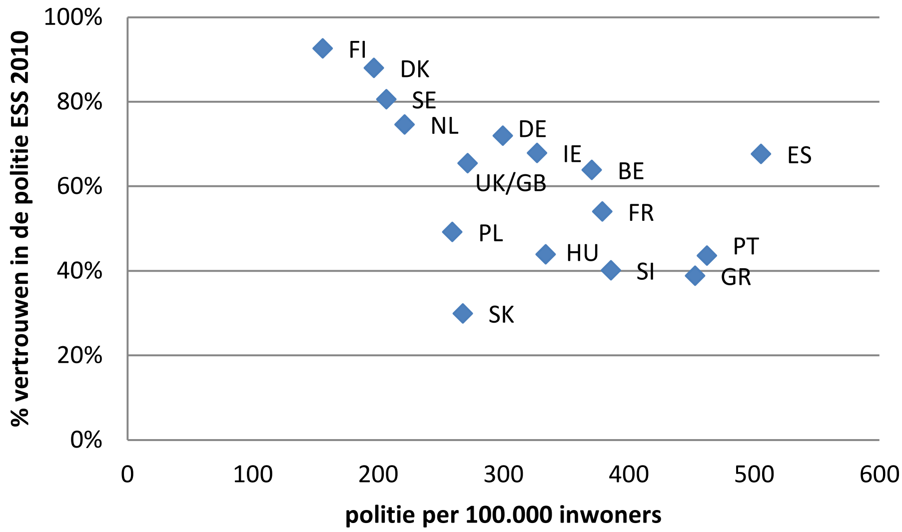
4.3 Een analyse voor 16 Europese landen

In het volgende deel van het onderzoek breiden we de analyse uit van Nederland naar 16 Europese landen. Hiertoe worden een aantal systeemvariabelen toegevoegd om de landverschillen te verklaren.

4.3.1 Onafhankelijke variabelen op landniveau

De systeemvariabelen op landniveau zijn drie verschillende variabelen die behoren bij het politie-georiënteerde perspectief. De eerste is het *aantal politieambtenaren* per 100.000 inwoners (Eurostat, 2008). Deze variabele is in de analyse opgenomen als indicator voor de zichtbaarheid van de politie in een land. Om de vergelijkbaarheid tussen landen te vergroten zijn onder andere de douane, veiligheidsdiensten en militaire politie niet in de data meegerekend (Eurostat, 2012). Figuur 15 toont hoe vertrouwen in de politie en het aantal politieambtenaren samenhangt op landniveau. In landen met een lager aantal politieambtenaren lijkt het vertrouwen hoger te zijn dan in landen met een groot aantal ambtenaren. Op basis van deze figuur kunnen echter geen uitspraken worden gedaan over causale verbanden.

Figuur 15: Politiesterkte en vertrouwen

De tweede systeemvariabele is *territoriale decentralisatie* van de politie in een land. Deze variabele is gebaseerd op data die is verzameld en geanalyseerd door het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP, 2004). De indeling in gedecentraliseerd, gemiddeld of gecentraliseerd is gedaan op basis van de ratio tussen politieambtenaren die op de loonlijst staan van landelijke en regionale overheden. Details zijn te vinden in onderstaande tabel.

Tabel 2: Mate van territoriale decentralisatie van de politie

beschrijving	landen	Categorie
Ratio gecentraliseerde/gedecentraliseerde staf <0.5	Denemarken, Finland, Frankrijk, Engeland en Wales, Griekenland, Hongarije, Ierland, Polen, Portugal, Slovenië en Slowakije	Gecentraliseerd
Ratio gecentraliseerde/gedecentraliseerde staf >0.5 en <2.0	België en Spanje	Gemiddeld
gecentraliseerde/gedecentraliseerde staf >2.0	Duitsland, Nederland en Zweden	Gedecentraliseerd

De laatste systeemvariabele is *decentralisatie van de politieopleiding.* Wanneer deze training en opleiding lokaal of regionaal in plaats van nationaal gebeurt, dan zien we dit als een indicator van decentralisatie van het politiesysteem. Op basis van gegevens die in 2006 zijn verzameld door het European Police College (CEPOL) is het aantal scholen per 1.000.000 inwoners berekend[5].

4.3.2 Resultaten

Hieronder worden de resultaten van de modellen voor de 16 landen besproken. We onderzoeken de determinanten door modellen te schatten met telkens een andere dimensie van vertrouwen en legitimiteit als afhankelijke variabele. Het eerste model gebruikt vertrouwen in de politie als afhankelijke variabele. De volgende drie groepen modellen nemen respectievelijk bereidheid om te

[5] Voor Engeland en Wales heeft CEPOL geen data beschreven. Aangezien de 43 politieregio's in Engeland en Wales zelf verantwoordelijk zijn voor de opleiding van hun agenten is het aantal politiescholen geschat op 43 (Home Office, 2006)

gehoorzamen, perceptie van politieprestaties en morele overeenstemming met de politie als afhankelijke variabele.

Hierbinnen worden de modellen stapsgewijs opgebouwd. In de eerste stap bestaat het model alleen uit de demografische controlevariabelen. In de tweede stap worden de significante variabelen uit model één meegenomen en worden de variabelen voor individuele ervaring met de politie en de overige controlevariabelen toegevoegd. In de derde stap worden ervaringsvariabelen vervangen door drie systeemvariabelen op landniveau. De vereiste statistische tests werden uitgevoerd om de kwaliteit van de analyses te borgen[6].

Het eerste model dat we bespreken betreft de determinanten van vertrouwen in de politie. De tabel waarnaar wordt verwezen, is tabel 8 (Determinanten van vertrouwen in de politie, multi-level analyse). Deze is te vinden in Appendix 4.

4.3.3 Determinanten van vertrouwen: Model 1

De eerste reeks modellen in tabel 8 hebben vertrouwen in de politie als afhankelijke variabele. Het model voor vertrouwen (1.1) toont dat vrouwen, ouderen en personen met een hoger inkomen meer vertrouwen hebben. De resultaten wijken dus enigszins af van de resultaten op de Nederlandse data. In deze laatste was geslacht niet significant. Ook de gevonden opleidingseffecten in de Nederlandse data verdwijnen hier, en een inkomenseffect komt ervoor in de plaats. De resultaten tonen verder ook dat in Europese analyse meer contact met de politie (1.2) eveneens samenhangt met een hoger vertrouwen. Dit geldt zowel voor door de politie geïnitieerd contact als voor slachtofferschap. In de Nederlandse data was alleen slachtofferschap significant.

Er is een sterk effect van algemeen vertrouwen en van gepercipieerde corruptie. Met andere woorden: personen die een hoog vertrouwen hebben in anderen, zijn ook geneigd de politie te vertrouwen. Dit is eveneens het sterkste effect in de analyse.

Ten slotte zien we op landniveau (model 1.3) dat er alleen een negatieve samenhang is met het aantal politiescholen per miljoen inwoners. Met andere woorden, in landen met een meer gedecentraliseerde politieopleiding is het vertrouwen lager. Overigens bevindt slechts 16,9% van de variatie in het vertrouwen zich op landniveau, wat betekent dat de sleutel voor vertrouwen vooral te zoeken is binnen landen, en minder in de structuurkenmerken van de politie op landniveau.

4.3.4 Determinanten van legitimiteit: Modellen 2,3 en 4

Vervolgens worden determinanten van legitimiteit onderzocht. Achtereenvolgens komen de drie dimensies van legitimiteit aan bod. De tabellen waarnaar wordt verwezen zijn respectievelijk tabel 9 (bereidheid om te gehoorzamen, model 2), tabel 10 (perceptie van politieprestaties, model 3) en tabel 10 (morele overeenstemming met de politie, model 4). Deze zijn te vinden in Appendix 5 (model 2), Appendix6 (model 3) en Appendix 7 (model 4).

---

[6] Voor aanvang van de analyse zijn verschillende assumpties getest. De distributie van de residuals, lineariteit en homoscedasticy voldoen aan de eisen. Cook's distance en leverage value laten geen invloedrijke cases zien. De Herman's single factor test levert geen bewijs dat common method bias een bedreiging is voor de analyse. Voor de meeste onafhankelijke variabelen is het percentage missing values niet hoger dan 2 procent in totaal en 4 procent binnen één land. De variabele inkomen is hierop de enige uitzondering, mede doordat de data voor respondenten uit Portugal onbruikbaar is. Om het verlies aan respondenten te minimaliseren wordt inkomen alleen in het eerste model meegenomen.

Demografische variabelen

In de modellen 2.1, 3.1 en 4.1 liggen de relaties tussen de demografische variabelen en legitimiteit in lijn met eerdere bevindingen. Vrouwen hebben een positiever beeld van de prestaties van de politie dan mannen en leeftijd heeft een positief effect op alle deelconcepten van legitimiteit. De relatie tussen leeftijd, geslacht en legitimiteit komt overeen met bevindingen van Cao, Frank en Cullen (1996), die ook vonden dat vrouwen en oudere respondenten meer vertrouwen hebben in de politie. De relatie tussen opleidingsniveau en legitimiteit laat geen eenduidig beeld zien. In model 2.1 heeft opleidingsniveau een positieve relatie met 'bereidheid om te gehoorzamen'. Deze relatie is niet significant in model 2.2 en 2.3. Model 3.1 laat juist een negatieve relatie zien met 'perceptie van politieprestaties'. Deze lineaire negatieve relatie tussen opleidingsniveau en 'perceptie van politieprestaties' is in lijn met eerdere bevindingen van Tyler (2005) en Schuck, Rosenbaum en Hawkins (2008). In model 4.1 (morele overeenstemming) is opleidingsniveau dan weer niet significant. Woonplaats laat alleen in model 4.1 een relatie zien met 'morele overeenstemming'. Deze laat zien dat personen die niet in een stad wonen eerder morele overeenstemming zien met de politie. Dit komt overeen met de bevindingen van Kääriäinen (2007)

Effect van ervaring met de politie

We inspecteren nu de modellen die kijken naar het effect van ervaring met de politie. De ervaringsvariabelen in model 3.2 en 4.2 laten beide een positieve relatie zien met 'perceptie van politieprestaties' en 'morele overeenstemming'. De relatie is echter niet significant in model 2.2 met 'bereidheid om te gehoorzamen' als afhankelijke variabele. Opvallend is dat de positieve relatie met politie-geïnitieerde ervaring sterker is dan die met slachtofferschap. Dit komt niet overeen met verwachtingen vanuit de theorie. In deze studie is slachtofferschap een instrument om burger-geïnitieerd contact te meten. Vanuit de theorie wordt verwacht dat burger-geïnitieerde ervaring een sterker positief effect zou hebben dan politie-geïnitieerde ervaring (Rosenbaum *et al.*, 2005; Cheurprakobkit, 2000).

Ervaring met de politie heeft een positief effect op vertrouwen en legitimiteit. Het is interessant dat de variabele voor slachtofferschap een positieve relatie heeft met perceptie van politieprestaties, een deelaspect van legitimiteit. Dit lijkt in lijn met Tylers aanname dat de eerlijkheid van de procedure die door de politie gebruikt wordt meer invloed heeft op de houding tegenover de politie dan de uitkomst voor de burger (Sunshine & Tyler 2003). Als de politie de aangifte van een slachtoffer goed heeft afgehandeld kan de burger, ondanks zijn slachtofferschap, toch meer legitimiteit toedichten aan de politie.

Een kanttekening bij het positieve effect van ervaring op legitimiteit is de relatief lage Bèta scores van ervaring (<0,07 in model 3.2 en <0,04 in model 4.2). De scores voor de controlevariabelen voor 'algemeen vertrouwen en 'perceptie van corruptie' zijn in vergelijking significant hoger (>0,14 in model 3.2-3 en 4.2-2). 'Ervaring met de politie' heeft wel effect op legitimiteit van de politie, maar dit effect is relatief klein, zeker in vergelijking met de effecten van de controlevariabelen.

Uit de data blijkt dat 'politie-geïnitieerde ervaring' een sterker effect heeft op legitimiteit dan 'burger-geïnitieerde ervaring'. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat 'burger-geïnitieerde ervaring' is gemeten aan de hand van slachtofferschap van zeer ingrijpende misdrijven. Het valt te verwachten dat een meetinstrument dat burger-geïnitieerd contact op een meer representatieve manier meet een sterker positief verband zal laten zien met legitimiteit.

Systeemvariabelen op landniveau

De controlevariabelen in modellen 1.2-3, 2.2-3, 3.2-3 en 4.2-3 laten de verwachte relaties zien. In lijn met Kääriäinen (2007) heeft perceptie van corruptie een negatief effect op legitimiteit. Een stijging in algemeen vertrouwen hangt samen met een stijging van legitimiteit. Opvallend is dat de Bèta's voor 'perceptie van corruptie' en 'algemeen vertrouwen' de hoogste waarden zijn in de modellen waar ze zijn meegenomen. Zoals verwacht is er geen significante relatie tussen de drie deelconcepten van legitimiteit en het aantal moorden in een land.

Kenmerken van politiesystemen

Vervolgens richten we ons op de kenmerken van de verschillende politiesystemen. Hiervoor zijn drie systeemvariabelen op landniveau opgenomen in het model om nabijheid te operationaliseren. Deze systeemvariabelen vertegenwoordigen enkele landelijke kenmerken van het politiesysteem van de 16 landen. De variabelen op landniveau zijn in het model opgenomen om de verschillen tussen de landen voor de drie afhankelijke variabelen te verklaren. Opvallend is dat de verschillen voor legitimiteit tussen de landen vrijwel verwaarloosbaar zijn. Van de totale variatie op 'bereidheid om te gehoorzamen', 'perceptie van politieprestaties' en 'morele overeenstemming' wordt respectievelijk slechts 3.5, 5.7 en 8.7 procent verklaard door variatie tussen landen (significante verschillen met $\rho=0{,}000$).

Zowel 'territoriale decentralisatie', 'centralisatie van politieopleiding' en 'zichtbaarheid van de politie' laten geen significante relatie zien met de drie afhankelijke variabelen. Er is ook geen verband gevonden tussen het aantal politieambtenaren in een land en legitimiteit. Zowel 'territoriale decentralisatie' als 'decentralisatie van politieopleiding' tonen geen relatie met de drie deelconcepten van legitimiteit.

4.4 Conclusies

Op het gebied van legitimiteit zijn de verschillen tussen landen verwaarloosbaar. De systeemvariabelen territoriale decentralisatie, decentralisatie van politieonderwijs en het aantal politieambtenaren (het politie-georiënteerd perspectief) hebben geen significante relatie met legitimiteit. De beperkte mate van variatie die zich op landniveau bevindt, suggereert eveneens dat structuurkenmerken van het politiebestel van secundair belang zijn in het verklaren van vertrouwen.

Eén van de oorzaken dat de variabelen op landniveau geen significante relatie laten zien is de lage variatie van legitimiteit tussen landen.

De belangrijkste conclusie echter moet zijn dat het vertrouwen dat mensen hebben in elkaar de belangrijkste determinant is van het vertrouwen in de politie. Deze uitkomst past in het macro-perspectief van algemeen vertrouwen. Dit is een allesbehalve nieuw of verrassend resultaat en sluit aan bij eerdere bevindingen uit het vertrouwensonderzoek. Dit suggereert dat verklaringen voor het vertrouwen in en de legitimiteit van de politie in grote mate buiten de politie moeten worden gezocht.

Wel hebben contacten tussen politie en burgers (een positieve) invloed op het vertrouwen. Dit past in het legitimiteitsperspectief.

5 Wat bepaalt vertrouwen en legitimiteit? Een analyse op basis van de Integrale Veiligheidsmonitor

5.1 Inleiding

Om de resultaten uit de vorige sectie verder te testen, herhalen we de analyse nu op data uit de Integrale Veiligheidsmonitor. Deze data laten ons toe om de Nederlandse situatie meer diepgaand te analyseren. De variabelen in beide surveyinstrumenten zijn helaas verschillend, maar we trachten toch de modellen uit de vorige sectie te benaderen.

De Integrale Veiligheidsmonitor (IVm) is een landelijk en jaarlijks terugkerend bevolkingsonderzoek, waarin de ervaringen van de inwoners van Nederland worden beschreven rond de leefbaarheid van de woonbuurt, de beleving van buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens, aangiftegedrag, ervaringen met veel voorkomende criminaliteit, het oordeel van de bevolking over het optreden van de politie en preventiegedrag. De IVm werd in 2008 voor het eerst uitgevoerd opvolger van de Veiligheidsmonitor Rijk (VMR), die in 2005 is ontstaan uit de integratie van (onderdelen uit) drie eerdere afzonderlijke reguliere onderzoeken (de PMB, de POLS-module Recht, en relevante delen uit de Enquête Leefbaarheid en Veiligheid). Het is tegelijkertijd een integratie die een grotere eenduidigheid in de hand werkt (Integrale Veiligheidsmonitor 2008, Landelijke rapportage).

De IVm is opgebouwd rondom een gestandaardiseerde vragenlijst met verplichte en facultatieve vragenblokken. In 2011 is de IVm uitgevoerd in de periode van 15 augustus tot en met eind november 2011, op landelijk en op lokaal niveau. De doelpopulatie bestaat uit in Nederland wonende personen van 15 jaar en ouder. Op landelijk niveau is van ruim 20.000 personen gegevens verzameld. Daarnaast werd in 225 gemeenten onderzoek uitgevoerd bij in totaal meer dan 200.000 personen. De totale onderzoekspopulatie bedraagt daarmee meer dan 220.00 personen (Integrale Veiligheidsmonitor 2011, Landelijke rapportage).

De IVm geeft een waardevol aanvullend en verdiepend beeld geven dat aansluit op de bevindingen van het internationaal vergelijkende deel van dit onderzoek. De data uit de Ivm bieden de mogelijkheid om vertrouwen in verband te brengen met tal van andere variabalen en een model te ontwikkelen met variabelen die een belangrijke bijdrage leveren aan de variatie in vertrouwen.

In dit hoofdstuk maken we gebruik van data uit de IVm. De bevindingen in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op eigen berekeningen van de opleiding Bestuurskunde van de EUR ten behoeve van het onderzoek “Vertrouwen in de politie’ in opdracht van het onderzoeksprogramma Politie en Wetenschap op basis van bij het CBS beschikbaar gestelde microdatabestanden betreffende veiligheid in 2011 van het CBS en het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Voor zover we gebruik maken van schaalscores in dit hoofdstuk, zijn deze gebaseerd op die welke het CBS heeft ontwikkeld, tenzij anders wordt vermeld. Het bereik van de schaalscores in de IVm is gestandaardiseerd: de waarde van al deze scores varieert tussen 0 en 10.[7]

---

[7] Zie daarvoor Integrale Veiligheidsmonitor 2011, Tabellenrapport, Bijlage 2,

Vertrouwen in de politie (afhankelijke variabele) zal worden verklaard aan de hand van dezelfde groepen variabelen als deze die we in het vorige hoofdstuk hebben gebruikt, namelijk:

1. *Persoonskenmerken* (demografische en economische factoren), zoals sekse, leeftijd, etnische achtergrond, opleiding.
2. *Contextuele variabelen* (type gemeente waarin iemand woont, perceptie van de buurt en buurtproblemen, de wijze waarop een respondent veiligheid in zijn buurt ervaart).
3. *Slachtofferschap* (gepercipieerd en feitelijk vooral van delicten als inbraak, geweld of mishandeling of bedreiging).
4. *Het contact met de politie* (naar soort contact en de tevredenheid over dat contact).

Dit hoofdstuk is als volgt opgebouwd. De eerste paragrafen (5.2 en 5.3 zijn verkennend en beschrijvend en gaan in op de bivariate uitkomsten ten aanzien van de belangrijkste variabelen in ons onderzoek. Ook wordt geprobeerd vast te stellen in hoeverre er sprake is van een relatie met het vertrouwen van burgers in de politie.

Paragraaf 5.4. combineert deze variabelen in een regressiemodel om te achterhalen hoe de gevonden effecten zich tot elkaar verhouden in een multivariate analyse.

5.2 Vertrouwen en het oordeel over het functioneren van de politie

Vertrouwen in de politie wordt in de IVm gemeten door het optellen en vermenigvuldigen met een factor 10/8 van de antwoorden op twee stellingen:

- als het er echt om gaat zal de politie het uiterste doen om je te helpen, en;
- als het er echt om gaat dan is de politie er voor je.

Zo ontstaat een schaal die loopt van 0 (geen) vertrouwen tot 10 (veel vertrouwen in de politie) (Integrale Veiligheidsmonitor 2011, Tabellenrapport, Bijlage 2, p. 186).[8]

De gemiddelde score op deze schaal is (afgerond) 6,2, met een minimum van 0 en een maximum van 10. Ongeveer 72% van de burgers geeft een 6 of hoger, 38% een cijfer tussen 0 en 5. Een 8 wordt het vaakst gescoord (39%).

Aan burgers zijn ook vragen gesteld over hoe zij het functioneren van de politie beoordelen. Ten eerste, over het totaal functioneren van de politie. Dit is een schaalscore van 0 tot en met 10 die is berekend over een reeks van uiteenlopende vragen over een het functioneren van de politie. Gemiddeld geven burgers de politie hiervoor een 5. In dit (totaal)oordeel kan een verder onderscheid worden aangebracht in:

- *De (on) tevredenheid over het totaal functioneren van de politie in de buurt*. Van de ondervraagden is 39,1% hier (zeer) tevreden over, 12,9% is (zeer) ontevreden, ruim 33% is

[8] Deze variabelen vormen samen een schaal (Cronbach's alpha =.84)

tevreden noch ontevreden en de rest weet het niet oordeel hangt sterk samen met het vertrouwen dat men heeft in de politie.

- *Het oordeel over de politie als crime fighter.* Op een schaal van 0 tot en met 10 waarderen burgers de politie in deze rol met (afgerond) een 5.
- *Het oordeel over de wederkerigheid in de relatie tussen politie en burgers.* Hierbij gaat het om vragen als; houdt de politie rekening met de wensen van de samenleving, werk zij goed samen met de bewoners, heeft zij contact met de bewoners uit de buurt en of de politieburgers serieus nemen. De politie krijgt van burgers hiervoor een 5.1 op een schaal van 0 tot en met 10.
- *De beoordeling van het communicatief vermogen van de politie* (of de politie contact wil hebben met burgers, of de politie benaderbaar is en of zij burgers informeert). Burgers geven de politie hiervoor een 5.5.
- *Het oordeel over de beschikbaarheid van de politie* (hoe vaak burgers de politie zien, of de politie niet te weinig uit de auto komt, of de politie aanspreekbaar is en tijd heeft voor allerlei zaken en of ze snel komt als ze wordt geroepen. Burgers geven de politie een 4.1.

Het samenvattende beeld is dat de politie weliswaar een voldoende krijgt, maar geen hoge rapportcijfers van de burgers voor haar functioneren.[9]

Er is een sterk verband tussen het oordeel van burgers over het functioneren van de politie en het vertrouwen dat zij hebben in de politie.

Tabel 3: Oordelen over functioneren van de politie, schaalscores CSB

Oordeel over:	**Verband met vertrouwen in de politie:**
Totaal functioneren politie[10]	r= .61[11]
De politie als crime fighter	r= .64
Wederkerigheid politie-burgers	r= .79
Communicatief vermogen politie	r= .68
Beschikbaarheid van de politie	r= .42

Ook tevredenheid over het functioneren van de politie in de buurt hangt sterk samen met vertrouwen. Burgers die (zeer) ontevreden zijn, scoren gemiddeld 4,3 voor vertrouwen in de politie (op een schaal van 0 tot en met 10), burgers die (zeer) tevreden zijn gemiddeld een 7. De oordelen van burgers over het functioneren van de politie en het vertrouwen dat zij hebben in de politie zijn nauw met elkaar verweven.

---

[9] De schaalscores hierboven zijn gemaakt door het CBS en ontleend aan de samenvoegingen van vragen en antwoordcategorieën (Integrale Veiligheidsmonitor 2011, Tabellenraport, Bijlage 2, Publicatievariabelen

[10] Zie noot 3

[11] R = Paersons's correlatiecoëfficiënt die het verband meet tussen twee variabelen. Op een schaal tussen 0 en 1is sprake van een zeer sterk verband als R > .7. Bij een r tussen .5 en .7 kan worden gesproken van een sterk verband en bij een r van .3 tot .5 van een matig sterk verband (de Voght, 2012).

Een factoranalyse over *alle v*ragen in de IVm die gaan over het oordeel over (onderdelen van het functioneren van de politie (blok 7 en blok 8 in de vragenlijst) laat zien dat drie onderliggende dimensies kunnen worden onderscheiden[12]:

- Een oordeel over het totaal functioneren van de politie op kerncompetenties van de politie. Hierbij gaat om zowel haar relatie met burgers als haar presteren in de bestrijding van de criminaliteit. Vertrouwen in de politie (de politie is er als je als het echt om gaat en 'als het er echt om gaat zal de politie het uiterste doen om je te helpen') maakt hier deel van uit..
- Een oordeel over het functioneren van de politie in de eigen buurt.
- Een oordeel over zichtbaarheid, aanspreekbaarheid en bereikbaarheid van de politie.

De variabelen 'De politie komt niet snel als je ze roept' en 'de politie neemt je serieus' laden hoog op twee verschillende factoren en laten we verder buiten beschouwing. Op basis van deze analyse weten we dat we het oordeel over het totaal functioneren van de politie niet kunnen gebruiken in een regressie om vertrouwen te verklaren, aangezien de variabele vertrouwen deel uitmaakt van het oordeel over het totaal functioneren in de buurt. We zullen daarom uitsluitend een nieuwe variabele voor het oordeel over het functioneren in de buurt en een oordeel over zichtbaarheid meenemen in de verdere analyse.[13] Voor 'vertrouwen' gaan we in het vervolg uit van de twee items in de IVm.

5.3 Verklaringen voor vertrouwen – beschrijvende analyse

We beginnen de analyse met een beschrijving van de bivariate relaties. We gaan na hoe relevante variabelen samenhangen met het vertrouwen in de politie. Pas in een verdere stap zullen we al deze variabelen samen in een model inbrengen.

5.3.1 Persoonskenmerken

Als we de persoonskenmerken van burgers in de beschouwing betrekken blijken er geen significante verschillen te bestaan tussen mannen en vrouwen in dit opzicht. De hoogst genoten opleiding speelt wel een rol. Burgers met een opleiding op middelbaar niveau hebben iets minder vertrouwen in de politie (6,08) dan burgers met een lagere (6,25) of juist een hogere opleiding (6,20), maar de verschillen zijn heel klein. Niet-Westerse allochtonen met een hogere opleiding hebben aanzienlijk minder vertrouwen in de politie dan autochtonen.

Wel blijkt leeftijd een rol te spelen; ouderen van boven de 65 (en vooral van 75 en ouder)hebben gemiddeld significant meer vertrouwen in de politie dan andere leeftijdsgroepen (6,8) De leeftijdsgroep 35-54 heeft de laagste score (6). Jongeren tussen 15 en 35 jaar scoren gemiddeld een 6,2.

Niet-Westerse allochtonen hebben gemiddeld minder vertrouwen in de politie dan autochtonen en Westerse allochtonen, maar dit verschil wordt alleen veroorzaakt door Surinamers.[14]

---

[12] Zie Tabel12 (Factoranalyse oordelen over functioneren van de politie) in Appendix 8

[13] Deze variabelen hebben een schaalscore van respectievelijk .81 en .87 (Cronbach's alpha).

[14] ANOVA, Post Hoc Multiple Comparison toets Games-Howell, vanwege ongelijke populatievarianties.

5.3.2 Contextuele variabelen

Stedelijke en niet-stedelijke gemeenten: de mate van verstedelijking

In totaal in 225 gemeenten werd de IVm afgenomen. De gemeenten kunnen worden ingedeeld in gemeenten met een zeer sterk stedelijk karakter zoals Rotterdam, Den Haag of Groningen, gemeenten met een sterk stedelijk karakter (bijvoorbeeld Hengelo, Enschede en Nijmegen), gemeenten met een matig stedelijk karakter zoals Hoogezand, Heerenveen en Oldenzaal en gemeenten met een weinig stedelijk (bijvoorbeeld Stadskanaal, Wierden) of niet-stedelijk karakter (bijvoorbeeld Buuren of Dalfsen).

In zeer sterk stedelijke gemeenten is het vertrouwen in de politie het hoogst, nl. gemiddeld 6.31, gevolgd door de stedelijke gemeenten (6.2). In niet-stedelijke gemeenten is het vertrouwen in de politie het laagst (6.05). Matig en weinig stedelijke gemeenten ontlopen elkaar nauwelijks (respectievelijk 6.14 en 6.1.6).[15] Conclusie, meer vertrouwen in de politie gaat samen met een hogere graad van verstedelijking.

Veiligheid in de buurt

Vertrouwen hangt ook samen met het oordeel van burgers over de veiligheid in hun buurt. Hoe hoger het rapportcijfer voor veiligheid, hoe hoger het vertrouwen in de politie (r=.23).[16] Maar dit verband is zwak. Het gemiddelde rapportcijfer voor veiligheid in de buurt is een 6.7.

Veiligheidsgevoelens

Van de ondervraagde burgers voelde 29,8.% zich wel eens onveilig. Van deze groep voelde 11,9% zich vaak onveilig. Dit is 3,3% van het totaal aantal ondervraagde burgers.
Het gevoel van veiligheid hangt samen met vertrouwen in de politie. Burgers die zich nooit of zelden onveilig voelen scoren een 6,3 voor vertrouwen in de politie, tegen een 5,8 voor burgers die zich wel eens onveilig voelden. Als zij zich vaak onveilig voelden, daalde deze score tot 4,8.

Leefbaarheid en de kwaliteit van de woonomgeving

Burgers geven hun buurt gemiddeld een 7.3 voor de leefbaarheid en een 7.4. voor de woonomgeving. Deze oordelen hangen allen positief samen met het vertrouwen in de politie. Dat wil zeggen; hoe hoger de leefbaarheid en de woonomgeving worden beoordeeld, hoe hoger het vertrouwen is in de politie. Het gaat weliswaar om significante verbanden[17] maar niet om sterke verbanden, namelijk een correlatie van respectievelijk .20 en .18.[18]
Het beeld verandert als we inzoomen op problemen die burgers ervaren met betrekking tot overlast en de openbare orde in hun buurt en het vertrouwen dat zij hebben in de politie. Hierin wordt in de Ivm een onderscheid gemaakt in:

- *Verloedering,* zoals bekladding van muren en/of gebouwen, rommel op straat, hondenpoep, vernieling van telefooncellen, bus- of tramhokjes

---

[15] ANOVA, Post Hoc Multiple Comparison toets Games-Howell, vanwege ongelijke populatievarianties.
[16] Pearson's correlatiecoëfficiënt.
[17] Significantie= .01
[18] Pearsons's correlatiecoëfficiënt

- *Sociale overlast,* zoals dronken mensen op straat, mensen die op straat worden lastiggevallen, drugsoverlast en overlast van groepen jongeren
- *Dreiging* zoals bedreiging, geweldelicten, straatroof, vrouwen en meisjes die op straat ongewenst aandacht krijgen en jeugdcriminaliteit
- *Overlast van vermogensdelicten* zoals fietsendiefstal, diefstal uit auto's, beschadiging of vernieling aan auto's en diefstal vanaf auto's en inbraak in woningen
- *Verkeersoverlast*
- *Overige overlast* (door omwonenden, geluidsoverlast, dronken mensen op straat, overlast van zwervers/daklozen, overlast door horecagelegenheden

Op een schaal van 0 tot en met 10 betekent een hoge score dat respondenten dit als een ernstig probleem ervaren. De scores zijn echter doorgaans laag. Het hoogst scoort nog verkeersoverlast. Er bestaan significante (<.001) verbanden met het vertrouwen in de politie, maar deze zijn zwak (r< .2).[19] Er zijn wel sterke verbanden met de ervaren leefbaarheid en veiligheid in de buurt.

5.3.3 Slachtofferschap

Gepercipieerde kans op slachtofferschap

De gepercipieerde kans op slachtofferschap en gevoelens van onveiligheid hangen met elkaar samen, en met het vertrouwen in de politie dat men heeft. Ruim 6 % van de ondervraagde burgers denkt een grote kans te hebben het komende jaar slachtoffer te worden van diefstal van hun portemonnee, ruim 9% denkt een grote kans te hebben het komende jaar slachtoffer te worden van een inbraak en een kleine 3% denkt een grote kans te hebben slachtoffer te worden van mishandeling.

Burgers die zichzelf een grote kans toedichten om slachtoffer te worden van deze delicten geven een significant lager rapportcijfer voor de veiligheid in hun buurt dan zij die dit niet vinden (bij diefstal portemonnee is 5.3 versus 6.8, bij kans op inbraak 5.1. versus 6.9, en bij kans op mishandeling 4.2. versus 6.8).[20]

Ook hangt de gepercipieerde kans op slachtofferschap samen met vertrouwen. Als men deze kans hoog acht, is het vertrouwen in de politie lager dan respondenten die deze kans laag inschatten (voor kans op diefstal uit portemonnee 5.5 versus 6.2, voor kans op inbraak uit woning 5.4. versus 6.3, en voor kans op mishandeling 4.6. versus 6.2). Conclusie, vertrouwen hangt samen met de kans die men schat om slachtoffer te worden van een delict.

Feitelijk slachtofferschap

Van alle ondervraagde burgers geeft 32,3% aan de afgelopen 12 maanden slachtoffer te zijn geweest van een delict. Van hen is 15,6% meer dan een keer slachtoffer geworden. Burgers die de afgelopen 12 maanden slachtoffer zijn geweest van een delict hebben minder vertrouwen in de politie dan niet-slachtoffers, nl. 5.9 versus 6.3.[21].

---

[19] Pearsons's correlatiecoëfficiënt.
[20] Independent-Samples T Test met ongelijke variantie.
[21] Independent-Samples T Test met ongelijke variantie (sign < .001).

5.3.4 Contact met de politie

Van alle ondervraagden had 30,3% in de afgelopen twaalf maanden contact gehad met de politie, om zeer uiteenlopende redenen. Voor het laatste contact dat zij hadden met de politie werden de volgende redenen genoemd:

Tabel 4: Frequentieverdeling redenen voor laatste contact met de politie

Reden laatst contact	Percentage [22]
• Bekeuring	9,2
• Waarschuwing	2,8
• Controle door de politie	5,3,
• Verloren of gevonden voorwerpen (inclusief huisdieren)	4,9
• Aangifte via Internet	5,7
• Aangifte met ondertekening proces- verbaal of ander document	14.4.
• Melding van een verdachte situatie of delict	14.1
• Melding ongeval	2,8
• Burgernet	1,3,
• Oproepen als getuige in verband met een delict	1,9
• Vraag om hulp bij bijvoorbeeld burenruzie	7,6
• Vergunning of andere administratieve handeling	1,5
• Vraag om informatie of advies	3,9
• Sociaal contact of praatje	6,3
• Overig	19,3
Totaal	**100**

Bijna 59% procent van burgers die contact hebben gehad met de politie is tevreden of zeer tevreden over dat contact, 17,6% is noch tevreden noch ontevreden en 20,7% is ontevreden of zeer ontevreden. De rest weet het niet of weigerde te antwoorden. Onvrede had te maken met de volgende factoren:

[22] Van de ondervraagden die contact hadden gehad met de politie, in totaal 52478 respondenten

Tabel 5: Frequentieverdeling redenen voor onvrede over laatste contact met de politie

Reden voor onvrede laatste contact	Percentage[23]
Te lang wachten	16,1
Politie kwam niet	10
Politie deed niets	29,4
Onvoldoende tijd of aandacht	14,3
Niet-efficiënt optreden	20,9
Politie kon niets doen	15,8
Politie gaf onvoldoende informatie	11,2
Politie was onverschillig	20
Geen bericht over afloop	21,3
Problemen niet opgelost	26,8
Geen van deze	25,7

Bij contacten naar aanleiding van klachten over politieoptreden was het percentage burgers dat tevreden was over het optreden van de politie het laagst (10,1%) gevolgd door contacten naar aanleiding van een bekeuring (32,9%), contacten naar aanleiding van aangifte via Internet (39,7%) en contacten naar aanleiding van een hulpvraag bij bijvoorbeeld een burenruzie of geluidsoverlast (45,1%). Het percentage burgers dat tevreden was over het politieoptreden bij het laatste contact was het hoogst bij een sociaal contact of een praatje (81,6%), contact op een voorlichtingsdag (80,6%) en contact naar aanleiding van een vergunningaanvraag (77,7).

Burgers die de afgelopen 12 maanden contact hebben gehad met de burgers hebben gemiddeld iets minder vertrouwen in de politie dan burgers die geen contact hebben gehad met de politie (6.1. versus 6.2). Het verschil is weliswaar significant, maar (erg) klein.

Tevredenheid over het laatste contact met de politie

Het hebben van enig soort contact met de politie of het ontbreken van contact met de politie heeft wel een effect op het vertrouwen van burgers in de politie, maar het verschil is gering.

Maar tevredenheid of juist ontevredenheid over dat contact hangt wel samen met de mate van vertrouwen in de politie. Burgers die (zeer) tevreden waren over het laatst contact met de politie hebben meer vertrouwen in de politie dan zij die hierover ontevreden waren of neutraal, namelijk 6,8 versus 5,2 op een schaal van 0 tot en met 10. [24] Dit verband gold voor alle vormen van onvrede die werden geuit, wellicht met uitzondering van onvrede over het contact met de politie omdat de politie niets kon doen en omdat de politie geen bericht stuurde na afloop.

Het vertrouwen in de politie scoorde vergelijkenderwijs laag bij onvrede over contact met de politie en omdat de politie niet kwam opdagen (4.4), gevolgd door onvrede over onverschilligheid van de politie (gemiddelde score 4.5) en omdat de politie niets deed (4,6). (Significantie nog toetsen).

[23] Van de ondervraagden die ontevreden waren over het laatste contact met de politie en die uitlegden waarom, in totaal 18364 respondenten. Er konden meerdere reden en worden aangegeven.

[24] Independent-Samples T Test met ongelijke variantie, significantie <.001.

5.3.5 Voorlopig beeld

Het beeld uit deze eerste verkenning is dat het vertrouwen in de politie vrij hoog is. Het vertrouwen dat burgers hebben in de politie hangt (sterk) samen met hun oordeel over de hoe de politie in het algemeen functioneert hoe zij functioneert in de buurt, en of zij voldoende zichtbaar, bereikbaar en aanspreekbaar is. Persoonskenmerken zoals leeftijd, etnische afkomst hebben een zeker verband met vertrouwen maar niet een sterk verband.

De mate van vertrouwen in de politie hang tevens samen met de kans die men zichzelf toedicht om slachtoffer te worden van een misdrijf en, in mindere mate, van de vraag of een burger recent slachtoffer is geweest van een misdrijf. Ook het gevoel van onveiligheid speelt een rol bij vertrouwen in de politie. Verloedering, overlast en dreiging in de buurt hebben een sterke relatie met de ervaren leefbaarheid en veiligheid in de buurt. Ook met vertrouwen in de politie, maar dit is een zwak verband. Er bestaan geringe verschillen in vertrouwen in de politie tussen burgers die wel of geen contact hebben gehad met de politie. Maar burgers die ontevreden zijn over hun contact met de politie hebben aanzienlijk minder vertrouwen in de politie dan andere burgers.

5.4 Determinanten van vertrouwen: vier modellen

In de vorige paragrafen hebben we verkend welke variabelen een samenhang vertonen met de mate van vertrouwen in de politie. Nu gaan we onderzoeken in weke mate deze variabelen bijdragen aan een verklaring in de verschillen burgers in vertrouwen in de politie. Daarvoor gaan we een multipele regressie uitvoeren met vertrouwen in de politie als afhankelijke variabele en de andere variabelen als onafhankelijke variabelen.

We nemen niet alle variabelen uit de voorgaande verkenning mee. Een aantal hangt namelijk nauw samen (zoals onveiligheidsgevoel en de geschatte kans op slachtofferschap). Het risico op multicollineariteit is ook erg hoog wanneer verschillende subjectieve inschattingen in hetzelfde model worden gebruikt. Om hier rekening mee te houden is een andere type analyse nodig, die echter niet de focus is van dit rapport. Ook maken we gebruik van samengestelde variabelen uit het voorgaande.

Net als voor de ESS-analyse bouwen we ook voor deze analyse de modellen met behulp van regressieanalyse stapsgewijs op. De tabellen waarop de bespreking is gebaseerd zijn terug te vinden in Appendix 9 tot en met Appendix 12.

Model 1

In een eerste regressie (zie tabel 13, Appendix 9) werden alle persoonsvariabelen meegenomen en twee variabelen op het niveau van de context, namelijk de mate van stedelijkheid van de gemeente waarin een respondent woont en het rapportcijfer dat hij geeft voor de veiligheid in zijn buurt. Dit model is significant, maar de totale verklaarde variantie in vertrouwen is gering, namelijk 6,8% (Adjusted R^2 =.068)

Het rapportcijfers voor de veiligheid in de buurt heeft het meeste effect op vertrouwen. De mate van stedelijkheid speelt ook een rol. In grote steden is het vertrouwen in de politie groter dan in kleine gemeenten. Ook zijn er leeftijdseffecten. Er lijkt een curvi-lineair effect te zijn wat inhoudt dat ouderen (>55) en jongeren (<35) meer vertrouwen hebben dan personen in de leeftijdscategorie die hier tussenin valt. Deze bevinding is in lijn met ander onderzoek naar vertrouwen in instellingen. Vrouwen hebben iets meer vertrouwen in de politie dan mannen. Er is een klein opleidingseffect dat toont dat hoger opgeleiden minder vertrouwen hebben dan lager opgeleiden. De ervaren veiligheid in de buurt is de sterkste parameter en toont dat personen die de eigen buurt als veiliger waarderen, ook meer vertrouwen hebben in de politie. Ten slotte toont de tabel dat personen die slachtoffer zijn geweest van een delict minder vertrouwen hebben.

Model 2

In het tweede model (zie tabel 14, Appendix 10)wordt contact met de politie als variabele toegevoegd. Ook dit model is significant, maar het voegt weinig toe aan het eerste model. De adjusted R^2 =.068. Met andere woorden, contact met de politie heeft op zich wel een positief effect op het vertrouwen van een burger in de politie, maar het model wordt hier niet mee versterkt.

Model 3

In een derde regressie (zie tabel 15, Appendix 11) voegen we de oordelen toe van burgers over het functioneren van de politie in de buurt en de bereikbaarheid en aanspreekbaarheid van de politie. Dit zijn schaalscores (zie terug). Deze zijn in de IVm zo gecodeerd dat een lage score verwijst naar een positief oordeel. Ook dit model is significant.

De verklaarde variantie in het vertrouwen in de politie is nu veel hoger. Dit komt bijna uitsluitend voor rekening van het toegevoegde oordeel van burgers over het functioneren van de politie in de buurt. Vertrouwen hangt dus nadrukkelijk samen met functioneren in de buurt, in de nabijheid van burgers. In een eerder factoranalyse gaven we reeds aan dat dit oordeel conceptueel te onderscheiden is van vertrouwen. De analyse gaf geen indicatie van het bestaan van multicollineariteitsproblemen. De grote stijging in de verklaarde variantie suggereert wel dat bijkomende analyses nodig zijn om na te gaan hoe deze variabelen precies samenhangen. Veiligheid in de buurt levert de op één-na belangrijkste verklaring aan het vertrouwen. De buurt en de rol van de politie hierin vinden burgers belangrijk. Opvallend is ook dat door de toevoeging van de variabelen over het oordeel van het functioneren van de politie in de buurt en over de zichtbaarheid en aanspreekbaarheid van de politie de effectgrootte van etnische afkomst groter wordt. Allochtoon zijn, en dan vooral niet-Westers, hangt samen met een lager vertrouwen. Het effect van stedelijkheid wordt tot een minimale omvang gereduceerd.

Model 4

In een vierde regressie (zie tabel 16, Appendix 12)voegen we tevredenheid over het laatste contact met de politie toe als variabele. Hier gaan de bevindingen uitsluitend over dat deel van de respondenten dat zegt contact te hebben gehad met de politie. Het gevolg hiervan is dat de omvang van de dataset aanzienlijk kleiner wordt.

Dit finale model, dat werd getest op personen die contact hebben gehad met de politie, toont nu dus dat dat de jongere en oudere respondenten(tot 85), in vergelijking tot personen in de leeftijdscategorieën in het midden, iets meer vertrouwen hebben in de politie. Het vertrouwen is lager bij hoger geschoolden. Westers- allochtonen hebben iets minder vertrouwen dan autochtonen.

Dit zijn echter allen zeer bescheiden bijdragen aan de variatie in vertrouwen. Slachtofferschap speelt geen rol in vertrouwen. De mate van stedelijkheid van de gemeente waarin een burger woont, zegt wel iets over vertrouwen, namelijk dat in meer verstedelijkte gebieden het vertrouwen iets hoger is.

5.5 Conclusies

Het oordeel over het functioneren van de politie in de buurt draagt het meest bij aan de variatie in vertrouwen. De tevredenheid over het laatste contact is daarnaast een zeer belangrijke determinant van vertrouwen: mensen die tevreden zijn met hun laatste contact, hebben ook veel vertrouwen. De analyse laat echter niet toe vast te stellen in welke richting het verband loopt. Het oordeel over veiligheid in de buurt heeft ook iets te maken met het vertrouwen dat burgers stellen in de politie.

Kortom, vertrouwen wordt in dit laatste model voornamelijk bepaald door het oordeel over het functioneren van de politie in de buurt, de tevredenheid over het laatste contact met de politie en met het oordeel over de veiligheid in de buurt.

Eerder concludeerden we al dat vertrouwen in de politie onlosmakelijk is verbonden met andere oordelen over het functioneren van de politie.

De conclusie op basis van de IVm-analyse is dat vertrouwen in de politie voor een groot deel kan worden verklaard vanuit het instrumentele perspectief en, in mindere mate, vanuit het contextuele en legitimiteitsperspectief.

6 Conclusie en discussie

De politie heeft te maken met ontwikkelingen in de samenleving als geheel. Verhoudingen tussen mensen zijn veranderd. De sociale cohesie is deels verdwenen en de voorspelbaarheid van gedrag is minder geworden. De politie wordt geconfronteerd met meer assertieve en mondige burgers. Nogal wat mensen verdragen geen functionarissen meer boven zich en beschouwen functionarissen als gelijke en willen zelf met respect behandeld worden (Van Stokkum, 2005). De legitimiteit van politie optreden is niet meer vanzelfsprekend. De status van agenten – als vertegenwoordigers van het bevoegde gezag – wordt regelmatig uitgedaagd.

Die ontwikkelingen leiden tot vragen. Hoe maakbaar is eigenlijk het vertrouwen van burgers in de politie? Dat wil zeggen, wat kan de politie zelf doen om het vertrouwen van burgers in haar te vergroten en in hoeverre kan zij werken aan dit vertrouwen? In hoeverre kan de politie sturen op het vertrouwen dat burgers in haar stellen? En wat leren de bevindingen van dit onderzoek ons?

De centrale onderzoeksvraag luidde als volgt:

> "Welke ontwikkelingen hebben zich de afgelopen jaren voorgedaan in het vertrouwen van burgers in de politie in Nederland, welke factoren dragen bij aan een verklaring in de variatie in vertrouwen in de politie en welke verschillen en overeenkomsten bestaan er in dit opzicht tussen Nederland en andere West-Europese landen?"

In dit concluderende hoofdstuk geven we aldus achtereenvolgens antwoord op de vragen:

1. Welke aspecten kunnen worden onderscheiden in het begrip 'vertrouwen'? Wat zijn bevindingen uit de nationale en internationale literatuur over vertrouwen van burgers in de politie?
2. Welke ontwikkelingen hebben zich de afgelopen jaren voorgedaan in het vertrouwen van burgers in de politie in Nederland?
3. Welke verschillen en overeenkomsten bestaan er in dit opzicht tussen Nederland en andere West-Europese landen?
4. Welke factoren dragen bij aan een verklaring in de variatie in vertrouwen in de politie

6.1 Vertrouwen

In de kern komt vertrouwen in de politie neer op de overtuiging dat de politie er is als je haar nodig hebt, dat de politie vanuit de juiste motieven opereert, dat zij competent is en zich in haar optreden laat leiden door het algemene belang. Vertrouwen kan betrekking hebben op de politie als institutie of op het optreden van de politie en persoonlijke ervaringen met de politie. Dit vertrouwen op basis van het optreden is kwetsbaarder dan het vertrouwen van burgers in de politie als institutie. Vertrouwen ontstaat als de politie doet wat er van haar wordt verwacht. Zo ontstaat legitimiteit. Burgers accepteren dan de autoriteit van de politie en zijn eerder geneigd tot medewerking (compliance). Voor haar functioneren is de politie afhankelijk van vrijwillige gehoorzaamheid en medewerking van burgers.

In het onderzoek naar vertrouwen worden verschillende verklaringen gegeven voor het ontstaan en de toe- of afname van vertrouwen. Wij hebben in dit onderzoek een onderscheid gemaakt in vijf perspectieven op vertrouwen, op een uiteenlopend aggregatieniveau. Enerzijds gaat het om individuele opvattingen en oordelen van burgers (het instrumentele en legitimiteitsperspectief). Maar ook variabelen op het niveau van de context spelen een rol, zoals kenmerken van de buurt en kenmerken van het politiewerk en de organisatie van de politie. Daarnaast is het macroniveau relevant; het algemeen vertrouwen in de samenleving. Inzicht krijgen in de determinanten van vertrouwen veronderstelt een analyse op meerdere niveaus (multi-level analyse).

6.2 Ontwikkelingen in het vertrouwen van burgers in de politie in Nederland

Deze studie bracht resultaten samen van onderzoeken naar de hoogte van het vertrouwen van burgers in de politie in Nederland. Het gaat onder meer over de European Values Study, Eurobarometer, de Europeaan Social Survey en de Survey Culturele Veranderingen in Nederland. Het valt op dat er weinig data zijn die toelaten een langetermijnperspectief te schetsen, zowel door gebrek aan oudere data als door een frequent veranderen van meetmethoden en vraagstellingen. Uit de beschikbare cijfers komt geen beeld naar voor van een voortdurende daling in het vertrouwen zien. Daar waar cijfers voorhanden zijn, zien we hoogstens een stabiel beel, met uitzondering van dperiode 2002-2004 waarin een tijdelijke daling van het vertrouwen optrad. Deze daling valt in een periode waarin ook het volledige Nederlandse politieke bestel onderhevig was aan een vertrouwenscrisis, en heeft dus niet exclusief met de politie of haar werking te maken.

Wordt het vertrouwen in de politie vergeleken met het vertrouwen in andere instellingen, dan zien we dat het vertrouwen in de politie in Nederland relatief hoog is. Cijfers uit 2008 van het SCP tonen dat alleen de gezondheidszorg en het onderwijs meer vertrouwen genieten. Politieke instellingen, ambtenaren en kerken worden weinig vertrouwd.

Dit overzicht van cijfers liet zien dat de politie in Nederland veel vertrouwen geniet, zowel in absolute zin als in vergelijking tot andere instellingen. Bovendien zijn er geen duidelijke trends vast te stellen in dit vertrouwen.

6.3 Vertrouwen in de politie in Nederland en in andere West-Europese landen

Een vergelijking van het vertrouwen in de politie in Nederland met dat in andere West-Europese landen toont dat het vertrouwen hier wat lager is dan in de Scandinavische landen, maar weinig afwijkt van dat in de meeste buurlanden, Zwitserland of Ierland. Het vertrouwen in de politie is aanzienlijk hoger dan het geval is in andere Europese landen.

Tegelijk blijkt echter dat het relatief grote vertrouwen dat burgers in Nederland hebben in de politie niet altijd vertaald wordt in gedrag. Zo zien Nederlanders het niet als hun plicht achter besluiten te staan van de politie waarmee zij het niet eens zijn. Doen wat de politie zegt valt moeilijk wanneer burgers vinden dat de politie hen niet prettig behandelt. Ook zijn Nederlanders minder dan de meeste Europeanen geneigd de politie te bellen wanneer iemand op straat wordt bestolen.

Om het vertrouwen in de politie goed te kunnen interpreteren is een nullijn nodig. Hiervoor gebruikten we algemeen vertrouwen, de vraag of burgers van mening zijn dat mensen over het algemeen te vertrouwen zijn. Nederland bevindt zich hier aan de Europese top, net achter de Scandinavische landen. Dit algemeen vertrouwen blijkt sterk samen te hangen met vertrouwen in de politie. Dit is een aanduiding dat de hoogte van het vertrouwen in de politie niet zomaar toe te schrijven is aan het beleid of de handelingen van de politie.

Uit een analyse van de data uit de European Social Survey blijkt dat de variatie in het vertrouwen en de legitimiteit van de politie vooral heeft te maken met verschillen tussen mensen binnen hetzelfde land dan met verschillen tussen landen onderling. Verschillen in politiestructuren zijn daarom zeker niet de meest voor de hand liggende redenen waarom het vertrouwen in de politie in sommige landen hoger is dan in andere.

6.4 Wat verklaart vertrouwen?

Om het vertrouwen in de politie te verklaren werd gebruik gemaakt van twee datasets. De eerste is de European Social Survey. Deze laat toe het vertrouwen van Nederlandse burgers in de politie te vergelijken met dat in anderen landen. De tweede dataset is de Integrale Veiligheidsmonitor. Door de grote omvang van deze dataset kunnen we een gedetailleerd beeld van het vertrouwen in de politie in Nederland weergeven en verschillende verklaringen testen. De focus van de analyse ligt op vier groepen variabelen: persoonskenmerken, contextuele variabelen, het contact met de politie en slachtofferschap. Omdat de bestaande datasets verschillende zaken meten en niet alle variabelen in de gewenste vorm voorkomen worden de bevindingen in twee afzonderlijke secties weergegeven.

6.4.1 Analyse van de data uit de European Social Survey

Uit de analyses naar de determinanten van vertrouwen en legitimiteit op basis van de European Social Survey in zowel Nederland als in 15 andere Europese landen komt een vrij helder beeld naar voren. Slechts een klein deel van de variatie in het vertrouwen kan door de variabelen in de European Social Survey worden verklaard. Een aantal verbanden springt systematisch in het oog.

Het belangrijkste verband is dat personen die vertrouwen hebben in anderen ook de politie beter beoordelen. Het oordeel over de politie lijkt dus weinig te maken te hebben met wat het beleid is of wat de politie doet.

Daarnaast zien we ook een leeftijdseffect: oudere respondenten beoordelen de politie positiever dan jongere. Vrouwen zijn, daar waar geslacht een significant effect heeft, positiever over de politie dan mannen. Er is echter één uitzondering: uit de analyse op Nederlandse data blijkt dat vrouwen minder geneigd zijn de politie te gehoorzamen. Het belangrijkste effect met betrekking tot het opleidingsniveau van de respondent is dat hoger opgeleiden de prestaties van de politie negatiever lijken te beoordelen dan lager opgeleiden.

De resultaten tonen verder ook aan dat meer contact met de politie samenhangt met een hoger vertrouwen. Dit geldt zowel voor door de politie geïnitieerd contact als voor slachtofferschap. In de Nederlandse data was alleen slachtofferschap significant. Opvallend is dat de positieve relatie met

politie-geïnitieerde ervaring sterker is dan die met slachtofferschap. Dit komt niet overeen met verwachtingen vanuit de theorie.

Ten slotte zien we dat de verschillen in de beoordeling van het vertrouwen in de politie vooral op het individuele niveau moeten worden gezocht. Systeemvariabelen op landniveau hebben eerder een marginale betekenis. De variabele 'nabijheid van de politie', geoperationaliseerd door de mate van decentralisatie van het politiesysteem en het aantal politieagenten in een land, draagt niet bij tot het verklaren van verschillen in het vertrouwen en de legitimiteit tussen landen.

De belangrijkste conclusie is dus dat het vertrouwen dat mensen hebben in elkaar de belangrijkste determinant is van het vertrouwen in de politie. Dit is een allesbehalve nieuw of verrassend resultaat en sluit aan bij eerdere bevindingen uit het vertrouwensonderzoek.

6.4.2 Analyse van de data uit de Integrale Veiligheidsmonitor

De analyses op basis van de data in de Integrale Veiligheidsmonitor laten zien dat de variabelen in dit onderzoek slechts een deel van de verschillen in vertrouwen van burgers in de politie verklaren. Een groot deel van het vertrouwen van burgers in de politie wordt klaarblijkelijk door andere variabelen verklaard dan uit politiespecifieke overwegingen. Daarmee sluiten de inzichten uit de Veiligheidsmonitor aan op de inzichten uit het Europese onderzoek.

Het vertrouwen in de politie is gemiddeld hoog. Het is niet of nauwelijks afhankelijk van persoonskenmerken. 72% van de ondervraagde burgers scoort een 6 of hoger op een schaal van 1-10 voor vertrouwen in de politie. Sexe speelt geen rol, maar leeftijd wel. Slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens spelen een bescheiden rol in het vertrouwen van burgers in de politie.

Contact met de politie heeft op zich geen effect op vertrouwen, noch in negatieve, noch in positieve zin. Maar onvrede over dit contact is van invloed op het vertrouwen dat zij hebben in de politie. 'Contact matters', zo blijkt ook hier. Maar tevredenheid over het contact met de politie leidt niet tot meer vertrouwen, onvrede over het contact leidt wel tot minder vertrouwen.

Onze analyse laat daarnaast zien dat vertrouwen in de politie nauw verweven is met – en wellicht niet of nauwelijks te onderscheiden van - andere oordelen van burgers over het functioneren van de politie. Ondanks dat de analyses lieten zien dat er in deze oordelen enkele schakeringen kunnen worden aangebracht, blijken deze oordelen veel in elkaar over te lopen. Daarnaast zijn enkele contextuele variabelen van belang voor vertrouwen de politie. Het gaat dan om het oordeel over het functioneren van de politie in de buurt en het oordeel over veiligheid in de buurt

Een belangrijke conclusie is voorts dat vertrouwen in de politie een forse instrumentele component heeft. Dat wil zeggen, het vertrouwen in de politie hangt sterk samen met het oordeel over het (totale) functioneren van de politie. De prestaties van de politie, hoe subjectief ook mogelijk waargenomen of beleefd, doen er toe. Het contextuele en het legitimiteitsperspectief zijn ook relevant, maar in mindere mate dan het instrumentele perspectief.

6.5 Beperkingen van het onderzoek

Deze studie doet op basis van een analyse op een aantal bronnen een uitspraak over de vraag of het vertrouwen in de politie is afgenomen of toegenomen of juist constant is gebleven. Ook worden

uitspraken gedaan over de determinanten van het vertrouwen. In dit onderzoek hebben we twee datasets gebruikt; de European Social Survey (ESS) en de Integrale Veiligheidsmonitor (IVm).

De ESS en de IVm vullen elkaar op enkele punten aan. De ESS geeft mogelijkheden uitspraken te doen over vertrouwen in de politie in vergelijking tot andere sectoren en tot andere (Europese) landen. Ook kunnen er uitspraken over de relatie tussen vertrouwen in de politie en meer algemeen vertrouwen en allerlei andere attitudes van burgers en preferenties op gebaseerd worden. De ESS bevat een reeks van vragen die achtergrondkenmerken van burgers in beeld brengen. Daarnaast bevat de ESS vragen die betrekking hebben op de legitimiteit van de politie en de dimensies die daarbinnen kunnen worden onderscheiden. In de IVm ontbreken deze mogelijkheden.

Ook over contacten tussen politie en burgers en hoe burgers deze ervaren kan op basis van de ESS een uitspraak worden gedaan, net als in de IVm., Maar deze laatste bron ontbeert de vergelijkingsmogelijkheden die de ESS biedt. De IVm gaat wel uitgebreider in op soort contact en de reden voor (on)tevredenheid over dit contact. Ook de IVm vraagt naar achtergrondkenmerken van burgers

De ESS en IVm hebben ‘vertrouwen in de politie’ verschillend geoperationaliseerd. Zowel ESS als IVm bevat tal van vragen over hoe burgers denken over politie, maar het zijn niet dezelfde vragen. De IVm bevat vragen over hun woon- en leefomgeving die in de ESS niet worden gesteld. Variabelen op buurtniveau ontbreken in de Europese studie.

Met andere woorden, de verschillen en overeenkomsten hebben deels ook iets te maken met verschillen in benadering en operationalisering. De uitkomsten van beide datasets zijn voor een deel goed vergelijkbaar, maar voor een deel ook niet. Dit probleem komt vaker voor in onderzoek naar vertrouwen, zo bleek uit ons overzicht in hoofdstuk 2. Daarnaast is sprake van wederzijdse aanvulling van verbanden die kunnen worden gelegd tussen vertrouwen en andere variabelen. Om al deze redenen is het zinvol de bevindingen van de analyses op beide datasets naast elkaar en los van elkaar te bespreken.

Maar ook na analyse en vergelijking van de uitkomsten van beide analyses blijft nog een aantal vragen onbeantwoord. Beide databestanden bevatten veel informatie en variabelen. Maar in relatie tot onze vijf perspectieven, blijken er nogal wat gaten te zitten. Deze hebben vooral betrekking op variabelen boven het niveau van individuele opvattingen en oordelen van burgers. Met name variabelen met betrekking tot de organisatie en het werk van de politie en de aard en het verloop van contacten tussen politie en burgers komen in de European Social Survey en de Integrale Veiligheidsmonitor niet naar voren. Dit maakt het lastig om uitkomsten en verschillen en overeenkomsten hierin goed te kunnen duiden. Daarom werd in die gevallen een beroep op andere bronnen gedaan. In het afsluitende deel van de conclusie beoordelen we de resultaten vanuit de vijf perspectieven waar vanuit vertrouwen in de politie kan worden onderzocht.

6.6 De resultaten beoordeeld vanuit de vijf perspectieven

Eerder onderscheidden wij op basis van de literatuur vijf perspectieven waar vanuit vertrouwen in de politie kan worden onderzocht, namelijk het instrumentele, het legitimiteits-, het contextuele, het

politie georiënteerde en het perspectief van algemeen en/of interpersoonlijk vertrouwen in de samenleving. Wat hebben wij op basis van deze perspectieven aan inzicht gewonnen?

6.6.1 Het instrumentele perspectief

Het instrumentele perspectief is van belang voor verklaring van vertrouwen in de politie. Als de politie haar doelen niet realiseert, wordt het publieke vertrouwen ondermijnd. De analyse van de data van de ESS laat zien dat de beoordeling van politie performance een onderscheiden dimensie is van legitimiteit van en vertrouwen in de politie. De analyse op de data uit de IVm maakte duidelijk dat vertrouwen in de politie sterk vervlochten is met andere oordelen over het functioneren van de politie. Zozeer zelfs, dat het vertrouwensoordeel daar niet zinvol uit te isoleren is. Het oordeel over het functioneren van de politie in de buurt en de 'responsiveness' van de politie in de buurt konden dit wel. Het oordeel over het functioneren van de politie in de buurt droeg in aanzienlijke mate bij aan een verklaring in de variatie in vertrouwen in de politie.

Deze uitkomsten passen bij inzichten die wij kennen uit de literatuur. Als de politie op essentiële onderdelen van haar werk steken laat vallen, doet dit ernstig afbreuk aan haar legitimiteit en neemt het vertrouwen in haar af (WRR, 2002). Er ontstaat politieke en maatschappelijke onrust als de politie misstappen maakt of als ze niet optreedt tegen zichtbare en aanstootgevende criminaliteit of tegen ernstige verstoringen van de openbare orde. Dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar bij kritische incidenten en grote juridische dwalingen en politieschandalen. Zij beïnvloeden het vertrouwen. De mate waarin de politie haar doeleinden bereikt, is in de beoordeling van burgers belangrijker geworden. Dit leert ons het instrumentele perspectief.

6.6.2 Het legitimiteitsperspectief

Het legitimiteitsperspectief refereert aan de wijze waarop burgers gericht zijn op de publieke orde. Dit is als het ware een moreel-symbolische dimensie De politie is het symbool voor de strijd tegen het kwaad, als de dunne blauwe lijn tussen orde en chaos en als symbool van veiligheid als ondersteuning voor burgers. Burgers moeten het gevoel krijgen te leven in een rechtvaardige wereld waarin gestreefd wordt naar rechtvaardigheid. De politie moet in haar gedrag laten zien dat zij belangrijke maatschappelijke waarden en normen bevestigt en uitstraalt. Als zij dat onvoldoende doet, heeft dit gevolgen voor het vertrouwen van burgers (vgl. Terpstra, 2010b).

Ook in contacten van burgers met de politie speelt dit een rol. In het procedurele rechtvaardigheidsperspectief van Tyler is het van belang dat de politie burgers serieus neemt en eerlijke en rechtvaardig optreedt, zodat burgers worden bevestigd in hun beeld van de politie en beslissingen eerder zullen accepteren (compliance). Maar het vertrouwen in de politie wordt in Nederland niet altijd vertaald in concreet gedrag, zo bleek uit de ESS-analyse.

Onvrede blijkt volgens de IVm-analyse vooral te maken te hebben met onvrede over de inspanningen van de politie en de uitkomsten daarvan, over informatieverstrekking, en over de bejegening. Deze uitkomsten passen zowel in het instrumentele als in het legitimiteitsperspectief. Niet alle contacten met de politie zijn voor burgers per definitie een plezierig contact, vooral op het gebied van handhaving. De onvrede lijkt groter bij politie-geïnitieerde contacten, zoals bij bekeuringen. Het bewaren van vertrouwen is dan lastig. Goldsmith (2005) constateert:

> "Enforcing traffic laws even in democracies poses a particular challenge for public trust in police. It generates a high number of citizen contacts, including with citizens historically or

> socially otherwise disposed to support police, in situations in which strict enforcement is likely to leave citizens disgruntled if not handled carefully".

In Nederland speelde iets vergelijkbaars ten tijde van de prestatieafspraken. Fnuikend voor het vertrouwen in de politie is het beeld van de politie als incassobureau van 'Den Haag', in plaats van een organisatie die er is voor de veiligheid, met eigen afwegingen en contextgebonden optreden. Bepalend voor het beeld van burgers is de vraag of sprake is van bekeuringen die zonder binding met de context werden uitgeschreven. Dan lijken middelen zo doelen in zichzelf te zijn geworden in plaats van dat het zinvolle interventies zijn om bijvoorbeeld te asociaal gedrag of gevaarlijke rijgedrag kunnen beïnvloeden (vgl. Van Sluis e.a., 2008). Burgers lijken te prefereren dat de politie meer wezenlijke problemen aanpakt.

Uit de ESS-analyse kwam naar voren dat contact met de politie geen effect had op vertrouwen in Nederland. De Europese data tonen wel een positief effect voor contact. In de IVm-analyse voor Nederland vinden we een klein positief verband, maar dit verbetert het algemene verklaringsmodel niet. Het moet worden opgemerkt dat contact anders is gemeten in de ESS en de IVm-data. Bij ESS gaat het om door de politie geïnitieerd contact, bij IVm werkten we met contact in het algemeen. Voor slachtofferschap spreken de uitkomsten elkaar tegen. De IVm-analyse voor Nederland toonde aan dat slachtofferschap een negatief effect heeft op vertrouwen. De ESS- analyse toont een positief verband. De redenen voor deze divergentie moeten verder worden onderzocht.

6.6.3 Het contextuele perspectief

Uit onze literatuurverkenning kwam naar voren dat in een aantal onderzoeken aandacht wordt besteed aan kenmerken van de context waarin burgers leven, zoals de buurt. In de IVm worden kenmerken van de buurt (zoals leefbaarheid, veiligheid, overlast en verloedering) gemeten op individueel niveau, als opvattingen van bewoners over hun buurt.

Onze analyse liet zien dat het verband met dit soort kenmerken en vertrouwen in de politie zwak is. In de IVm is de mate van verstedelijking gemeten als kenmerk van een gemeente. Burgers in grote steden hebben iets meer vertrouwen in de politie dan op het platteland. Dit staat haaks op de observatie van Flight e.a. (2006). Maar dit perspectief vormt op zichzelf genomen maar een kleine bijdrage aan de verklaring van variatie in vertrouwen in de politie. De ESS-analyse en de IVm-analyse laten tegengestelde effecten zien van slachtofferschap op vertrouwen. De IVm-analyse liet wel een (verwacht) effect zien van de beoordeling van veiligheid in de buurt op vertrouwen. Burgers baseren hun vertrouwen in de politie (in ieder geval) voor een deel op de veiligheid in de buurt.

6.6.4 Het politie-georiënteerde perspectief

In de ESS-analyse hebben we geprobeerd de mate van centraal of juist decentraal van de nationale politieorganisatie vast te stellen en is geprobeerd nabijheid van de politie te operationaliseren via het aantal het relatieve aantal politieambtenaren, politieopleidingen en de mate van territoriale de decentralisatie. De analyse laat zien dat er een relatie is tussen nabijheid en vertrouwen in en legitimiteit van de politie. Deze relatie wordt gedreven door ervaringen met de politie. Maar nabijheid levert in onze analyse niet meer dan een zeer kleine bijdrage aan de verklaring van variatie in vertrouwen in de politie.

Het verband tussen het aantal politieambtenaren en de decentralisatie van politieopleidingen en vertrouwen in de politie is negatief. Dit heeft wellicht te maken met het gegeven dat landen met

hoge aantallen agenten doorgaans in Zuid-Europa te vinden zijn, en landen met lage aantallen in Scandinavische landen.

Bij dit verband zijn twee kanttekeningen te plaatsen. De eerste is in hoeverre een politiebestel eenduidig kan worden gekarakteriseerd. In veel landen vindt het uitoefenen van (een veelheid aan) politietaken plaats binnen zowel geografische als functionele organisatiestructuren, op zowel (inter-)nationaal, regionaal als op lokaal niveau. Er doen zich dus uiteenlopende organisatievormen voor die een weerspiegeling vormen van de verscheidenheid van activiteiten die deel uitmaken van 'policing'.

De tweede kanttekening is dat bij de wijze van operationaliseren van begrippen als centraal, decentraal en van community oriented policing waarschijnlijk ook een rol in speelt. Onze literatuurverkenning liet zien dat community oriented policing wel degelijk effect heeft op het vertrouwen van burgers en wijkbewoners in de politie. Voor de analyse op de ESS-data waren we niet in de mogelijkheid een maat te ontwikkelen die community-oriented policing meet over landen heen.

6.6.5 Het perspectief van algemeen en interpersoonlijk vertrouwen

Uit de Europese analyse valt op dat de variatie in vertrouwen binnen landen groter is dan die tussen landen. Ondanks de grote variatie in de hoogte van het vertrouwen tussen landen suggereren de resultaten dat verklaringen toch vooral binnen landen moeten worden gezocht. Een implicatie hiervan is dat verschillen in de inrichting van politiesystemen relatief weinig belangrijk zijn.

Van een politiehervorming op landelijke schaal mag dan ook niet verwacht worden dat het de legitimiteit van de politie sterk zal beïnvloeden. Ook uit dit onderzoek kan worden geconcludeerd dat het onwaarschijnlijk is dat een systeemhervorming een belangrijke verandering teweeg kan brengen in de houding van burgers tegenover de politie.

De wellicht sterkste bevinding van dit onderzoek is dat het vertrouwen dat mensen hebben in elkaar een groot effect heeft op het vertrouwen in de politie, of er in elk geval sterk mee samenhangt. De Mate van vertrouwen in de politie hangt eveneens sterk samen met het vertrouwen in andere instellingen. Deze conclusie lijkt misschien verrassend, maar komt overeen met eerder onderzoek naar vertrouwen in het justitieel apparaat (Van de Walle en Raine, 2008, in lijn met Van de Walle 2004).

Vooral algemeen vertrouwen (van mensen in elkaar) en vertrouwen in publieke instituties in algemene zin hebben een relatie met vertrouwen in de politie.

6.6.6 Samenvattend

Op basis van onze analyses concluderen we dat verklaringen op individueel niveau en verklaringen op het niveau van de samenleving als geheel (vertrouwen in elkaar) het meest bijdragen aan de verklaring van variatie in vertrouwen in de politie. Contactervaringen en tevredenheid daarover alsmede het oordeel over het functioneren van de politie (legitimiteitsperspectief en het instrumenteel perspectief) zijn op individueel niveau belangrijk. Persoonskenmerken wegen niet heel zwaar. Slachtofferschap en onveiligheid in de buurt spelen een bescheiden rol.

Op macroniveau blijkt dat vertrouwen in de politie een afgeleide is van het algemeen vertrouwen in de samenleving en het politiek-bestuurlijke bestel. Verklaringen op het niveau van de context en op het niveau van de politieorganisatie dragen aanzienlijk minder bij aan een verklaring van de variatie in vertrouwen in de politie. De verschillen tussen landen blijken vrijwel verwaarloosbaar.

6.7 Algemene conclusie

Over een langere termijn bezien is het vertrouwen in de politie als institutie in Nederland onveranderd hoog, in vergelijking met andere landen en met andere sectoren. Er wordt in de wetenschappelijke literatuur te gemakkelijk en te snel geroepen dat er een vertrouwenskloof is tussen politie en burgers (zie bijvoorbeeld Terpstra, 2010b). De bevindingen van dit onderzoek laten een veel gedifferentieerder en genuanceerder beeld zien. De boodschap is dat de Nederlandse politie in het algemeen niet te klagen heeft over vertrouwen.

Het vertrouwen in het optreden van de politie of de persoonlijke ervaringen met de politie zijn kwetsbaarder dan het vertrouwen in de politie als institutie. Dat laatste blijkt redelijk duurzaam en robuust te zijn. De hoge institutionele verwachtingen die burgers hebben van de politie en de al sinds decennia relatief hoge mate van basisvertrouwen werken in zeker opzicht tegen de politie. Goede ervaringen van burgers met de politie worden als 'niets bijzonders' gezien, minder goede ervaringen kunnen worden ervaren als een schok en tasten het vertrouwen aan.

Maar burgers beoordelen niet uitsluitend in termen van goede en slechte ervaringen. Zij lijken eerder constitutioneel institutioneel georiënteerd dan gericht op prestaties. Dat wil overigens niet zeggen dat de prestaties van de politie er niet toe doen voor de burger. Dat speelt wel degelijk een rol in het vertrouwen. Maar burgers kennen in het algemeen een sterk vertrouwen in de politie als institutie. Gezagsgetrouwheid zou dat mogelijk vroeger worden genoemd.

Burgers verschillen onderling in hun vertrouwen in de politie, afhankelijk van opleiding, sociaaleconomische status en buurt waar zij wonen. Maar de verschillen vallen in het niet bij het (grote) institutionele vertrouwen in de politie.

Dat institutionele karakter blijkt nog sterker door het feit dat burgers die groot vertrouwen in de politie hebben dat ook in andere politieke instituties hebben. Ook in dit onderzoek bewijst Nederland zich weer en nog steeds als een high-trust country. Die tendens is zo sterk dat zij veruit gaat boven de betekenis van het beleid of het optreden van de politie. Wat de politie doet of nalaat, doet er voor het vertrouwen veel minder toe dan het vertrouwen dat de politie deelt met andere politieke instituties. De beperkte mate van variatie die zich op landniveau bevindt suggereert eveneens dat structuurkenmerken van het politiebestel van secundair belang zijn in het verklaren van vertrouwen.

Met andere woorden, verklaringen voor het vertrouwen in en de legitimiteit van de politie moeten in grote mate buiten de politie moeten worden gezocht. Het politie-georiënteerde perspectief draagt weinig tot niets bij aan de verklaring van de variatie in vertrouwen. Deze uitkomsten relativeren de betekenis van inspanningen die de politie zelf kan verrichten om het vertrouwen van burgers in haar organisatie en haar werk te vergroten. Het vertrouwen van burgers is maar zeer beperkt maakbaar door de politie. Maar dit vertrouwen is wel hoog.

In het hoge institutionele vertrouwen dat de Nederlandse politie geniet, schuilt ook een gevaar. Namelijk dat haar oordelen en handelingen niet voortdurend of te weinig kritisch worden beoordeeld. Want de politie vertegenwoordigt een staatsmacht met vergaande bevoegdheden. Tot de kern van de democratische rechtsstaat behoort dat machten worden geconfronteerd met tegenmachten. Die tegenmachten bevinden zich zowel in als buiten de politieke arena. En met beide

heeft de politie zich te verstaan. Ze heeft zowel de politieke gezagsdragers als de samenleving te dienen. Wantrouwen van burgers in de politie kan in deze situatie van vertrouwen een positieve functie vervullen. Als onderdeel van het stelsel van 'checks and balances' kan het een bijdrage leveren aan de versterking van de rechtsstatelijkheid van de politie.

7. Literatuurlijst

Akkermans, Math (2012), *Politiewaardering: trends en achtergronden*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag.

Anderson, C.J. en Tverdova, Y.V. (2003), 'Corruption, Political Allegiances, and Attitudes Toward Government in Contemporary Democracies', in: *American Journal of Political Science,* 47(1), pp. 91-109.

Beetham, D. (2001), Political Legitimacy*,* in: Nash, K and A. Scott (ed.), *The Blackwell companion to political sociology, Oxford:* Wiley-Blackwell, pp. 107-116.

Bovens, Mark & Wille, Anchrit (2008), 'Politiek vertrouwen langs de meetlat', in: *Socialisme & Democratie,* 10, 2008, pp. 32-43.

Boutellier, H. (2002), De Veiligheidsutopie. Hedendaags Onbehagen En Verlangen Rond Misdaad En Straf. Den Haag, Boom Juridische uitgevers.

Bradford, Ben (2011), 'Convergence, not divergence? Trends and Trajectories in Public Contact and Confidence in the Police', in: *British Journal of Criminology* 51, pp. 179–200.

Bradford, Ben and Jonathan Jackson, and Elizabeth Stanko, (2009), 'Contact and confidence: revisiting the impact of public encounters with the police', in: *Policing and Society*, 19 (1), pp. 20-46.

Bradford, Ben (2011), 'Voice, Neutrality and Respect: Use of Victim Support services, Procedural Fairness and Confidence in the Criminal Justice System', in: *Criminology & Criminal Justice,* 11(4), pp. 345–366.

Braga (2005), 'Hot Spots Policing and Crime Prevention: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials', in: *Journal of Experimental Criminology,* 1(3), pp. 317–342.

Brink G. van den (2006), 'Politie en gezag. Historisch pleidooi voor een moderne benadering', in: Vijver, C. D. van der en F. Vlek (red.) (2007), *Legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning*, IPIT, Universiteit Twente en Politie en Wetenschap, Politiewetenschap nr. 34, Apeldoorn, pp.227-246.

Brown, Ben and Wm Reed Benedict (2002), 'Perceptions of the Police Past findings, Methodological Issues, Conceptual Issues and Policy Implications', in: *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management,* Vol. 25 No. 3, 2002, pp. 543-580.

Cao, L. Yung-Lien Lai en Ruohui Zhao (2012), 'Shades of blue: Confidence in the police in the world', in: *Journal of Criminal Justice* 40 (2012) 40–49.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2012) *Integrale Veiligheidsmonitor Landelijke rapportage (2011)*, Den Haag.

CEPOL (2006) Survey on European Police Education and Training.
http://www.cepol.europa.eu/fileadmin/website/TrainingLearning/Publications/SEPE_Final_Report.pdf.

Cheurprakobkit, S. (2000), 'Police-Citizen Contact and Police Performance Attitudinal Differences between Hispanics and Non-Hispanics', in: *Journal of Criminal Justice,* 28(4), pp. 325-336.

Crawford, Adam (2003), 'The pattern of policing in the UK: policing beyond the police', in: Tim Newburn (ed.), *Handbook of Policing*, pp. 136-168,Willan Publishing, Devon.

Dai, Mengyan, James Frank and Ivan Sun (2011), 'Procedural justice during police-citizen encounters: The effects of process-based policing on citizen compliance and demeanor', in: *Journal of Criminal Justice* 39, 159–168.

Decker, S. (1981), 'Citizen Attitudes Toward the Police: A Review of Past Findings and Suggestions For Future Policy', in: *Journal of Police Science and Administration*, 9:80-87.

Dijk. T. van e.a. (2007), *100%. Een onderzoek naar het vertrouwen van burgers in de politie.* Intomart, Amsterdam.

Dijk, T. van (2009), '100% Vertrouwen' , in: *CFK jaargids 2008,* pp. 130-133.

Egelkamp, M. e.a. (2003), *Naar een nieuwe barsheid! Beelden van dienders binnen en buiten de politie,* ES&E, Den Haag.

ESS (2012) Sampling guidelines (short) Round 5. Geraadpleegd op 20 mei 2012*,*
http://www.europeansocialsurvey.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=699&Itemid=80.

Eurobarometer 2008 Zie de website van de Europese Commissie, sectie Publieke Opinie (http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=2197&nationID=10,&startdate=2008.04&enddate=2008.04).

Eurostat, metadata on crime and criminal justice. Geraadpleegd op 18 mei 2012,
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/crim_esms.htm.

Fitzgerald, Rory, et. al. (2011), 'Developing European indicators of trust in justice', in: *European Journal of Criminology,* 8(4) 267–285.

Flight, S. e.a. (2006), *Vertrouwen in de politie. Een verkennend onderzoek*. DSP – groep BV, Amsterdam.

Goldsmith, Andrew (2005), 'Police reform and the problem of trust', in: *Theoretical Criminology* , Vol. 9(4): 443–470; 1362–4806.

Harcourt B.E. en Ludwig J. (2006), 'Broken Windows: New Evidence from New York City and a Five-City Social Experiment',in: *The University of Chicago Law Review*, 73(1), 271-320.

Hawdon, J.E., J. Ryan and S.P. Griffin (2003), 'Policing Tactics and Perceptions of Police Legitimacy', in: *Police Quarterly,* 6(4), 469-491.

Hohl, Katrin, Ben Bradford and Elizabeth A. Stanko (2010), 'Influencing trust and confidence in the London Metropolitan police. Results from an Experiment Testing the Effect of Leaflet Drops on Public Opinion'*, in:* British Journal of Criminology (2010) 50, 491–513.

Holdaway, Simon (2010), 'Understanding 'Trust' and 'Confidence': Problems Within and Out with Constabularies' in: *Policing*, Volume 4, Number 3, pp. 258–264.

Home Office (2006) *Memorandum submitted by the Home Office and the Department for Constitutional Affairs*. Geraadpleegd op 22 mei 2012, http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200506/cmselect/cmhaff/1703/6103111.htm

Jackson, Jonathan en Ben Bradford (2010), *Police Legitimacy: A Conceptual Review*, Available at SSRN: http://ssrn.com/abstract=1684507 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1684507.

Jackson, Jonathan, Ben Bradford, Katrin Hohl and Stephen Farrall (2009), 'Does the Fear of Crime Erode Public Confidence in Policing?', in: *Policing*, Volume 3, Number 1, pp. 100–111.

Jackson, Jonathan, et.al. (2012), 'Why do people comply with the law? Legitimacy and the Influence of Legal Institutions', in: *British Journal of Criminology* (2012) 52, 1051‑1071.

Jackson, J., et.al. (2011), 'Developing European indicators of trust in justice', in: *European Journal of Criminology,* 8(4), 267-285.

Jackson, Jonathan and Jason Sunshine (2007)*, '*Public Confidence in Policing. A Neo-Durkheimian Perspective', in: *British Journal of Criminology 47, 214–233.*

Jang, H.,Hee-Jong Joo, Jihong (Solomon) Zhao (2010), 'Determinants of public confidence in police: An international perspective', in: *Journal of Criminal Justice* 38, 57–68.

Kääriäinen, J.T. (2007), 'Trust in the Police in 16 European Countries', in: *European Journal of Criminology,* 4(4), 409.

Kansil, T. (2012) *Gezag uitgedaagd. Over populisme en politie*. Den Haag: Nederlandse School voor Openbaar Bestuur.

Kautt, Paula (2011), 'Public Confidence in the British Police: Negotiating the Signals From Anglo-American Research', in: *International Criminal Justice Review* 21(4) 353-382.

Kelling, G., Pate, A., Dieckman, D. en Brown, C. (1974) *The Kansas City Preventative Patrol Experiment*. Washington, DC: Police Foundation.

Kwak, Dae-Hoon, Claudia E. San Miguel and Diana L. Carreon (2012), 'Political legitimacy and public confidence in police. An analysis of attitudes toward Mexican police, in: *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management,* Vol. 35, No. 1, 2012 pp. 124-146.

Lammers, J. (2004), *Oordelen over de politie. Een analyse van de invloed van contacten op het oordeel van burgers over het functioneren van de politie,* IPIT, Universiteit Twente, Enschede.

Liqun Cao, Yung-Lien Lai, Ruohui Zhao (2012), 'Shades of blue: Confidence in the police in the world', in: *Journal of Criminal Justice* 40 (2012) 40–49.

Liu, Y. en Crank, J. (2010), ‘Attitudes toward the police: a critique and recommendations’, in: *Criminal Justice Studies: A Critical Journal of Crime, Law and Society,* 23(2), 99-117.

Maguire, Edward R. and Devon Johnson (2010), ‘Measuring public perceptions of the police’, in: *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* Vol. 33 No. 4, 2010, pp. 703-730.

McEwen, C.C.A. (1986), ‘In Search of Legitimacy: Toward an Empirical Analysis’, in: *Law & Policy,* 8(3), pp. 257-273.

Ministerie van Veiligheid en Justitie (2012), *Inrichtingsplan Nationale Politie* (concept), Versie: 1.3, Den Haag.

Nannestad, P. (2008), ‘What Have We Learned About Generalized Trust, If Anything?’ ,in: *Annual Review of Political Science*, 11(6), pp. 413-436.

Osborne, D. and T. Gaebler (1992), *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming Government,* Boston: Addison Wesley Publishing Company.

Reenen P. van (2007), ‘Politiële legitimiteit, paradigma’s en problemen’, in: Vijver, C. D. van der en F. Vlek (red.), *Legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning*. IPIT, Universiteit Twente en Politie en Wetenschap. Reeks Politiewetenschap, nr. 34, Apeldoorn, pp. 133-183.

Reenen, P. van (2012), *De effectiviteit van de politie en haar legitimiteit: studies tegen het licht gehouden De stand van kennis en onderzoek, deel II.* Politie & Wetenschap, Apeldoorn.

Reiner, R. (2000), *The Politics of the Police,* Oxford University Press, Oxford.

Ren. L., Cao, L., Lovrich, N. en Gaffney, M. (2005), ‘Linking Confidence in the Police with the Performance of the Police: Community Policing can make a Difference’, in: *Journal of Criminal Justice,* 33(1), 55-66.

Reuss-Ianni, E. (1983), *Two cultures of policing: street cops and management cops*, New Brunswick, Transaction Books, London.

Ringeling, Arthur, *Het imago van de overheid; de beoordeling van prestaties van de publieke sector, Elsevier,* Den Haag, 2004.

Ringeling, A.B. en A. van Sluis (2011), *Verkenning naar het thema ‘gezag’; Een verkennende studie voor de strategische onderzoeksagenda van de Politieacademie,* Apeldoorn, Politieacademie.

Ringeling, A.B., A. van Sluis en A. Smit (2011), *De professionalisering van de politie. Een verkennende studie als basis voor Gezag, Positie en Prestaties*, Apeldoorn, Politieacademie.

Röder, A. en P. Mühlau (2012), ‘What Determines the Trust of Immigrants in Criminal Justice Institutions in Europe?, in: *European Journal of Criminology.* 9(4), 370-387.

Rosenbaum, D.P., Schuck, A.M., Costello, S.K., Hawkins, D.F. en Ring, M.K. (2005), ‘Attitudes Toward the Police: The Effects of Direct and Vicarious Experience’,in: *Police Quarterly,* 8(3), 343-365.

Rosenthal, U., e.a. (1999), ‘Politie en staat’, in: Fijnaut, C.J.C.F., E.R. Muller en U. Rosenthal (red.), *Politie: Studies over haar werking en organisatie*, pp 3-25. Samsom, Alphen aan den Rijn.

Rosenthal U. (2006), ‘Verschuivingen in legitimiteit en gezag. Van aureool tot rauwe, alledaagse werkelijkheid’, in; Vijver, C. D. van der en F. Vlek (red.) (2007), *Legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning*. IPIT, Universiteit Twente en Politie en Wetenschap. Reeks Politiewetenschap, nr. 34, Apeldoorn, p. 249-262.

Sampson R.J. en Cohen, J. (1988), ‘Deterrent Effects of the Police on Crime: A Replication and Theoretical Extension’, in: *Law & Society Review*, 22(1), 163-190.

SCP (2004), *Public Sector Performance. An international comparison of education, health care, law and order and public administration,* Den Haag: SCP-publication.

Skogan, W.G. (1990), *Disorder and Decline: Crime and the Spiral of Decay in American Neighborhoods*. New York: Free Press.

Skogan, W.G. (1995) 'Community Policing in the United States'. In: J. Brodeur (red.), Aldershot: Avebury, *Comparisons in Policing: An International Perspective.* pp. 86-111.

Skogan, W.G. en Hartnett, S.M. (1997) *Community Policing. Chicago Style.* Oxford: Oxford University Press.

Skogan, Wesly & Kathleen Frydl (2004),*Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence.* National Research Council Committee to Review Research on Police Policy & Practices, Washington, DC: National Academies Press.

Skogan, W.G. (2006) ’Asymmetry in the impact of encounters with the police, in: *Policing and Society*, 16/2:99-126.

Sindall, Katy, Patrick Sturgis and Will Jennings (2012), ‘Public Confidence in the Police. A Time-Series Analysis’, *in:* British Journal of Criminology, (2012) **52**, 744–764.

Sluis, van, A. en Cachet L. (2007), ‘Police, Policing and Governance in The Netherlands and in the United Kingdom’, in: Bekkers, V. Dijkstra, G. Edwards, A and Fenger, M. (red.), *Governance and the Democratic Deficit, pp.* 107-124, Hampshire: Ashgate Publishing limited.

Sluis, van, A., Ringeling, A. and Frevel, B. (2009), ‘Evolving Patterns in the Police Systems of North Rhine-Westphalia, The Netherlands and England & Wales’, in: *German Policy Studies,* 5(2), 145-168.

Stokkom, B. van (2005), *Beledigd in Amsterdam: verbaal geweld tussen politie en publiek,* Kluwer Alphen aan de Rijn.

Stokkom B. van e.a. (red.) (2010), *De politie en haar opdracht: de kerntakendiscussie voo*rbij. Maklu/SMVP, Antwerpen, Dordrecht.

Stokkom, B. van, e.a. (2010), ‘Orde handhaven en vrede bewaren. Waarom de belangrijkste politietaak weinig prestige heeft’, in: B. van Stokkom B. e.a. (red.), *De politie en haar opdracht: de kerntakendiscussie voo*rbij. Maklu/SMVP, Antwerpen, Dordrecht, pp. 130-163.

Straver R. (2006), ‘Onveiligheid en de legitimiteit van de politie’, in: Vijver, C. D. van der en F. Vlek (red.) (2007), *Legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning*, IPIT, Universiteit Twente en Politie en Wetenschap, Reeks Politiewetenschap, nr. 34, Politie en Wetenschap, Apeldoorn, pp. 187-226.

Sunshine, J en Tyler, T.R. (2003), ‘The role of procedural justice and legitimacy in shaping public support for policing, in: *Law & Society Review*, 37(3), 513-548.

Terpstra, J. en W. Trommel (2006), *Het nieuwe bedrijfsmatige denken bij de politie; analyse van een culturele transformatie in ontwikkeling,* Reeks Politiewetenschap, nr. 33, Politie en Wetenschap, Apeldoorn.

Terpstra, J. en W. Trommel (2009), ‘Police managerialization and presentational strategies’. *Policing*, Vol. 32, no. 1, 2209, pp. 128 – 143.

Terpstra, J., e.a. (2010), ‘Inleiding: de opdracht van de politie’, in: B. van Stokkom e.a. (red.), *De politie en haar opdracht: de kerntakendiscussie voorbij*, Maklu/SMVP, Antwerpen, Dordrecht, , pp. 7-23.

Terpstra, J. (2010), ‘Dwang, moraal, probleemgerichtheid en legitimiteit: over kernelementen in de opdracht van de politie’, in: B. van Stokkom e.a. (red.) , *De politie en haar opdracht: de kerntakendiscussie voo*rbij. Maklu/SMVP, Antwerpen, Dordrecht, pp. 97-116.

Terpstra, J. (2009), ‘Politiecultuur en politiepraktijken: empirische en theoretische kanttekeningen bij een kernbegrip’, in: G. Meershoek (red.), *Politiestudies: terugblik en vooruitblik. Een bundel essays voor Kees van der Vijver,* Dordrecht, pp. 133-152.

Terpstra J. (2010b), *De maatschappelijke opdracht van de politie. Over identiteit en kernelementen van politiewerk,* Boom Juridische uitgevers, Den Haag.

Trojanowicz, R. C. (1986), ‘Evaluating a neighborhood foot patrol program’, in: Rosenbaum, D.P. (red.), *Community Crime Prevention: Does it Work,* London: Sage, pp. 157-178.

Tyler, T.R. (1990), *Why people obey the law*. Yale University Press, New Haven

Tyler, T.R. (1997), ‘The Psychology of Legitimacy: A Relational Perspective on Voluntary Deference to Authorities’, in: *Personality and Social Psychology Review,* 1(4), 323-345.

Tyler, T.R. and Y.J. Huo (2002) *Trust in the Law: Encouraging Public Cooperation with the Police and Courts.* Vol. 5. London: Russell Sage Foundation Publications.

Tyler, T.R. (2003), ‘The Role of Procedural Justice and Legitimacy in Shaping Public Support for Policing’, in: *Law & Society Review*, Vol. 37(3), pp. 513-548

Tyler, T.R. (2003), ‘Procedural Justice. Legitimacy. and the Effective Rule of Law’, in: *Crime & Justice,* 30, 283-357.

Tyler, T.T.R. (2005), ‘Policing in Black and White: Ethnic Group Differences in Trust and Confidence in the Police’, in: *Police quarterly,* 8(3), 322-342.

Tyler, Tom R. en Jeffrey Fagan (2008) Legitimacy and cooperation: Why do people help the police fight crime in their communities?, in: *Law & Legal Theory Working Paper Group,* Paper Number 06-99.

Tyler, Tom R., (2011), 'Trust and legitimacy: Policing in the USA and Europe', in: *European Journal of Criminology,* July 1, 2011 8: 254-266.

Van de Walle S. (2004), *Perceptions of Administrative Performance: The Key to Trust in Government?*, proefschrift Katholieke Universiteit, Leuven.

Van de Walle, S., Van Roosbroek, S., & Bouckaert, G. (2008). 'Trust in the public sector: Is there any evidence for a long-term decline?', in: *International Review of Administrative Sciences*, 74 (1): 45-62.

Van de Walle, S., & Raine, J. (2008) *Explaining attitudes towards the justice system in the UK and Europe,* Ministry of Justice Research Series 9/08. London: Ministry of Justice.

Van de Walle, S. (2009), 'Confidence in the criminal justice system: Does experience count?', in: *British Journal of Criminology*, 49(3): 384-398.

Van de Walle, S. (2011), *New Public Management: Restoring the Public Trust Through Creating distrust?, in*n: Christensen, T. & Lægreid, P. (eds), Ashgate Research Companion to New Public Management. Aldershot: Ashgate, pp. …….

Van de Walle, Steven en Frédérique Six (2011), 'Active trust and active distrust: why studying distrust is important', *Paper for the 8th Annual JCPA/ICPA-Forum Workshop,* Lee Kuan Yew School of Public Policy, National University of Singapore, 27-29 April 2011.

Van de Walle, Steven (2011) The role of trust in public services and public sector reform, Chapter for INA Public Administration Handbook????

Vijver, C. D. (2007), 'Legitimiteit, gezag en politie; een verkenning van hedendaagse dynamiek', in: C. D. van der Vijver en F. Vlek (red.) (2007), *Legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning*, IPIT, Universiteit Twente en Politie en Wetenschap. Reeks Politiewetenschap nr. 34, Apeldoorn, pp. 15-132.

Vijver, C.D. van der en F. Vlek (2006), 'Epiloog', in: C. D. van der Vijver en F. Vlek (red.) (2007) *Legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning*, IPIT, Universiteit Twente en Politie en Wetenschap, Reeks Politiewetenschap nr. 34, Apeldoorn, pp. 297-311.

Vijver, Kees van der, Peter Geurts en Olga Zoomer (2009), *De tevredenheid met het laatste politiecontact*, IPIT/ Politie en Wetenschap, Enschede, Apeldoorn

Vlek F. en K. Loef (red.) (2007), *Burgers over blauw: een lastige klant gehoord; beelden, verwachtingen en ervaringen van burgers met betrekking tot de politie nader belicht.*

Vries, M.S. de, en C.D. van der Vijver (2002), *Beelden van gezag bij de bevolking en bij de politie,* SMVP, Dordrecht.

Weber, M. (1978), *Economy and Society: Volume Two*. Berkley: University of California Press.

Weitzer, R.R. and Tuch, S.A. (2005), 'Determinants of Public Satisfaction with the Police', in: *Police quarterly,* 8(3), 279-297.

Wells, William (2007), 'Type of contact and evaluations of police officers: The effects of procedural justice across three types of police–citizen contacts', in: *Journal of Criminal Justice* 35, 612–621.

Wentz, E.A. & Schlimgen, K.A. (2012), 'Citizens' perceptions of police service and police response to community concerns', in: *Journal of Crime and Justice,* 35(1), pp. 114-133.

Weyers H. en M. Hertogh (2007), *Legitimiteit betwist; Een verkennend literatuuronderzoek naar de ervaren legitimiteit van het justitieoptreden,* Groningen.

Willis, James J. (2011), 'Enhancing police legitimacy by integrating Compstat and community policing, in: *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* , Vol. 34 No. 4, 2011, pp. 654-673.

Wilson, J. Q. and Kelling, G. L. (1982), 'Broken windows: the police and neighborhood safety', in: *The Atlantic Monthly,* March, pp. 29-38.

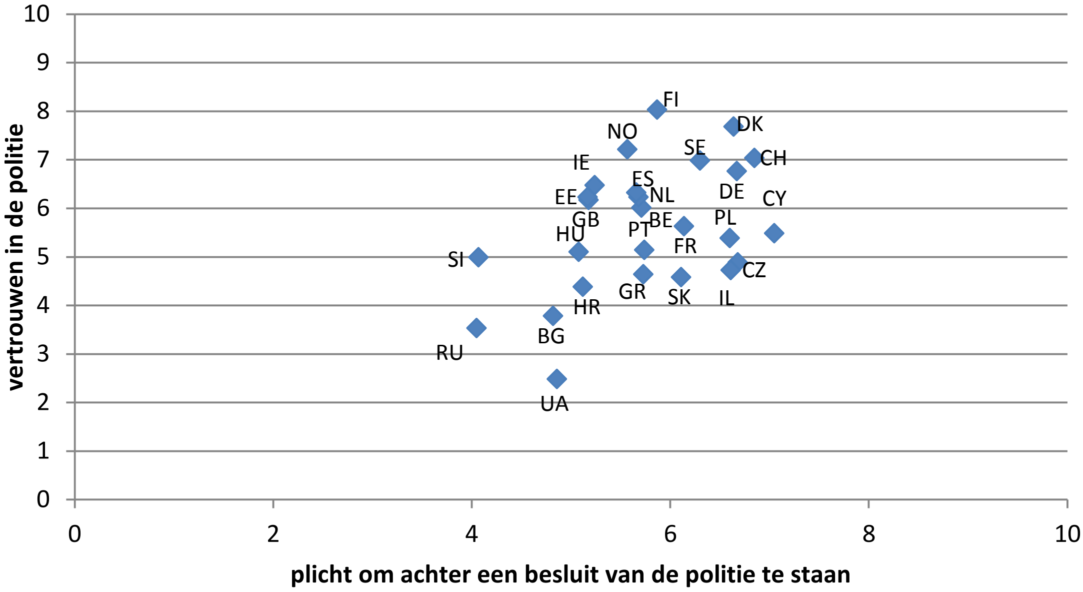
Xu, L., Fiedler, M.L, Flaming, K.H. (2005) 'Discovering the Impact of Community Policing: The Broken Windows Thesis, Collective Efficacy, and Citizens' Judgment', in: *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 42(2), pp. 147-186.

Zhao, J. Schneider, M and Thurman, Q. (2002), ;The effect of police presence on public fear reduction and satisfaction: A review of the literature', in: *The Justice Professional*, 15(3), pp. 273-299.

Zmerli, S. and K. Newton (2008), 'Social Trust and Attitudes Toward Democracy'*,* in: *Public opinion Quarterly,* 72(4), pp. 706-724.

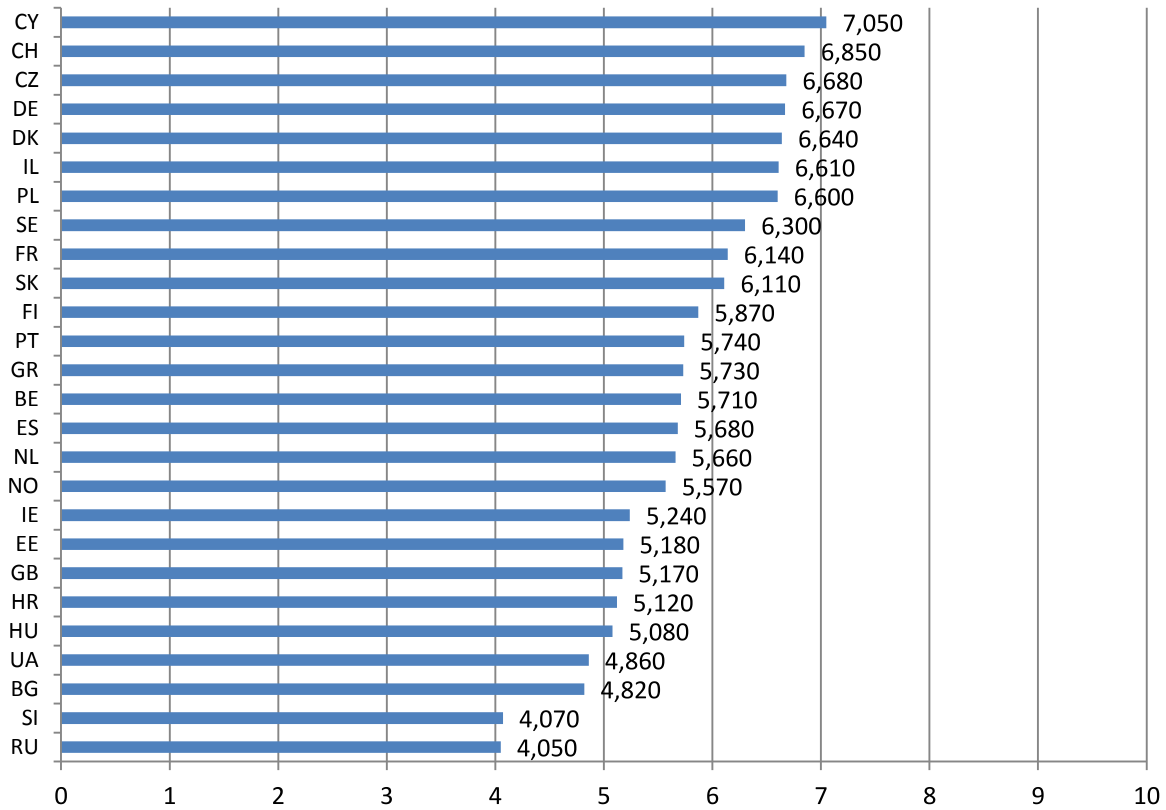
Appendix 1 Scatterplots vertrouwen en gedrag

Figuur 16: Scatterplot van vertrouwen in de politie en de plicht om achter een besluit van de politie te staan

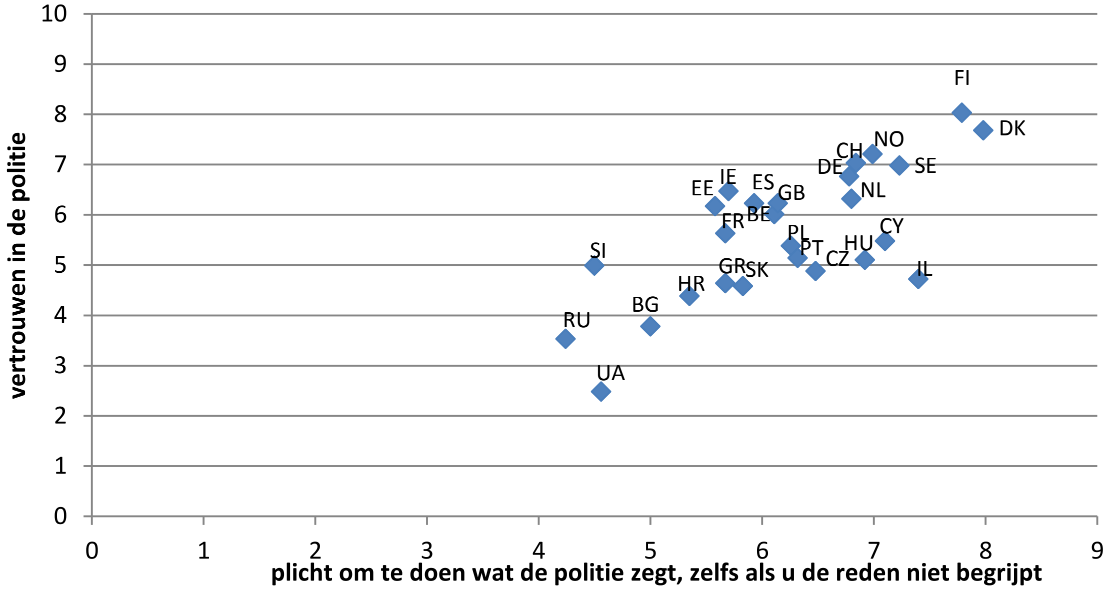
Bron: European Social Survey 2010
Originele vraag: Nu volgen enkele vragen over uw plicht tegenover de politie in Nederland. Gebruik deze kaart waar 0 helemaal niet uw plicht betekent en 10 volledig uw plicht betekent. ... achter de besluiten van de politie te staan, zelfs als u het er niet mee eens bent.

Figuur 17: Gemiddelde score op plicht om achter besluiten van de politie te staan

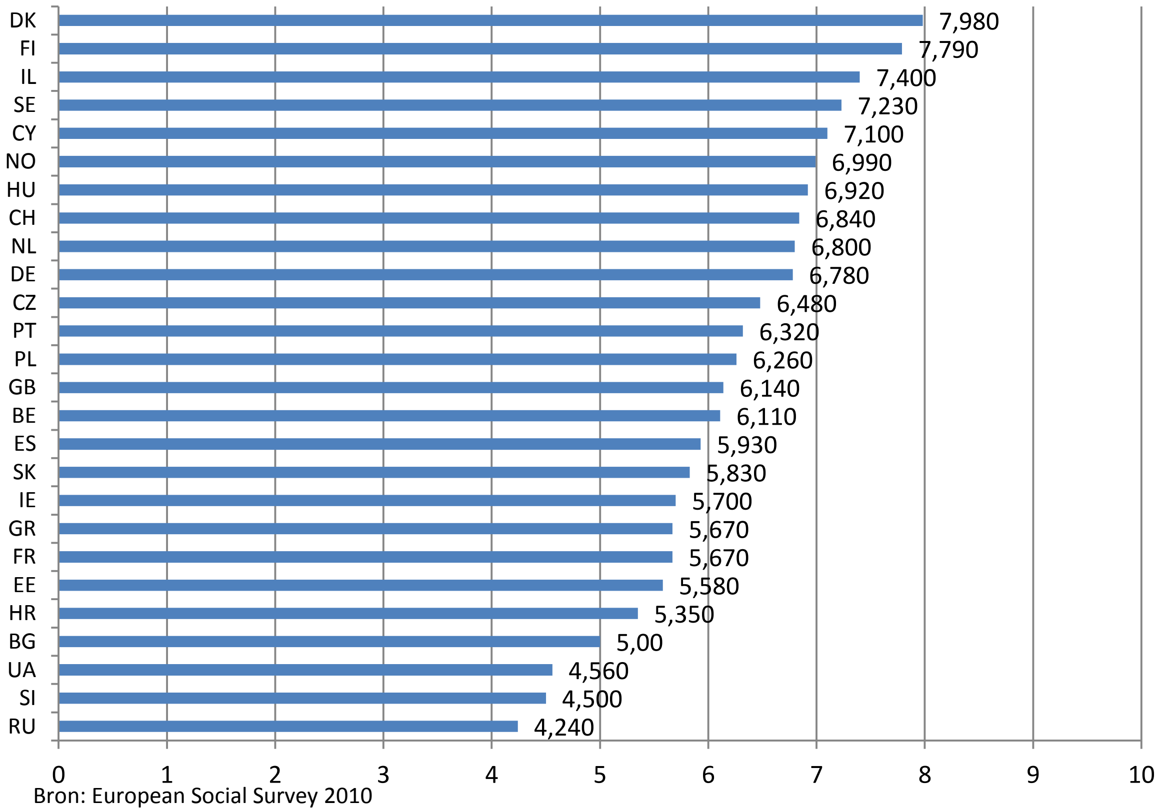
Bron: European Social Survey 2010
Originele vraag: Nu volgen enkele vragen over uw plicht tegenover de politie in Nederland. Gebruik deze kaart waar 0 helemaal niet uw plicht betekent en 10 volledig uw plicht betekent. ... achter de besluiten van de politie te staan, zelfs als u het er niet mee eens bent.

Figuur 18: Scatterplot van vertrouwen in de politie en '… de plicht om te doen wat de politie zegt zelfs als u de reden niet begrijpt'.

Bron: European Social Survey 2010
Originele vraag: Nu volgen enkele vragen over uw plicht tegenover de politie in Nederland. Gebruik deze kaart waar 0 helemaal niet uw plicht betekent en 10 volledig uw plicht betekent... te doen wat de politie zegt, zelfs als u de redenen niet begrijpt of u het er niet mee eens bent?

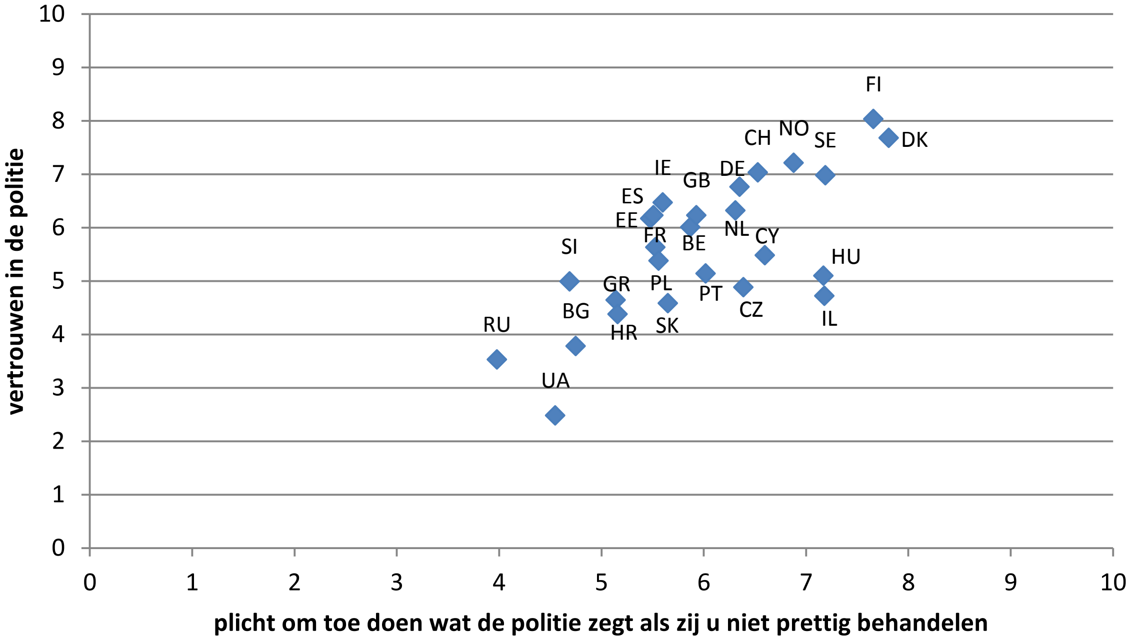
Figuur 19: Gemiddelde score op plicht om te doen wat de politie zegt als u de reden niet begrijpt

Bron: European Social Survey 2010

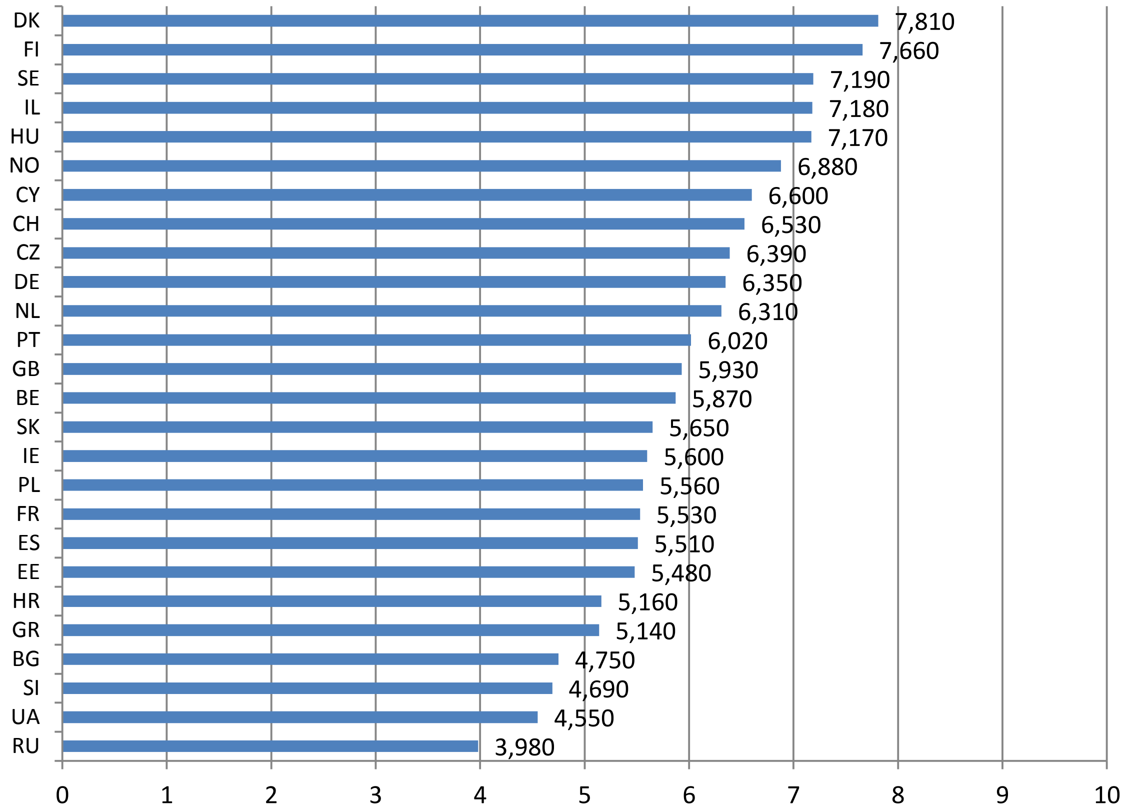
Originele vraag: Nu volgen enkele vragen over uw plicht tegenover de politie in Nederland. Gebruik deze kaart waar 0 helemaal niet uw plicht betekent en 10 volledig uw plicht betekent... te doen wat de politie zegt, zelfs als u de redenen niet begrijpt of u het er niet mee eens bent?

Figuur 20: Scatterplot van vertrouwen in de politie en '… de plicht om te doen wat de politie zegt als ze u niet prettig behandelen'.

Bron: European Social Survey 2010
Originele vraag: Nu volgen enkele vragen over uw plicht tegenover de politie in Nederland. Gebruik deze kaart waar 0 helemaal niet uw plicht betekent en 10 volledig uw plicht betekentte doen wat de politie zegt, zelfs als u de manier waarop ziju behandelt niet prettig vindt.

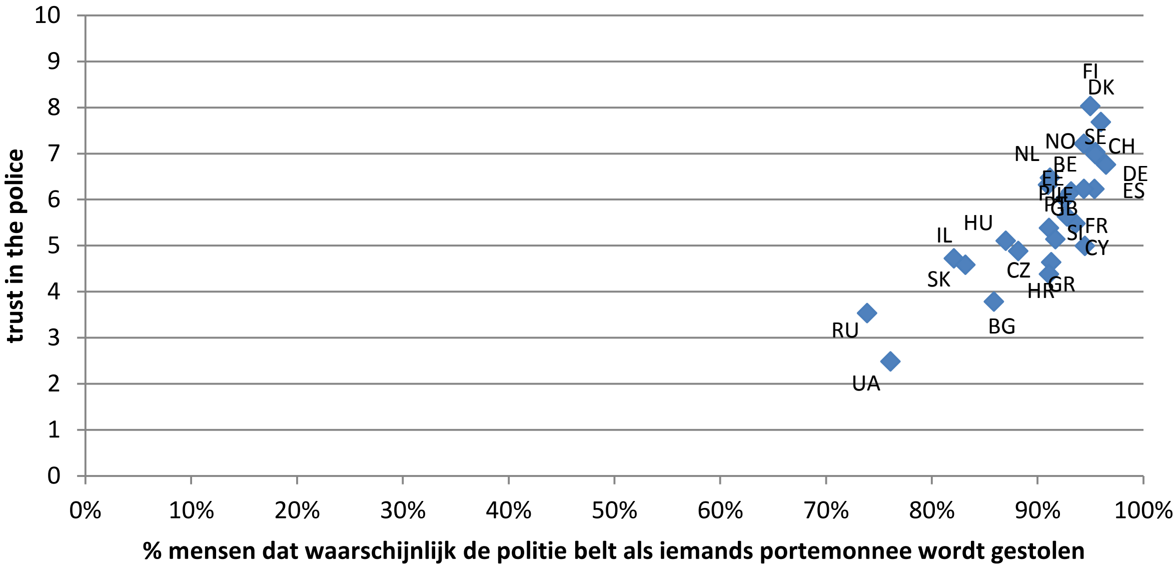
Figuur 21: Gemiddelde score op de plicht om te doen wat de politie zegt als ze u niet prettig behandelen

Bron: European Social Survey 2010

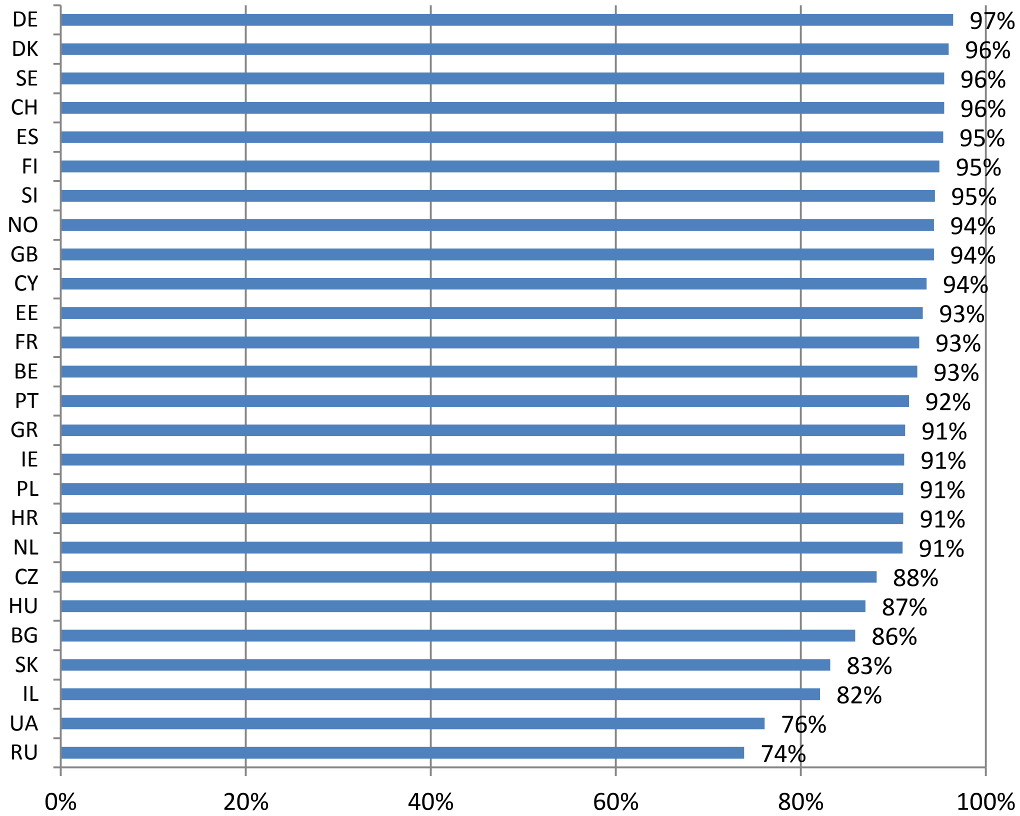
Originele vraag: Nu volgen enkele vragen over uw plicht tegenover de politie in Nederland. Gebruik deze kaart waar 0 helemaal niet uw plicht betekent en 10 volledig uw plicht betekentte doen wat de politie zegt, zelfs als u de manier waarop zij u behandelt niet prettig vindt.

Figuur 22: Scatterplot van vertrouwen in de politie en waarschijnlijkheid dat iemand de politie belt

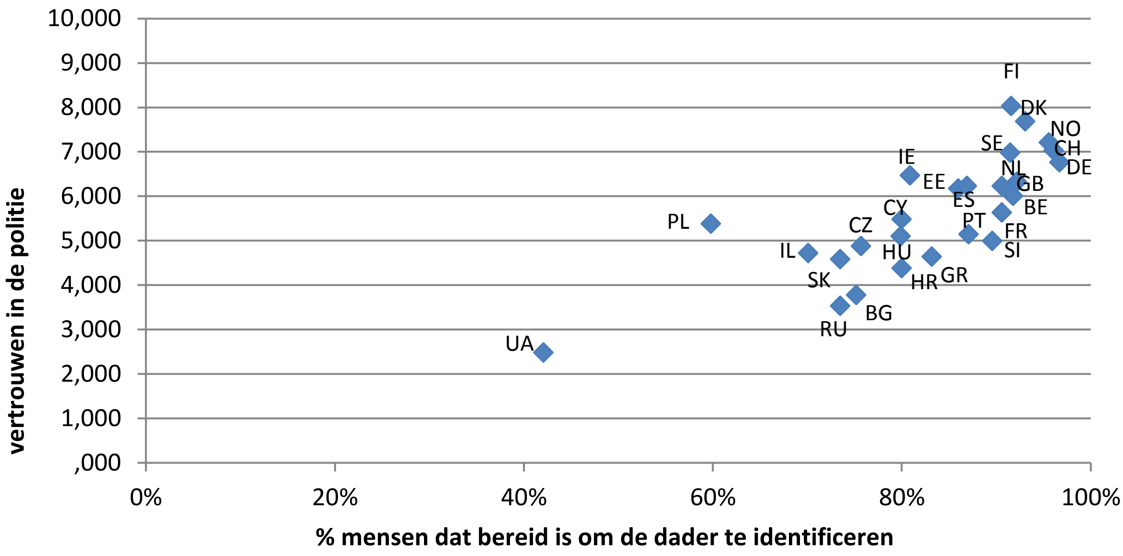
Bron: European Social Survey 2010
Originele vraag: Stel dat u op straat bent en u ziet iemand een man omverduwen en zijn portemonnee stelen. Hoe waarschijnlijk is het dat u de politie zou bellen? Dat is helemaal niet waarschijnlijk, niet erg waarschijnlijk, waarschijnlijk, of, erg waarschijnlijk. Waarschijnlijk en erg waarschijnlijk zijn samengevoegd in de categorie waarschijnlijk

Figuur 23: Percentage mensen dat waarschijnlijk de politie belt als iemands portemonnee wordt gestolen

Bron: European Social Survey 2010
Originele vraag: Stel dat u op straat bent en u ziet iemand een man omverduwen en zijn portemonnee stelen. Hoe waarschijnlijk is het dat u de politie zou bellen? Dat is helemaal niet waarschijnlijk, niet erg waarschijnlijk, waarschijnlijk, of, erg waarschijnlijk. Waarschijnlijk en erg waarschijnlijk zijn samengevoegd in de categorie waarschijnlijk

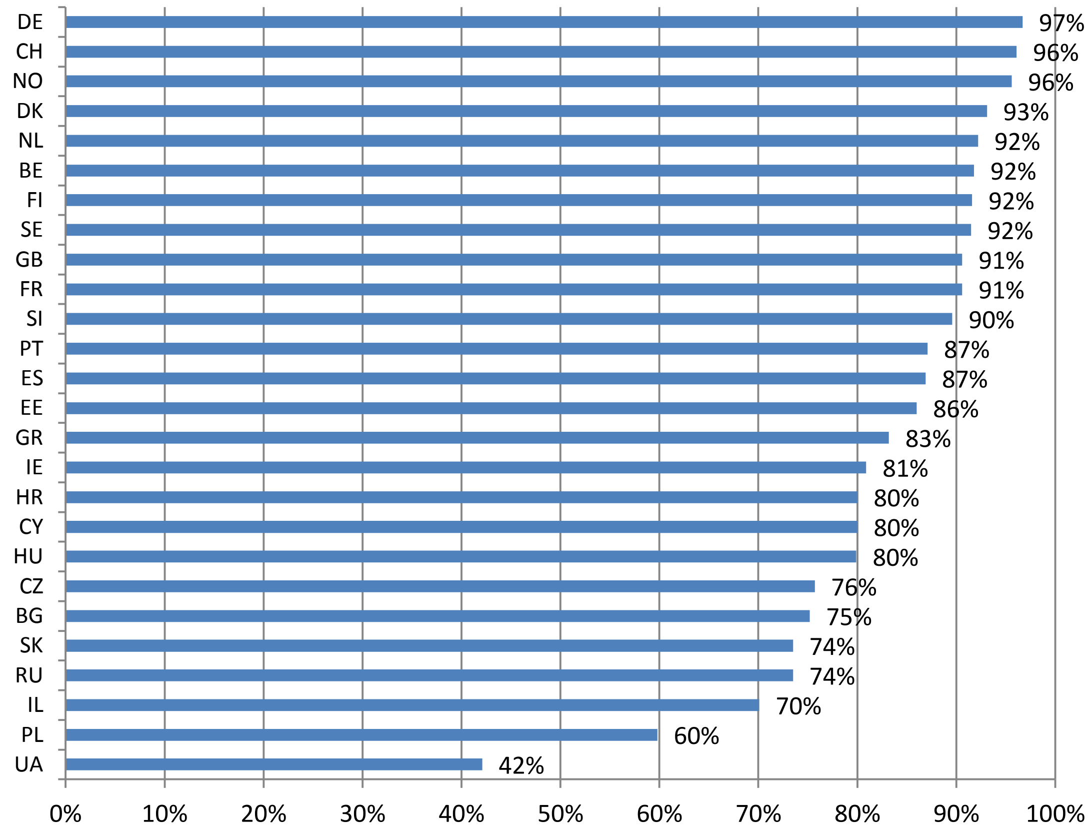
Figuur 24: Scatterplot van vertrouwen in de politie en percentage mensen dat bereid is om de dader te identificeren

Bron: European Social Survey 2010

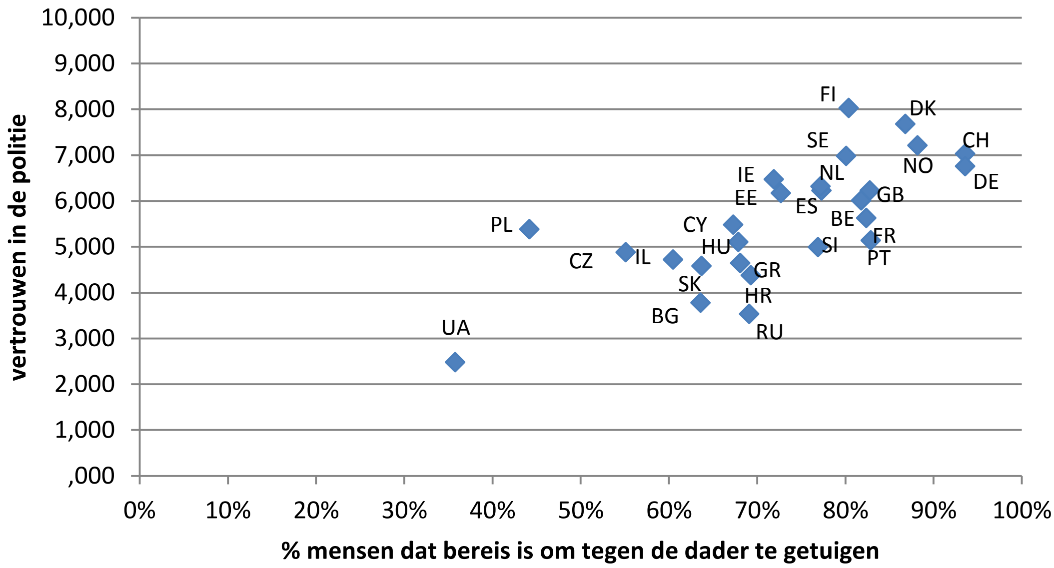
Originele vraag: Hoe bereidwillig zou u zijn om de dader te identificeren? …helemaal niet bereidwillig zijn, niet erg bereidwillig zijn, Bereidwillig zijn, of, erg bereidwillig zijn? bereidwillig en erg bereidwillik zijn samengevoegd tot de categorie bereidwillig

Figuur 25: Percentage mensen dat bereid is om de dader te identificeren

Bron: European Social Survey 2010
Originele vraag: Hoe bereidwillig zou u zijn om de dader te identificeren? …helemaal niet bereidwillig zijn, niet erg bereidwillig zijn, Bereidwillig zijn, of, erg bereidwillig zijn? bereidwillig en erg bereidwillik zijn samengevoegd tot de categorie bereidwillig

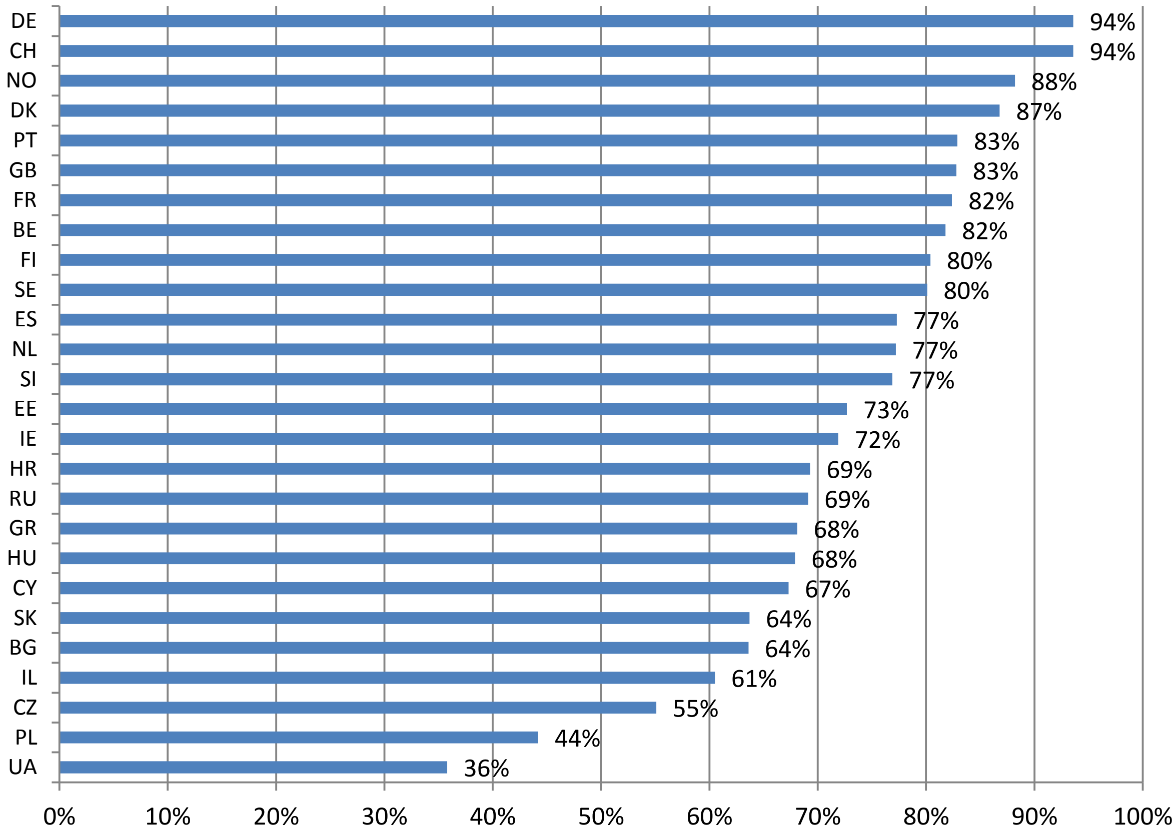
Figuur 26: Scatter plot van vertrouwen in de politie en bereidheid om tegen de dader te getuigen

Bron: European Social Survey 2010

Originele vraag: En hoe bereidwillig zou u zijn om te getuigen in de rechtbank tegen de beschuldigde? Zou u… helemaal niet bereidwillig zijn, niet erg bereidwillig zijn, Bereidwillig zijn, of, erg bereidwillig zijn? bereidwillig en erg bereidwillik zijn samengevoegd tot de categorie bereidwillig

Figuur 27: Percentage mensen dat bereid is om tegen de dader te getuigen

Appendix 2: Factoranalyse schalen afhankelijke variabele

Tabel 6

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Cronbach's Alpha
In hoeverre is het uw plicht om achter de besluiten van de politie te staan, zelfs als u het er niet mee eens bent?	-.006	.797	.072	Bereidheid om te gehoorzamen
In hoeverre is het uw plicht om te doen wat de politie zegt, zelfs als u de redenen niet begrijpt of u het er niet mee eens bent?	.001	.941	-.038	Cronbach's α=.870
In hoeverre is het uw plicht om te doen wat de politie zegt, zelfs als u de manier waarop zij u behandelt niet prettig vindt?	.008	.912	-.037	
Hoe succesvol denkt u dat de politie is in het voorkomen van misdrijven in Nederland waarbij geweld wordt gebruikt of met geweld wordt gedreigd?	.066	.012	.863	Perceptie van politieprestaties
Hoe succesvol denkt u dat de politie is in het aanhouden van mensen die inbraken plegen?	-.044	-.007	.929	Cronbach's α=.800
De politie heeft over het algemeen hetzelfde gevoel als ik over wat goed en fout is.	-.892	.014	.054	Morele overeen-stemming
De politie verdedigt waarden die belangrijk zijn voor mensen zoals ik.	-.876	.000	.011	
Over het algemeen sta ik achter de manier waarop de politie doorgaans optreedt.	-.773	-.026	-.095	Cronbach's α=.810
% variantie	45.30%	19.14%	12.84%	
Eigenvalue	3.624	1.531	1.027	

Principal Component Analyse, Oblimin rotatie.

Appendix 3: Determinanten van vertrouwen en legitimiteit in Nederland (ESS, 2010) (Tabel 7)

	vertrouwen in de politie			bereidheid om te gehoorzamen			perceptie van politieprestaties			morele overeenstemming met de politie		
	b	Std. ε	Bèta	b	Std. ε	Bèta	b	Std. ε	Bèta	b	Std. ε	Bèta
Intercept	5.872***	.148		19.639***	.520		9.545***	.265		10.844***	.159	
Geslacht (ref. = man)	.115	.090	.032	-1.205***	.316	-.100	.402*	.160	.066	-.037	.096	-.010
Leeftijd	.010**	.003	.089	.020*	.010	.056	.007	.005	.036	.017***	.003	.148
Onderwijsniveau (ref. = < hoger middelbaar onderwijs)												
Hoger middelbaar onderwijs, onder of bovenbouw	.330**	.119	.077	.415	.419	.029	-.256	.212	-.036	.227	.127	.052
Beroepsonderwijs	.361*	.171	.055	.361	.599	.017	-.463	.305	-.043	.177	.183	.027
Hoger onderwijs, Bachelor of hoger	.508	.125	.125	.031	.438	.002	-.885***	.223	-.130	.150	.133	.036
Inkomen	.012	.019	.018	.078	.066	.035	-.014	.033	-.013	.022	.020	.032
Woonplaats (ref. = een grote stad)												
Voorsteden of buitenwijken van een grote stad	-.293	.171	-.047	-.785	.605	-.038	-.305	.305	-.030	.029	.183	.005
Een kleine stad	-.138	.128	-.033	-.936*	.448	-.068	-.228	.228	-.033	-.259	.136	-.061
Een dorp	-.117	.119	-.031	-.167	.416	-.014	-.374	.213	-.060	.144	.127	.038
Een boerderij of woning op het platteland	.072	.266	.007	.304	.931	.009	-.443	.468	-.026	.025	.288	.002
Algemeen vertrouwen	.255***	.023	.282	.267**	.080	.090	.260***	.041	.170	.111***	.025	.119
Hoe vaak laat de politie zich omkopen? (ref. = niet vaak)												
Vaak	-.677***	.151	-.111	-1.393*	.531	-.069	-.480	.273	-.047	-.943***	.161	-.151
Weet ik niet	-.595***	.218	-.067	-1.830*	.787	-.061	-.821	.427	-.051	-.920***	.250	-.094
Door politie geïnitieerde ervaring (ref. = geen ervaring)	-.079	.069	-.029	.341	.254	.036	.094	.129	.020	.085	.073	.030
Ervaring - Slachtofferschap (ref. = geen slachtofferschap)	.198*	.093	.053	-.300	.324	-.024	.458**	.164	.074	.074	.098	.019
N			1461			1448			1414			1439
Adjusted R square			.135			.031			.044			.075

**ρ< 0.01; * ρ< 0.05

Appendix 4: Determinanten van vertrouwen in de politie, multi-level analyse (model 1.1, 1.2, 1.3)

Tabel 8

	Model 1.1 [a]			Model 1.2			Model 1.3		
	b	Std. ε	Bèta	b	Std. ε	Bèta	B	Std. ε	Bèta
Intercept	5.974**	0.263		4.206**	0.169		4.333**	0.173	0.000
Geslacht (ref. = man)	0.141**	0.045	0.03	0.155**	0.036	0.031	0.166**	0.035	0.033
Leeftijd	0.011**	0.003	0.08	0.005	0.002	0.037	0.006*	0.002	0.041
Onderwijsniveau (ref. = < hoger middelbaar onderwijs)									
Hoger middelbaar onderwijs, onder of bovenbouw	0.031	0.054	0.01						
beroepsonderwijs	0.119	0.065	0.02						
Hoger onderwijs, Bachelor of hoger	0.170	0.082	0.03						
Inkomen	0.065**	0.010	0.07						
Woonplaats (ref. = een grote stad)									
Voorsteden of buitenwijken van een grote stad	-0.049	0.086	-0.01						
Een kleine stad	-0.097	0.061	-0.02						
Een dorp	0.031	0.051	0.01						
Een boerderij of woning op het platteland	-0.019	0.112	0.00						
Algemeen vertrouwen				0.115**	0.005	0.268	0.115**	0.005	0.268
Hoe vaak laat de politie zich omkopen? (ref. = niet vaak)									
Vaak				-1.044**	0.087	-0.170	-1.046**	0.087	-0.171
Weet ik niet				-0.231**	0.044	-0.031	-0.220**	0.045	-0.029
Door politie geïnitieerde ervaring (ref. = geen ervaring)				0.089**	0.022	0.021			
Ervaring - Slachtofferschap (ref. = geen slachtofferschap)				0.123**	0.024	0.025			
Aantal moorden per 100.000							0.236	0.463	0.036
Politie ambtenaren per 100.000							-0.004	0.002	-0.158
Politiescholen per 1.000.000							-1.301**	0.523	-0.153
Territoriale decentralisatie (ref. = gecentraliseerd)									
Gemiddeld							0.950	0.516	0.122
Gedecentraliseerd							-0.227	0.451	-0.037
N	22,663			30,535			30,535		
Akaike's Information Criterion (df)	100,564			132,966			133,003		

**ρ< 0.01; * ρ< 0.05

Appendix 5: Determinanten van 'bereidheid om te gehoorzamen', multi-level analyse (model 2.1, 2.2, 2.3)

Tabel 9

	Model 2.1 [a]			Model 2.2			Model 2.3		
	b	Std. E	Bèta	b	Std. ε	Bèta	b	Std. ε	Bèta
Intercept	18,057**	0,608		16,442**	0,444		16,153**	0,500	
Geslacht (ref. = man)	-0,157	0,131	-0,011						
Leeftijd	-0,124**	0,092	-0,009	0,017**	0,006	0,044	0,017**	0,006	0,043
Onderwijsniveau (ref. = < hoger middelbaar onderwijs)									
Hoger middelbaar onderwijs, onder of bovenbouw	0,163	0,158	0,011	0,004	0,163	0,000	0,006	0,160	0,000
beroepsonderwijs	0,520**	0,172	0,023	0,371	0,235	0,016	0,373	0,233	0,016
Hoger onderwijs, Bachelor of hoger	0,442*	0,190	0,025	0,050	0,243	0,003	0,052	0,241	0,003
Inkomen	0,104*	0,046	0,041						
Woonplaats (ref. = een grote stad)									
Voorsteden of buitenwijken van een grote stad	0,221	0,284	0,010						
Een kleine stad	0,066	0,163	0,004						
Een dorp	0,013	0,139	0,001						
Een boerderij of woning op het platteland	0,655	0,393	0,024						
Algemeen vertrouwen				0,133**	0,016	0,107	0,133**	0,016	0,106
Hoe vaak laat de politie zich omkopen? (ref. = niet vaak)									
Vaak				-2,077**	0,214	-0,118	-2,080**	0,214	-0,118
Weet ik niet				-0,013	0,265	-0,001	-0,015	0,266	-0,001
Door politie geïnitieerde ervaring (ref.= geen ervaring)				1,350	1,114	0,072			
Ervaring - Slachtofferschap (ref. = geen slachtofferschap)				-0,052	0,071	-0,004			
Aantal moorden per 100.000				0,091	0,080	0,006	1,873	1,336	0,100
Politie ambtenaren per 100.000							0,000	0,006	0,000
Politiescholen per 1.000.000							-0,095	1,502	-0,004
Territoriale decentralisatie (ref. = gecentraliseerd)									
Gemiddeld							0,165	1,480	0,007
Gedecentraliseerd							1,661	1,300	0,094
N	22.095			29.443			29.443		
Akaike's Information Criterion (df)	147.275 (22)			196.191 (20)			196.195 (22)		

**ρ< 0.01; * ρ< 0.05

Appendix 6: Determinanten van 'perceptie van politieprestaties', multi-level analyse (model 3.1, 3.2, 3.3)

Tabel 10

	Model 3.1[a]			Model 3.2			Model 3.3		
	b	Std. ε	Bèta	b	Std. ε	Bèta	b	Std. ε	Bèta
Intercept	10,234**	0,213		8,003**	0,211		8,566**	0,221	
Geslacht (ref. = man)	0,205**	0,049	0,028	0,174**	0,041	0,023	0,208**	0,041	0,028
Leeftijd	0,016**	0,004	0,075	0,007	0,003	0,034	0,009*	0,003	0,043
Onderwijsniveau (ref = < hoger middelbaar onderwijs)									
Hoger middelbaar onderwijs, onder of bovenbouw	-0,277*	0,104	-0,036	-0,362**	0,084	-0,046	-0,396**	0,085	-0,051
beroepsonderwijs	-0,496**	0,101	-0,043	-0,653**	0,095	-0,054	-0,725**	0,094	-0,060
Hoger onderwijs, Bachelor of hoger	-0,717**	0,113	-0,078	-0,954**	0,114	-0,101	-1,027**	0,113	-0,108
Inkomen	0,010	0,018	0,007						
Woonplaats (ref= Een grote stad)									
Voorsteden of buitenwijken van een grote stad	-0,149	0,093	-0,014						
Een kleine stad	0,064	0,114	0,008						
Een dorp	0,096	0,155	0,012						
Een boerderij of woning op het platteland	0,041	0,176	0,003						
Algemeen vertrouwen				0,134**	0,007	0,207	0,134**	0,007	0,207
Hoe vaak laat de politie zich omkopen? (ref. = niet vaak)									
Vaak				-1,284**	0,155	-0,140	-1,301**	0,156	-0,142
Weet ik niet				-0,261*	0,096	-0,022	-0,234*	0,096	-0,020
Door politie geïnitieerde ervaring (ref.= geen ervaring)				0,315**	0,038	0,048			
Ervaring - Slachtofferschap (ref.= geen slachtofferschap)				0,511**	0,052	0,069			
Aantal moorden per 100.000				0,480	0,523	0,049	0,698	0,585	0,072
Politie ambtenaren per 100.000							0,003	0,003	0,076
Politiescholen per 1.000.000							-0,709	0,657	-0,056
Territoriale decentralisatie (ref.= gecentraliseerd)									
Gemiddeld							0,628	0,648	0,054
Gedecentraliseerd							-0,258	0,569	-0,028
N	21.900			29.123			29.123		
Akaike's Information Criterion (df)	118.307 (22)			155.504(22)			155.741 (23)		

**ρ< 0.01; * ρ< 0.05

Appendix 7: Determinanten van 'morele overeenstemming met de politie', multi-level analyse (model 4.1, 4.2, 4.3)

Tabel 11

	Model 4.1 [a]			Model 4.2			Model 4.3		
	B	Std. ε	Bèta	b	Std. E	Bèta	b	Std. ε	Bèta
Intercept	10,661**	0,152		9,986**	0,076		10,119**	0,076	
Geslacht (ref. = man)	0,030	0,028	0,007						
Leeftijd	0,019**	0,003	0,151	0,013**	0,002	0,013	0,014**	0,002	0,118
Onderwijsniveau (ref = < hoger middelbaar onderwijs)									
Hoger middelbaar onderwijs, onder of bovenbouw	0,062	0,052	0,013						
beroepsonderwijs	0,163*	0,071	0,024						
Hoger onderwijs, Bachelor of hoger	0,115	0,097	0,021						
Inkomen	0,055**	0,007	0,069						
Woonplaats (ref= Een grote stad)									
Voorsteden of buitenwijken van een grote stad	0,142*	0,068	0,022	0,157*	0,066	0,024	0,158*	0,065	0,024
Een kleine stad	0,139	0,079	0,029	0,132	0,071	0,027	0,132	0,074	0,027
Een dorp	0,266**	0,076	0,055	0,226**	0,060	0,047	0,231**	0,064	0,048
Een boerderij of woning op het platteland	0,332**	0,116	0,039	0,182*	0,087	0,021	0,170	0,087	0,020
Algemeen vertrouwen				0,056**	0,005	0,143	0,055**	0,005	0,143
Hoe vaak laat de politie zich omkopen? (ref. = niet vaak)									
Vaak				-1,237**	0,075	-0,224	-1,237**	0,075	-0,224
Weet ik niet				-0,150*	0,062	-0,021	-0,135	0,063	-0,019
Door politie geïnitieerde ervaring (ref.= geen ervaring)				0,128**	0,021	0,033			
Ervaring - Slachtofferschap (ref.= geen slachtofferschap)				0,094**	0,028	0,021			
Aantal moorden per 100.000				0,188	0,178	0,032	0,151	0,196	0,026
Politie ambtenaren per 100.000							-0,001	0,001	-0,052
Politiescholen per 1.000.000							-0,381	0,212	-0,050
Territoriale decentralisatie (ref.= gecentraliseerd)									
Gemiddeld							0,302	0,209	0,044
Gedecentraliseerd							0,064	0,188	0,012
N	22.126			29.370			29.370		
Akaike's Information Criterion (df)	95.236 (22)			124.568 (23)			124.622 (24)		

**ρ< 0.01; * ρ< 0.05

Appendix 8: Factoranalyse oordelen over functioneren van de politie

Tabel 12

Variabele	Score Factor 1	Factor 2	Factor 3
De politie weet hoe ze boeven moeten vangen	.73		
De politie wil contact hebben met burgers.	.62		
De politie houdt rekening met de wensen van de samenleving	.69		
De politie werkt goed samen met de bewoners	.62		
De politie is benaderbaar	.71		
De politie informeert de burgers	.61		
De politie bestrijdt succesvol de criminaliteit	.67		
Als het er echt om gaat zal de politie het uiterste doen om je te helpen	.80		
Als het er echt om gaat dan is de politie er voor je	.80		
De politie biedt de burgers in deze buurt bescherming		.63	
De politie heeft hier contact met de bewoners uit de buurt		.75	
De politie reageert op de problemen hier in de buurt		.71	
De politie doet in deze buurt haar best		.73	
De politie pakt de zaken in deze buurt efficiënt aan		.70	
De politie neemt je serieus		.51	
De politie bekeurt hier te weinig			.50
Je ziet de politie in de buurt te weinig			.77
De politie komt hier te weinig uit de auto			.79
De politie is hier te weinig aanspreekbaar			.74
De politie heeft hier te weinig tijd voor allerlei zaken			.72
De politie komt niet snel als je ze roept			.51

De factoranalyse (Principal Component Analyse) met Varimax rotatie toont deze drie dimensies Samen verklaren deze 62,3% van de totale variantie.

Appendix 9: Determinanten van vertrouwen, IVm, 1e model

Tabel 13

	B	Std. ε	Bèta
Constant	4,546	.03	
Geslacht (ref. = man)	.111**	.010	.028
Leeftijd (ref. = 45-54)			
15-24	.178**	.019	.028
25-34	.119**	.019	.020
35-44	.019	.016	.004
55-64	.089**	.016	.018
65-74	.281**	.018	.048
75-84	.609**	.025	.069
85 en ouder	.658**	.056	.031
Onderwijsniveau (ref. = lager onderwijs)			
Hoger onderwijs	-.042**	.013	-.010
Middelbaar onderwijs	-.103**	.013	-.024
Etnische afkomst (ref. = autochtoon)			
Westers allochtoon	-.057**	.019	-.008
Niet-Westers allochtoon	.058**	.021	.008
Slachtoffer laatst 12 maanden? (ref.= nee)	-.191**	.011	-.046
Mate van stedelijkheid gemeente (ordinaal, vijf-puntschaal oplopend van grootstedelijk naar platteland	-.112**	.004	-.073
Veiligheid in de buurt (rapportcijfer)	.278**	.003	.224
N	142 446[25]		
Adjusted R^2	.068		

**ρ< 0.01; * ρ< 0.05

[25] Dit betreft een facultatief onderdeel van de IVm. Daarom zijn er minder respondenten.

Appendix 10: Determinanten van vertrouwen, IVm, 2e model

Tabel 14

	B	Std. E	Bèta
Constant	4,558	.032	
Geslacht (ref. = man)	.12**	.011	.031
Leeftijd (ref. = 55-64)			
15-24	.067**	.020	.000
25-34	.001	.019	.020
35-44	-.093**	.017	-.018
45-54	-.105**	.016	-.022
65-74	.194**	.019	.033
75-84	.531**	.026	.060
85 en ouder	.575**	.058	.027
Onderwijsniveau (ref. = lager onderwijs)			
Hoger onderwijs	-.043**	.014	-.010
Middelbaar onderwijs	-.100**	.013	-.024
Etnische afkomst (ref. = autochtoon)			
Westers allochtoon	-.064**	.019	-.009
Niet-Westers allochtoon	.099**	.023	.012
Slachtoffer laatst 12 maanden? (ref. = nee)	-.219**	.012	-.053
Mate van stedelijkheid gemeente (ordinaal, vijf-puntschaal, oplopend van groot-stedelijk naar platteland	-.111**	.004	-.072
Veiligheid in de buurt (rapportcijfer)	.284**	.004	.226
Contact met de politie afgelopen maanden (ref. = nee)	.158**	.012	.038
N	142 446		
Adjusted R^2	.068		

**ρ< 0.01; * ρ< 0.05

Appendix 11: Determinanten van vertrouwen, IVm, 3e model

Tabel 15

	B	Std. E	Bèta
Constant	10,505	.056	
Geslacht (ref. = man)	.028**	.011	.007
Leeftijd (ref. = 55-64)			
15-24	.090**	.020	.014
25-34	.034	.020	-.005
35-44	-.078**	.018	-.015
45-54	-.084**	.017	-.017
65-74	.111**	.020	.018
75-84	.197**	.030	.019
85 en ouder	.155*	.075	.006
Onderwijsniveau (ref. = lager onderwijs)			
Hoger onderwijs	.037**	.014	.008
Middelbaar onderwijs	-.018	.013	-.004
Etnische afkomst (ref. = autochtoon)			
Westers allochtoon	-.127**	.020	-.017
Niet-Westers allochtoon	-.149**	.024	-.018
Slachtoffer laatst 12 maanden? (ref. = nee)	-.041**	.012	-.010
Mate van stedelijkheid gemeente (ordinaal, vijf-puntschaal oplopend van grootstedelijk) naar platteland	-.009*	.005	-.008
Veiligheid in de buurt (rapportcijfer)	.072**	.004	.058
Contact met de politie afgelopen maanden (ref. = nee)	.067**	.012	.016
Oordeel functioneren politie in de buurt	-.329**[26]	.002	-.586
Zichtbaarheid en aanspreek-baarheid politie in de buurt	-.003[27]	.002	-.005
N	142 446		
Adjusted R^2	.371		

**ρ< 0.01; * ρ< 0.05

[26] De negatieve B heeft te maken met de richting van de antwoordcodering. Een lage score verwijst naar een positief oordeel over het functioneren van de politie.

[27] Idem als bij noot 24

Appendix 12: Determinanten van vertrouwen, respondenten met recent contact met de politie, IVm 4e model

Tabel 16

	B	Std. E	Bèta
Constant	11,074	.091	
Geslacht (ref. = man)	-.040*	.019	-.009
Leeftijd (ref. = 45-54)			
15-24	.206**	.034	.032
25-34	.037	.032	.006
45-54	-.040	.028	-.008
55-64	.058*	.030	.010
65-74	.111**	.038	.014
75-84	.214**	.065	.015
85 en ouder	-.173	.165	-.005
Onderwijsniveau (ref. = Middelbaar onderwijs)			
Lager onderwijs	.025	.023	.005
Hoger onderwijs	.052*	.023	.011
Etnische afkomst (ref. = autochtoon)			
Westers allochtoon	-.108**	.035	-.013
Niet-Westers allochtoon	-.074	.041	-.008
Slachtoffer laatst 12 maanden? (ref. = nee)	-.034	.019	-.008
Mate van stedelijkheid gemeente (ordinaal, vijf-puntschaal oplopend van grootstedelijk) naar platteland	-.025**	.008	-.015
Veiligheid in de buurt (rapportcijfer)	.071**	.006	.058
Oordeel functioneren politie in de buurt	-.288**	.003	-.531
Zichtbaarheid en aanspreek-baarheid politie in de buurt	-.013	.003	-.020
Tevredenheid laatste contact met de politie (ref. = wel)	-.387**[28]	.009	-.215
N	52 478		
Adjusted R^2	.435		

**ρ< 0.01; * ρ< 0.05

[28] Een negatieve B verwijst naar een positief effect van tevredenheid op vertrouwen. Dit heeft te maken met de richting van de antwoordcoderingen.

Appendix 13: Beschrijving van de gebruikte data

Eurobarometer

De Standard Eurobarometer van de Europese Commissie bestaat sinds 1973. Elke ronde van de survey bestaat uit bij benadering 1000 face-to-face interviews per EU lidstaat.

European Social Survey

De European Social Survey wordt georganiseerd in meer dan 20 Europese landen en is ‘designed to chart and explain the interaction between Europe's changing institutions and the attitudes, beliefs and behaviour patterns of its diverse populations’ (www.europeansocialsurvey.org). We maken in dit rapport vooral gebruik van de data uit 2010.

European Values Study en World Values Survey

Deze grootschalige sociologische onderzoeken richten zich in de eerste plaats op waardenverschuivingen. De eerste drie golven dateren uit 1981, 1990, en 1999-2000. De meest recente golf van de European Values Study data dateert uit 2008, met 47 landen en meer dan 70000 respondenten. De World Values Survey breidt het aantal golven en landen verder uit. Voor meer informatie, zie http://www.europeanvaluesstudy.eu en http://www.worldvaluessurvey.org.

Integrale Veiligheidsmonitor

De Integrale Veiligheidsmonitor (IVM) is een landelijk en jaarlijks terugkerend bevolkingsonderzoek, waarin de ervaringen van de inwoners van Nederland worden beschreven rond de leefbaarheid van de woonbuurt, de beleving van buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens, aangiftegedrag, ervaringen met veel voorkomende criminaliteit, het oordeel van de bevolking over het optreden van de politie en preventiegedrag. De IVM werd in 2008 voor het eerst uitgevoerd opvolger van de Veiligheidsmonitor Rijk (VMR), die in 2005 is ontstaan uit de integratie van (onderdelen uit) drie eerdere afzonderlijke reguliere onderzoeken (de PMB, de POLS-module Recht, en relevante delen uit de Enquête Leefbaarheid en Veiligheid). Het is tegelijkertijd een integratie die een grotere eenduidigheid in de hand werkt (Integrale Veiligheidsmonitor 2008, Landelijke rapportage).

Appendix 14: Details van de operationalisering van de variabelen

European Social Survey

Opleidingsniveau

Wat is het hoogste opleidingsniveau dat u succesvol heeft beëindigd? Op basis van de European Survey International Standard Classification.

ES-ISCED variabelen	Herindeling variabelen
ES-ISCED I, less than lower secondary	< hoger middelbaar onderwijs
ES-ISCED II, lower secondary	
ES-ISCED IIIb, lower tier upper secondary	Hoger middelbaar onderwijs, onder of
ES-ISCED IIIa, upper tier upper secondary	bovenbouw
ES-ISCED IV, advanced vocational, sub-degree	beroepsonderwijs
ES-ISCED V1, lower tertiary education, BA level	Hoger onderwijs, Bachelor of hoger
ES-ISCED V2, higher tertiary education, >= MA level	

Woonplaats

Welke omschrijving op deze kaart past het best bij de omgeving waar u woont?

1. Een grote stad
2. De voorsteden of buitenwijken van een grote stad
3. Een kleine stad
4. Een dorp
5. Een boerderij of woning op het platteland

Perceptie van Corruptie

Hoe vaak zou u zeggen dat de politie in Nederland zich laat omkopen?

Likertschaal van 0 (nooit) tot 10 (altijd). Gehercodeerd als: 0-5 = niet vaak; 6-10 = vaak

Algemeen vertrouwen

Interpersoonlijk of algemeen vertrouwen is een schaal op basis van drie items, met een Chronbachs alpha van .776. Ook een Principal Component Analysis toont dat het hier om een enkelvoudig construct gaat.

- Denkt u dat de meeste mensen te vertrouwen zijn, of dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn in de omgang met mensen?
- Denkt u dat de meeste mensen zouden proberen misbruik van u te maken als zij daartoe de kans krijgen, of zouden zij proberen eerlijk te zijn?
- Denkt u dat mensen meestal behulpzaam proberen te zijn of denkt u dat zij meestal aan zichzelf denken? Wilt u nu gebruik maken van deze kaart?

Likertschaal van 0 (bv. Je kunt niet voorzichtig genoeg zijn) tot 10 (bv. De meeste mensen zijn te vertrouwen)

Misdaadcijfers

De vergelijkbaarheid van criminaliteitscijfers tussen landen is vrij laag door verschillende in de definitie, het rechtssysteem en het percentage gerapporteerde misdaden. Daarom is gebruik gemaakt van het aantal moorden per 100.000 inwoners. Volgens EUROSTAT (2012) is deze data geschikt voor vergelijkingen tussen landen. De data is berekend op basis van data die is verzameld door the United Nations Office on Drugs and Crime in 2009 (2008 voor Griekenland).

Integrale Veiligheidsmonitor

Opleiding is gehercodeerd in 3: lager, middelbaar, hoger onderwijs. Waar onderwijsniveau onbekend was (1,2% van de gevallen) werd dit gedefinieerd als een missende observatie.

Leeftijd is gehercodeerd in 8 leeftijdsgroepen.

Herkomst heeft drie categorieën: autochtoon, Westers allochtoon, en niet-Westers allochtoon

Het oordeel over veiligheid in de buurt werd gemeten met een rapportcijfer van 1-10.

Het niveau van de gemeente. De mate van verstedelijking is gebaseerd op een indeling van het CBS. Er zijn vijf categorieën: zeer stedelijk, sterk stedelijk, matig stedelijk, weinig stedelijk, en niet-stedelijk gemeten. Deze variabele is meegenomen als een ordinale variabele. (w_stedgem)

Slachtofferschap. De variabele feitelijk slachtofferschap meet of de respondent de afgelopen 12 maanden slachtoffer is geweest van een delict.

Het oordeel met betrekking tot het functioneren van de politie in de buurt en de zichtbaarheid van de politie wordt in kaart gebracht aan de hand van twee variabelen die zijn samengesteld aan de hand van een reeks variabelen (zie hoger). De variabelen tellen de scores op van de onderliggende variabelen.

Vertrouwen in de politie. De vraag naar vertrouwen in de politie werd aan 142,466 respondenten gesteld

Contact met de politie, ten slotte, wordt gemeten aan de hand van een generieke vraag: “Heeft u contact gehad met de politie in uw gemeente de afgelopen twaalf maanden?”. Deze variabele was facultatief. Dit wil zeggen dat de vraag niet overal is gesteld. Als gevolg hiervan wordt de dataset gereduceerd met ca. 76871 respondenten.

Tevredenheid over het laatste contact werd gemeten met ja of nee tevreden over dit contact. Deze vraag werd alleen voorgelegd aan personen die daadwerkelijke aangaven contact te hebben gehad met de politie de afgelopen twaalf maanden. Dit was ongeveer 30% van alle respondenten.